

632/2
1986

ISSN 0134 3453
ՀԱՅԿԱՅԻՍՏԱՆԻ
ՔԱՆԱԿԱՆԱԳԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՅԻՍՏԱՆ

3

1986

ՀԱՅԿԱՅԻՍՏԱՆԻ
Մ. ՋԱՆՈՒԿՅԱՆԻ

ქროსი

გ ა მ ო ც ა მ ი

28-ე

წ ე ლ ი

ლიტერატურულ-მხატვრული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ჟურნალი
საქართველოს ფიზიკალური კავშირისა და აზარის განყოფილების ორგანო

რა მშვენიერი ზღვა გვაქვს, აჭარა,
რა მოძაველი, ძვირფასი ბედით...
ქალაქი — ჩვენი ქვეყნის ფანჯარა
ადმოსხველვით და დასხველვით.

გ. ტაბიძე

3

1986

მ ა ი ს ი
ი ზ ნ ი ს ი

გ ა თ უ მ ი

შ ი ნ ა ბ რ ს ი

ს ი ბ ყ ვ ა — ყ რ ი ლ ო ბ ი ს დ ე ლ ე ვ ა ბ ა ს

გულნარა გოგიტიძე — მხოლოდ პა-
ტიოსანი შრომით 3

ს ა ქ ა რ თ ე ლ ო ს ს ა ნ ა ო ს ნ ო ს ა ლ ბ ი მ

გზა მშვიდლობისა, ნოდარ! 6

ამირან თურქია — სამხრეთის პა-
რალელებზე (ნარკვევი) 8

ა ო ე ზ ი ა, პ რ ო ზ ა

ჯემალ ქათამაძე — ლექსები 15

ლადო მარღანიძე — ირაციონალუ-
რი ტრიანგულაცია (მოთხრობა) 18

ჯემალ ჩახავა — ლექსები 34

შოთა როყვა — ელესა (რომანოს
ფრაგმენტები) 37

ემენ დავითაძე — ლექსები 48

ჟ. ქუნა შაინიძე — ლექსები 51

ა ზ ა ლ ი თ ა რ გ მ ა ნ ე ბ ი

სერგეი ესენინი — დაბრუნება

ა ზ ა რ ი ს ჟ უ რ ნ ა ლ - გ ა ზ ე თ ე ბ ი ს გ ა მ ო ც ა მ ო ზ ა

სამშობლოში (ლექსი. თარგმნა
გიორგი სალუქვაძემ)

სელოვნება

ნუგზარ ამაშუკელი — ელდარ
შენგელაია
მაჰია ვარშანიძე — სმელი წიფელი

ისტორიის უპრცედი

ამირან შერვაშიძე — ვინ იყვნენ
კუტაისოვები?
გენერალისიძის სუვოროვი
და გენერალი ბაგრატიონი
კახაბერ სურგულაძე — საბერძნე-
თის არმიის ქართველი ვოლონ-
ტიორები

წერილები

არჩილ რუგოშელი — ჯარია?
არა — ჯერია!
ჯემალ ჯაყელი — „და გავიხსენოთ
მშვენიერი ქართული ლექსი“
ვენაძი მასხარაძე — იმ მრისხანე
დღეებში
გიორგი ებრაღიძე — მცირე გან-
მარტება
ზურაბ კომახიძე — „მასსოვს პირ-
ველად სასწავლებელში“

კრიტიკა და ბიბლიოგრაფია

ილია რურუა — წიგნი, რომელიც
უნდა დაწერილიყო
ახლასან გამოიცა
გასულ ორ თვეში

მთავარი რედაქტორი
ალექსანდრე სამსონია

სარედაქციო კოლეგია:
აზიზ ასვლადიანი,
გიორგი გაჩაჩილაძე,
ზურაბ გორგილაძე,
მაგია ვარშანიძე
(პასუხისმგებელი მდივანი),
ზორბა ზორბა,
დავით თეოდორაძე,
გიორგი სალუქვაძე,
ჯამალ ქათამაძე,
ალექსანდრე ჩხაიძე,
ფრიდონ ხალვაში,
დავით ხახუტაიშვილი,
ჯამალ ჯაყელი.

რედაქციის მისამართი: ბათუ-
მი, ენგელსის ქ. № 21. ტელ.
3-33-71.

გადაცა წარმოებას 21.4.86, ხელმოწე-
რილი დასაბეჭდად 6.5.86, საგამომცე-
მლო თაბახი 4,8, შეკვეთის № 1391, ემ
01766, ქალაქის ზომა 60×90¹/₁₆, ტი-
რაჟი 5.000.
საქართველოს სსრ გამომცემლობათა,
პოლიგრაფიისა და წიგნის ვაჭრობის სა-
ქმეთო სახელმწიფო კომიტეტის აკარის
ასსრ პოლიგრაფიული საწარმოო გაერ-
თიანება, ბათუმი ლუქსემბურგის, 20.
Государственный комитет Грузин-
ской ССР по делам издательства,
полиграфии и книжной торговли.
Полиграфическое производственное
объединение Аджарской АССР,
Батуми, ул. Р. Люксембург, 20.

გარეკანის 1-ლ გვერდზე — საბჭოთა კავშირის გვირის ისრაფილ
ჯინჭარაძის ძეგლი ბათუმში.

ნომერი გააფორმა ა. ლომაძემ.

ტექნიკური ხელმძღვანელი შ. ღარჩია.

გულნარა გოგიტიძე

მხოლოდ პატიოსანი შრომით

„...გეგმები რეალურად იქცევა მხოლოდ იმ პირობით, თუ თითოეული საბჭოთა ადამიანი დაძაბულად და ეფექტურად იშრომებს“. — თქვა სკკპ XXVII ყრილობაზე ამხანაგმა მ. ს. გორბაჩოვმა.

შრომამ გაუთქვა საქვეყნოდ სახელი ამ ყრილობის დელეგატს გულნარა გოგიტიძეს — ქობულეთის რაიონის ხუცუბნის კოლმეურნეობის მოწინავე მენაიეს, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრს, საქართველოს სსრ სახელმწიფო პრემიის ლაურეატს, ოთხი შვილის დედას...

გ. გოგიტიძე თავის წერილში „ჭოროხის“ მკითხველებს უზიარებს სკკპ XXVII ყრილობის შთაბეჭდილებებს.

ჩვენი ლენინური პარტიის XXVII ყრილობა, რომელიც 1985 წლის 25 თებერვალ — 6 მარტს გაიმართა, ჭეშმარიტად ისტორიული, მსოფლიო მნიშვნელობის მოვლენა იყო. ყრილობის დღეები დაუვიწყარი იქნება თითოეული საბჭოთა ადამიანისათვის, და რასაკვირველია, ჩემთვის, — მე ზომ წილად მხედა დიდი ბედნიერება — მონაწილეობა მიმეღო ჩვენი ქვეყნის კომუნისტთა დიდ ფორუმში.

ყრილობაზე კიდევ ერთხელ ვირწმუნე, რომ შრომა ჩვენში მართლაც რომ პატივისა და ღირსების საქმეა. მშრომელი ადამიანებისათვის ზრუნვით იყო განმსჭვალული ყრილობის თითოეული დღე, ეს ზრუნვა სათანადოდ აისახა ყრილობის გადაწყვეტილებებში.

სკკპ XXVII ყრილობამ ჩაიარა პარტიული მომთხოვნელობის, პრინციპულობისა და ერთიანობის, ბოლშევიკური სიმართლის, ნაკლოვანებებისა და ხარვეზების გამაშუკარავების, ჩვენი საზოგადოების განვითარების ღრმა ანალიზის ვითარებაში.

სიქ. სსრ კ. მარქსის
სახ. საზ. რისპობა

ყრილობის გადაწყვეტილებები თითოეულ ჩვენთაგანს ავალებს, ვი-
ყოთ უადრესად მობილიზებულნი, გამოვიჩინოთ თავდადება, უწინარეს
ყოვლისა, შრომაში. დროა, საბოლოოდ უკუვაგდოთ მაღალფარდოვანი
ფრაზები და ფუჭი დაპირებები. მხოლოდ კონკრეტული შედეგი, შრომი-
თი უკუგება შეიძლება გახდეს ადამიანის მოქალაქეობრივი სიმწიფის,
მისი მუშაობის მორალური თუ მატერიალური წახალისების საშუალება.

თითოეული ჩვენთაგანი, საკოლმეურნეო სოფლის მშრომელები, ყრი-
ლობის დოკუმენტებში ვპოულობთ ზუსტ და მკაფიო მითითებებს.

ხუცებნის ლენინის ორდენოსანი კოლმეურნეობის მეჩაიეთა წარ-
მატება საყოველთაოდაა ცნობილი. მეთერთმეტე ხუთწლეულში ჩვენ დავგე-
მილზე 2.400 ტონით მეტი ჩაი მოვკრიფეთ, პირადად მე კი 71 ტონა ხა-
რისხოვანი ფოთოლი ჩავაბარე სახელმწიფოს.

შედეგები, რასაკვირველია, ურიგო არ არის, მაგრამ ყრილობიდან
დაბრუნების შემდეგ, მე სხვა თვალით შევხედე ჩვენს შესაძლებლობებს,
დავრწმუნდი, რომ მიღწეული დონე სულაც არ არის ზღვარი, მთლიანად
არ აგვიმოქმედებია უკუგების გადიდების, შრომის ნაყოფიერების ზრდის,
პროდუქციის თვითღირებულების შემცირების რეზერვები. არ დავჯერ-
დეთ მიღწეულს, ნიადაგ სრულვყოთ პროფესიული ოსტატობა — ასეთია
ჩვენი პრიგადის წევრთა დევიზი.

ამასთან ერთად, მე როგორც კომუნისტს, საქართველოს კომპარტიის
ცენტრალური კომიტეტის წევრს, კოლმეურნეობის გამგეობისა და პარ-
ტიული კომიტეტის წევრს, პარტიის რაიონული კომიტეტის ბიუროს
წევრს, არ შემიძლია თვალი დავხუჭო ჩვენს საქმიანობაში ჯერ კიდევ
არსებულ ნაკლოვანებებზე, კერძოდ, იმაზე, რომ ჩაისაგან განსხვავებით
სრულიად საპირისპირო მდგომარეობა გვაქვს მეციტრუსეობაში. საშუა-
ლო საპექტარო მოსავლიანობა გაცილებით ნაკლებია რაიონის საზოგა-
დოებრივ მეურნეობებთან შედარებით.

ეს იმიტომ, რომ არ გვივარგა მიწათმოქმედების კულტურა, მისი
გაუმჯობესების ღონისძიებანი ვერ უპასუხებს დღევანდლობის მოთხოვ-
ნებს. ვერც დისციპლინით დავიკვხნით. შარშან 60-ზე მეტ კოლმეურნეს
არ შეუსრულებია შრომის სავალდებულო მინიმუმი, თექვსმეტს კი საერ-
თოდ არ უმუშავია. ეს მარტო ჩვენი სოფლის სატკივარი როდია და მას
არ შეიძლება შევურიგდეთ. უსაქმურობიდან დანაშაულამდე ხომ ერთი
ნაბიჯია.

„დღეს უნდა ვაღიაროთ, — თქვა ამხანაგმა მ. ს. გორბაჩოვმა სკკპ
XXVII ყრილობაზე, — კონტროლის შესუსტებისა და მთელი რიგი სხვა
მიზეზების გამო გამოიკვეთა ისეთი ადამიანების ჯგუფები, რომლებსაც
აშკარად აქვთ გამოსატული კერძომესაკუთრული მისწრაფებები, საზოგა-
დოებრივი ინტერესებისადმი აგებული დამოკიდებულება“.

სწორედ კონტროლის შესუსტების, უსაქმურობის, კერძომესაკუთრული ფსიქოლოგიის გავლენის ლოგიკური შედეგი იყო შარშან ზუცუბა-ნში მომხდარი მძიმე დანაშაული.

არასაკმარისია რესპუბლიკის ფარგლებს გარეთ ციტრუსოვანთა ნა-ყოფის ვატანის ალკეითისათვის განხორციელებული ღონისძიებანი. ამი-ტომ იყო, რომ ციტრუსოვანთა ნაყოფით გაუყვა შორეული ბაზრების გზას ჩვენი სოფლის რამდენიმე „სტაჟიანი“ სპეკულანტი... უფრო ეფექტიანი, მკაცრი ზომებით უნდა მოვუღოთ ბოლო მისგან ფაქტებს.

ღოთობისა და ალკოჰოლიზმის დაძლევის ღონისძიებათა შესახებ პარტიის ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების მიღებიდან სოფელში საგრძნობლად შემცირდა ამ ნიადაგზე გამოწვეული დანაშაულობანი, ზო-მიერების ჩარჩოში მოექცა ქორწილები, მაგრამ მაინც შემოგვრჩნენ ქეი-ფის მოტრფიალენი, არაფერს რომ არ უწევენ ანგარიშს, არ უფრთხილ-დებიან სოფლის ავტორიტეტს... მთლიანად არ არის აღმოფხვრილი მი-წათსარგებლობის დარღვევის ფაქტები.

სოფლის მშრომელები ხშირად მეკითხებიან, თუ რატომ არ მოელო ბოლო უხარისხო მშენებლობას, რატომ გაჭიანურდა ცენტრის კეთილმო-წყობა, უკვე მერამდენე წელია, არ მოგვარდა ცენტრალური გათბობა, მიტოვებულია დიდი ხნის წინათ დაწყებული პოლიკლინიკის მშენებ-ლობა და ა. შ.

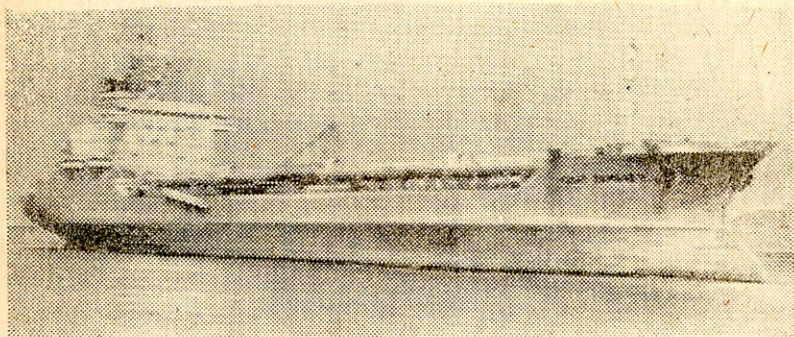
უნდა გაუმჯობესდეს მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო პირობები, მშრომელები დიდ უკმაყოფილებას გამოთქვამენ გაუმართავი სატელეფო-ნო კაბინების გამო. კეთილმოუწყობელია სამანქანო გზები. აგროსამრეწვე-ლო გაერთიანება უნდა დაგვეხმაროს მცირე მექანიზაციის გამართულ მუშაობაში.

გადასაწყვეტი საკითხების სია გამიგრძელდა, მაგრამ ჩვენი პარტიის გენერალური ხაზი ხომ ხალხის კეთილდღეობის გაუმჯობესებაა, რაც ასე ხაზგასმით აღინიშნა სკკპ XXVII ყრილობაზე. ამიტომ მოვითხოვთ, პა-სუხი აგებინონ ყველას, ვინც თავისი უფერგილო მუშაობით გუნება-გან-წყობილებას უფუჭებს პატიოსან მშრომელს.

ჩვენ შესანიშნავად გვესმის, რომ საბჭოთა ხალხის წინაშე დასახული გრანდიოზული ამოცანების გადაჭრა შესაძლებელია მხოლოდ თავდადე-ბული, პატიოსანი შრომით. ამიტომ კიდევ უფრო ვამრავლებთ წარმატე-ბებს და საკუთარ წვლილს შევიტანთ სკკპ XXVII ყრილობის ჭეშმარი-ტად ისტორიულ გადაწყვეტილებათა შესრულებაში.

გზა მშვიდობისა, ნოდარ!

1986 წლის 23 მარტი — გაზაფხულის თბილი მზიანი დღე — მართლაც რომ ღირსსახსოვარი იქნება ბათუმელებისათვის და არა მარტო ბათუმელებისათვის, ამ დღეს ნავსადგურში ღუზა ჩაუშვა საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს ახალმა ტანკერმა „ნოდარ ღუმბაძემ“.

გამოჩენილ ქართველ მწერალს, ლენინური, რუსთაველისა და ლენინური კომკავშირის პრემიების ლაურეატს ნოდარ ღუმბაძეს ბევრი რამ აკავშირებდა აჭარასთან, მის შესანიშნავ ადამიანებთან.

„აჭარის მთებში ნარინჯ-ფურინჯად, ზურმუხტად, მარგალიტად და სიყვარულად გაბნეული სულზე უტკბესო ჩემო ძმებო და დებო, ჩემო სისხლო და ზორცო, ხეავი და ბარაქა არ მოჰკლებოდეს თქვენს მარანს, ნალიასა და კარიას, ჩაუქრობელი იყოს შენი ოდის საკვამურიდან ამოსული ფუტი, არ მოგკლებოდეს სტუმარი, იყავ მუდამ მეზობლიანი, ბედნიერი და მხიარული მასპინძელი, მკერდს ოქროს ვარსკვლავი და თავს ჩაუქრობელი მზის შარავანდედი გინათებდეს უკუნითი უკუნისამდე, მრავალჯამიერ!“ — ამბობდა ნ. ღუმბაძე ერთ-ერთ ინტერვიუში.

და აი, სომალდადქცეული მწერალი ისევ მშობლიურ მხარეს დაუბრუნდა. მის შესახვედრად ასობით ბათუმელებთან ერთად მოვიდნენ ნ. ღუმბაძის ოჯახის წევრები, საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის თავმჯდომარე გ. ციციშვილი, მწერალთა კავშირის

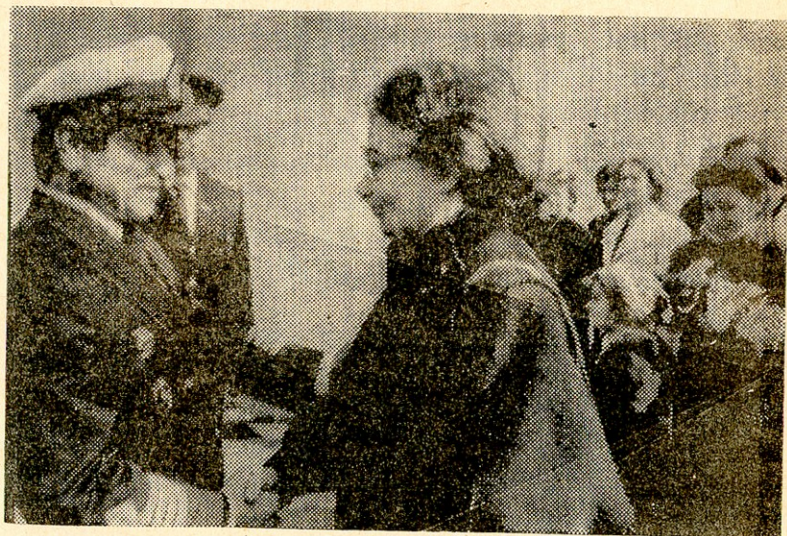
მდივნები ჯ. ჩარკვიანი, რ. შიშინოშვილი, რ. ამაშუკელი, მწერლები: ა. სულაკაური, ს. ცაიშვილი, გ. გვერდწითელი, ო. ნოდია და სხვები.

ტანკერზე გამოჩენილი მწერლის მემორიალურ ოთახში გაიმართა მიტინგი. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივნის ჯ. პატიაშვილის მისასალმებელი დეპუტა წაიკითხა საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს უფროსმა ჯ. ჭიღვარაძემ. სიტყვით გამოვიდნენ მწერლები: გ. ციციშვილი, ჯ. ჩარკვიანი, შ. ზოიძე, ტანკერის კაპიტანი რ. ახოძაძე, ნ. დუმბაძის ქალიშვილმა მანანა დუმბაძემ მადლობა გადაიხადა მწერლის ხსოვნის ასეთი დაფასებისათვის და ზომალდის ეკიპაჟს წარმატება უსურვა თავის ძნელ, მაგრამ კეთილშობილურ საქმიანობაში.

ტანკერზე ნ. დუმბაძის მემორიალურ ოთახს მწერლის ოჯახმა გადასცა ძვირფასი ექსპონატები, სოლო ქართულმა მწერლებმა — ავტოგრაფიანი წიგნები, ფოტოსურათები...

ზეიმი დამთავრდა. დაიწყო ისევ ჩვეულებრივი შრომითი დღეები. ტანკერი გაბმული საყვირით ტოვებს მშობლიურ ნავსადგურს და კურსს შორეული ზღვებისა და ოკეანეებისაკენ იღებს.

გზა მშვიდობისა, ნოდარ!

მწერლის მეუღლე ნანული გუგუნავა და ტანკერის კაპიტანი რომან ახოძაძე.

ამირან თურშია,

ტანკერ „ფორე მოსულიშვილის“
კაპიტნის უფროსი თანაშემწე

სამხრეთის კარალებზე

შორეული ნავიგაციისაკენ

ეს ჩანაწერები იმ დღეთა მოგონებაა, როდესაც ტანკერ „კრემენჩუგ-ზე“ ვმუშაობდი, უფრო სწორად, „ჭოროხის“ მკითხველებს მინდა მოვუ-თხრო ერთი ჩვეულებრივი რეისის შთაბეჭდილებები.

მაშ ასე, საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს ტანკერი „კრემენჩუგი“ ახალგაზრდა კაპიტნის შაქრო ვარშანიძის მეთაურობით ფოლადის მძლავრი მკერდით მიაპობს ოკეანის ზედაპირს. მარჯვნივ მოვიტოვეთ „კლდე“ (მეზღვაურები ასე უწოდებენ ქალაქ გიბრალტარს, მართლაც კლდისმაგვარ მომცრო მთის კალთებზე რომ გაშლილა). საგრძნობლად აცხუნებს ზამთრის, მაგრამ მაინც სამხრეთის მზე. სამუშაო კომბინეზონებში ჩაცმული დაღლილი მეზღვაურები გემბანზე ჩამოლაგებულან. რეპროდუქტორიდან მოისმის კაპიტნის მეორე თანაშემწის ომარ გაბეჩავას ხმა. როგორც ზომაღლზეა მიღებული, იგი გადმოგვცემს სანაოსნოს ცნობას: დღე-ღამის განმავლობაში გავლილია 280 მილი... დღიური ჩამორჩენა 1 საათი და 25 წუთია, საერთო ჩამორჩენა 48 საათი და 35 წუთი... შემდეგ ამინდი, ოკეანის სიღრმე, სიჩქარე, მიმართულება...

საერთო ჩამორჩენა 48 საათი და 35 წუთია...

— დიახ, — თავჩაქინდრული ოხრავს ელექტრიკოსი ილია სარიშვილი, სხეები კი გაჩუმებულიან. რაღა თქმა უნდა, არასასიამოვნოა, როცა გემის შესრულება საფრთხეშია. ჰოდა, წუხს ეკიპაჟი.

ოდესიდან გამოსვლის შემდეგ უბერავდა 7-8 ბალი ბირქარი, ვოლია-თი ტალღები ასკდებოდნენ ტანკერის ფოლადის მკერდს, გვაკავებდა საპირისპირო დინება და აი შედეგიც — ჩამორჩენა 48 საათი და 35 წუთი. მერვე დღეა.

ქარი ჩადგა, ბოლო დღეს ამინდმაც შეგვიწყო ხელი, მაგრამ დღე-ღამეური ჩამორჩენა მაინც 1 საათი და 25 წუთია.

ჩვენი „ბებრუხანა“ ჯერ მხოლოდ 22 წლისაა, მაგრამ ეს ხომალდისათვის ჭარმაგი ასაკია. საგრძნობლად გაიცვითნენ დანადგარები, მექანიზმები და სხვა სისტემები. მარტო ეკიპაჟის თავდადებული შრომა არ კმარა. საჭიროა დროული და ხარისხოვანი კაპიტალური შეკეთება.

საათის ისრები წინ მიიწევენ, ითვლიან წამებსა და წუთებს, გემბანი დატარიელდა, მე კი მორიგეობა დილამდე არ მიწევს და არსად მიმჩქარება. ხმაშეწყობილად გუგუნებენ ძრავები, ქიმს უკან რჩება აქაფებული კვალი, ანძის კენწეროზე ჩამომჯდარა თოვლივით ქათქათა თოვლი. იგი ხან ნისკარტს იწმენდს ფრთებით, ხან მე შემომცქერის გამომცდელად — აბა, თუ გადმომივდებ სანუკვარ პურის ნაჭერსო. თითქოს ზელება, რომ მისთვის არ მცალია, გულისწამლები წივილით უერთდება თანამოძმეებს.

ერთ თვეზე მეტს ვმუშაობდი შიდა სანაოსნო ხაზზე, ნავთობი გადაგვქონდა ნოვოროსიისკიდან ბათუმში. გავაკეთეთ 14 რეისი, გადავიტანეთ ათასობით ტვირთი, აქედან ზეგემით — 2.500 ტონა.

„იმპერათი“, „პასეთი“, „ზრეგაბა“

ხომალდების ქარავანი.

: :

„ტროიკები“, „ატლანტიკები“, „სუპერატლანტიკები“, თევზსაჭერები, ტრალერები ისე მიმოფანტულან, რომ რადიოლოკატორის ეკრანზე თავისუფალ ადგილსაც ვერ აღმოაჩენ.

გვაძლევენ განრიგს. საწვავი ორმოცზე მეტ გემს უნდა მივაწოდოთ, 50-დან 350 ტონამდე თითოეულს. ძნელზე ძნელი სამუშაოა და მეორე თანაშემწე ომარ გაბეჩავასათვის უძილო დღე-ღამეები იწყება (მეორე თანაშემწე საწვავის განაწილებისა და ხომალდის გადმოტვირთვის პასუხისმგებელია).

ოკეანე არასოდეს მშვიდი არაა. ზედაპირი თითქოს სარკისებურია, გემი კი ქიმიდან ქიმზე წყვება, აკვანივით ირწყვება. გამახსენდა 1975 წელი, სწორედ ამ კოორდინატებში ვიყავით. მაშინ, მეორე თანაშემწედ ვმუშაობდი, ვჩქარობდი და ღამის პირველ საათზე, უეცრად უსაფრთხოების ტექნიკის წესების დარღვევის გამო, ოკეანეში აღმოვჩნდი. თურმე სამსაათნახევარს დავყავი წყალში. სევასტოპოლის ნავთობშილ „ტარხანკუტზე“ ამიყვანეს, „ღამე მშვიდობისა-მეთქი“—მივესალმე, ჩემს გადასარჩენად გემბანზე გამოსულ ეკიპაჟს. შემდეგ ჩემს გემზე გადამიყვანეს. „ცისფერ ზვიგენს ან ზღვის ღომს რომ იღლიაში შეელიტივინა, მაშინ რას აპირებდიო“,—გამეხუმრა კაპიტანი რევაზ მანჯგალაძე, ბრძანებით კი სასტიკი საყვედური გამიშანშალა...

გვიანლოვდება თევზსარეწი „იმერეთი“. წყალში ჩაუშვით ტივი-
ვებგამობული ბაგირი. „იმერეთის“ ერდოზე თავი მოუყრიათ კავშირით
შეიარაღებულ მეზღვაურებს. ამოიღეს ჩვენი ბაგირი, რომელსაც პროპი-
ლენის გვარლი, გვარლს მოქნილი რეზინის მილი მიჰყვება, რომელმაც
„იმერეთს“ საწვავი უნდა მიაწოდოს.

მზად ვართ.

საყვირით ვაძლევთ ნიშანს. ვიწყებთ საწვავის მიწოდებას. ერთმანეთ-
ზე გადაბმული ზომალდები ნელი სვლით მიიკვლევენ გზას უამრავ თევზ-
საჭერთა შორის. ასე იქნება ხვალ, ზეგ, მთელი კვირა და, შიძლება, მე-
ტიც — „იმერეთს“ გარდა სხვა გემებსაც ზომ უნდა მივაწოდოთ საწვავი.

ოკეანე იღვიძებს. ზოგჯერ ანტარქტიკის ცივი ჰაერი შემოიჭრება
და დროებით გაჰფანტავს ტროპიკულ სიცხეს. სანაოსნო ბოგირიდან შევც-
ქერი, კიჩოსთან მდგარი თევზსარეწი ზომალდის ცხვირი ჩვენს საკვამლე
ძილს რომ უსწორდება, შემდეგ ეშვება დაბლა, სადღაც უფსკრულში, და
ისევ მისწრაფვის მაღლა — თითქოს კამარა უნდა ჰკრას და თავზე გადა-
გვევლოს.

გემები ინტენსიურად მიმოდიან, განსაკუთრებით ღამით, დღისით კი
თევზი ბლომად და ამიტომაც ჩვენთან სტუმრობისთვის არ სცალიათ.

დილის რვა საათია.

სადისპეტჩერო რადიოთი რაიონის უფროსს პატაკობენ დღე-ღამის
შედევებზე.

— ბლომად დავიჭირეთ! — ამაყად მოახსენებს ერთი და მასთან ერთად
ვზეიმობთ ჩვენც.

— ბადე ცარიელია. — გულმოსულად ამბობს მეორე და ჩვენც თანა-
ევგრძნობთ მას, გვეკრა, მეორედ თევზით სავსე ბადეს ამოიღებენ.

საწვავს ვაძლევთ „კახეთს“. გვიძახიან რადიოტელეფონით. ნაცნობი
ხმაა, ვიღებ ყურმილს. აპარატთანაა „კახეთის“ კაპიტანი გიორგი დო-
ბორჯგინიძე. ოთხ წელზე მეტი გავატარეთ ერთ აუდიტორიაში, ერთ
მაგიდასთან, მაგრამ მთელი ათი წელია, ერთმანეთი არ გვინახავს,
ვიგონებთ კურსანტობის დღეებს, მეგობრებსა და ნაცნობებს.

სასადილოში შევიღვივარ. თავჩაქინდრული ომარი სავარძელზე ზის.
წვერგაუპარსავი გამხდარი მეჩვენება, თუმცა გასაპარსად სად სცალია,
დღე და ღამეა ადამიანურად არ სძინავს. სამუშაო ბევრია, ვერ ისვენებს.

საწვავს ვაწოდებთ ბულგარულ თევზსაჭერს „ფრეგატას“. გამოველა-
პარაკე ვახტზე მყოფ თანაშემწეს. გაუხარდა, ბურგასის მშენებლობაზე
მესაუბრა. თითქოს მასთან ერთად მეც მივუყვებოდი ლენინის, პირველი
მაისის, 9 სექტემბრის ქუჩებს, დიმიტროვის ფართო ბულვარს, შევცქე-
როდი ახალ საცხოვრებელ კორპუსებს, ვირუჯებოდი კურორტ „სლონ-
ჩევ ბიაგის“ ცხელ ქვიშაზე. სხვათა შორის, 1963 წელს საბჭოთა სპეცია-

ლისტებთან ერთად მეც ვესწრებოდი ბურგასის ნავსადგურის გახსნას. პირველად ბულგარული ნავთობშიდი „ანტონ ივანოვი“ მოადგა ნაპირს...

ჩვენი წასვლის დროც დადგა.

კარგი ორგანიზაციის, ხომალდისა და სარეწი რაიონის ხელმძღვანელობის ურთიერთგაგების, ეკიპაჟის თავდადებული შრომის მეშვეობით დაუფარეთ ის ჩამორჩენა, გზაში რომ გვქონდა და გვემაც 103 პროცენტით შევასრულეთ, დავზოგეთ 17 ტონა საწვავი, 540 კილოგრამი ტექნიკური ზეთი.

ჩინებულად იმუშავეს ბოცმანმა ვიქტორ სტეპანოვმა, უფროსმა მეზღვაურებმა გიგლა და ტარიელ სიხარულიძეებმა, ჰაიდარ ღევამემ, ნოდარ მუხაიამ, მუხამედ ქობულაძემ.

სამჯერ გაისმის გამოსასაღებელი საყვარის ხმა.

გავდივართ.

წინ არგენტინაა და დიდი მოსამზადებელი სამუშაო მოგველის.

მეზღვაურობაზე აღვილი არაფერია

რომანტიკოსებსა და მოგზაურობის მოყვარულებს ბევრს შეეჩვედრივარ, მეზღვაურებს თითქოს შურიტ რომ გვეუბნებიან: „რა ბედნიერი ხართ, შორეულ ნაოსნობაში მსოფლიოს რამდენ ქვეყანას მოივლით, რა საოცრებას არ ნახაეთ!“ მათ ზღვა სოჭში, ბიჭვინთაში ან ქობულეთში ნანახი წყალი ჰგონიათ. ვემზე თითქოს სასიეროდ ვიყიო წამოსული, დავდივართ ექსკურსიებზე ამ უცხო ქვეყნებში და „მაინ სტრიტზე“ ან „ავენი და ელ კორიენტზე“ ჭრელა-ჭრულა პერანგებს ვყიდულობთ...

სინამდვილე გაცილებით რთულია, თუმცა, შეიძლება ყველაფერი რომანტიკულად დაინახო; დარი და ავდარი, ტროპიკული სიცხე და პოლარული სიცივეა, ქარიშხალი და ვეება ტალღები... ჩვენი ხომალდის სიგრძე 145 მეტრია, გემბანის სიგანე — 19 მეტრი. ირგვლივ წყალია. უკიდვანო ერთფეროვნებაში ზოგჯერ თოლია თუ გაგვართობს ან დელფინებსა და ზვიგენებს მოჰკრავ თვალს, ხან კიდევ ცისფერი ვეშაპი ამოაფრქვევს მძლავრ შადრევანს... სხვა დროს კი ერთი ეკიპაჟი, ერთი და იგივე სახე, ერთი და იგივე მოქმედება ორი, სამი თვისა და ზოგჯერ მეტი ხნის განმავლობაში. თითქოს ყველაფერი გბეზრდება, სასაუბრო თემა ამოწურულია, ნერვები ბოლომდე დაჭიმულან და სულ უბრალო მიზეზსაც შეუძლია აფეთქებადღე მიგიყვანოს. სევდა სამშობლოზე, ცოლ-შვილზე ან გულისწორზე, იქ, შორეულ ნაპირზე რომ დაგრჩენია და რადიოგრამის ოდნავი დაგვიანებაც ათასი უბედურების მომასწავებლად რომ გეჩვენება. ყოველ დილით მოლოდინით შესცქერი რადიოთელერატორებს — ეგებ სამშობლოდან მიღებული ორიოდ თბილი სიტყვით გაგახარონ და როცა მათ

თვალეში უარს ამოიკითხავ, ისევ მოლოდინში უნდა გაატარო კიდევ ერთი დღე-ღამე...

ორიოდე სიტყვა ჩვენს საქმიანობაზეც, ზოგიერთს ასე მიმზიდველი და რომანტიკული რომ ჰგონია. სინამდვილეში ძალზე ძნელი და შრომატევადია იგი. ტრობიკულ სარტყელში სიცხე ჩრდილშიც კი 35-40 გრადუსამდე აღის. თუკი მატროსებს მუშაობა გეგბანზე უხდებათ, სუფთა ჰაერზე, თითქოს არა უშავს, მექანიკოსები და მოტორისტები კი სამანქანე განყოფილებაში იმყოფებიან, თითქმის 10 მეტრის სიღრმეში, სადაც სიცხე 50 გრადუსამდე აღწევს და მთავარი ძრავის მონოტონურ გუგუნსა და ღამხმარე მექანიზმების კაკანში ერთმანეთთან დალაპარაკებაც ჭირს. ამას თანაც ღუმატეთ დიზელის საწვავისა და ტექნიკური ზეთის ანაორთქლი. ასეთ პირობებში მათ ხელში უნდა გაიაროს ყოველმა ქანმა და ჭანჭიკმა, ძრავისა და მექანიზმის ყოველმა ნაწილმა. ნელი სვლის დროს ერთ-ერთი მთავარი ძაღოვანი დანადგარისა თუ სისტემა-მექანიზმების პროფილაქტიკური გადასინჯვა-შეკეთება ხდება, რომ ხომალდმა ისევ განაგრძოს თავისი უსასრულო გზა, განავითაროს გეგმური და ზეგეგმური სიჩქარე (რომლის მომატებასაც ყოველ წელიწადს ითხოვენ, მიუხედავად იმისა, რომ დროთა განმავლობაში მექანიზმები იცვითებიან და ფაქტიური სიჩქარე თავისთავად კლებულობს).

მე ფერებს არ ვამუქებ. ასეთია ჩვენი ყოველდღიური სამუშაო, ძნელი, მაგრამ საპატიო და ვაჟკაცური. ვწერ ამ სიტყვებს და თვალი მიდგას „კრემენჩუგის“ მთელი ეკიპაჟი. არ შეიძლება ორიოდე თბილი სიტყვით არ მოიხსენიო მეორე მექანიკოსი ვლადიმერ როგოვსკი, მესამე მექანიკოსი ვიქტორ მელნიკი, მოტორისტები ივანე იოლდოვსკი, გურამ სტეპანოვი, ილია ბერიძე, ანატოლი საიგუშევი, ელგუჯა ჩიხლაძე, ნოდარ სურმანიძე და სხვები... ხომ ხედავთ, არც თუ ისე ადვილი ყოფილა მათი პროფესია, არც ზღვაა ისე რომანტიკული და მიმზიდველი სოჭის, ბიჭვინთისა თუ ქობულეთის პლაჟზე რომ ვუყურებთ...

ახალი რეისი დაიწყო. ჯერ არგენტინას უნდა ვეწვიოთ, იქედან კი 11.000 ტონა მზესუმზირას ზეთი უნდა ჩავიტანოთ თავისუფლების კუნძულზე, მარშრუტი ორიოდე სიტყვით ითქმის, მაგრამ ამ სიტყვების უკან ძალზე რთული და შრომატევადი მუშაობა იმალება. დიზელსაწვავი და მაზუტანაძყოფი სათავსები („ტანკები“) კვების პროდუქტის მისაღებად რომ გამოდგეს, გულდასმითა და დიდი დაკვირვებით უნდა დამუშავდეს. ნავთობპროდუქტის კვალი კი არა, ოდნავი სუნიც არ უნდა იგრძნობოდეს ტვირთის მისაღებ ნაკვეთურებში, თორემ მომხმარებლისათვის უპარვისი გახდება და აქედან დასკვნის გამოტანაც სირთულეს არ წარმოადგენს — დიდი ჯარიმა, ათასობით მანეთი ზარალი...

დრო კი მკაცრად განსაზღვრულია. არგენტინაში მისვლამდე რაღაც

12-14 დღეში, უნდა დამუშავდეს 15.520 კუბური მეტრი მოცულობის სა-
თავსები, სატვირთო და მაგისტრალური მილგაყვანილობა, სათავსოთა
გარკვეულ რაოდენობაში ევრეთწოდებული „ბალასტი“ — ზღვის წყალი
უნდა იყოს, რომ ზომადლი უსაფრთხოებით განსაზღვრულ წყალწყვამდე
ჩაჯდეს. დანარჩენ ნაკვეთურთა გარეცხვა-დამუშავება უკვე შეიძლება...
დრო არ ითმენს და ბოცმან ვიქტორ სტეპანოვის ბრიგადაც გემბანზეა.

პირველადი დამუშავება სათავსების ზღვის წყლით გარეცხვაა. თი-
თქმის 11 მეტრი სიღრმის ნაკვეთურებში ჩაშვებულ სამ სარეცხ მანქანა-
ში მაღალი წნევით ეშვება ზღვის წყალი, რეაქტიულ პრინციპზე მომუ-
შავე მანქანების მიერ გადმოტყორცნილი წყლის მკვერივი ჭავლი მთელი
ძალით ეხეთქება სათავსს თითქმის ერთი საათის განმავლობაში, მის
ფსკერზე ყრის ნავთობპროდუქტის ნარჩენსა და ნაკვეთურების წყალ-
გაუმტარ ტიხრებს შორის გაჩენილ ჟანგს, შემდეგ სარეცხი მანქანები კი-
დეც უფრო დაბლა ეშვებიან და ყველაფერი თავიდან იწყება. ერთი სათა-
ვის დამუშავება ოთხ საათს გრძელდება. სათავსები კი ოცდაოთხია... არ
დაგავიწყდეთ, ეს პირველადი დამუშავებაა, მეორადი დამუშავებისას
იგივე ნაკვეთურები 70 გრადუსამდე გაცხელებული წყლითა და სპეცია-
ლური ხსნარით უნდა გაირეცხოს... თითო სათავსზე ისევ ოთხი საათი,
მაგრამ ამით საქმე არ თავდება, მესამედი დამუშავება ხელით ხდება. მატ-
როსები ჩადიან სათავსებში, რეზინის მილებში მაღალი წნევით მიმავა-
ლი წყლის ტემპერატურა 40 გრადუსამდე აღწევს, ყველაფერს საგულდა-
გულოდ რეცხავენ, წყალი ნაკვეთურის ყოველ კუნჭულს უნდა მოხვდეს, —
ფსკერსაც, ჭერსაც, გვერდებსაც... ირგვლივ კი ტროპიკული მზით გაზუ-
რებული ფოლადი და ცხელი წყალია. ნავთობპროდუქტების ანაორთ-
ქლიც საკმაოდ იგრძნობა. სხვათა შორის, ასეთ პირობებში მხოლოდ დღი-
სით მუშაობენ, ღამით სასტიკად აკრძალულია.

შემდეგ ნარჩენი წყლისა და ჟანგის ვედროებით ამოღება იწყება.
კვლავ სათავსების ხელით რეცხვა, ნარჩენების ამოღება, ნაკვეთურების
ნაჭრებით ამოშრობა-გასუფთავება, თანაც ისე, რომ არც ერთი კუნჭული,
არც ერთი წერტილი არ დარჩეს ხელშეუხებელი. ბოლოს განიავება. თუკი
საწადელს ვერ მივაღწევთ, სათავსების ორთქლით დამუშავება მოგვი-
წევს. საბოლოოდ ყველაფერი ნავსადგურში გადაწყდება. და ასეთ რთულ
სამუშაოს 10 კაცი ასრულებს. დარია თუ ავდარი, მათთვის ერთია. ქარიც
რომ ქროდეს, ტალღები ზომადლის ფოლადის მკერდს რომ ასკდებოდ-
ნენ, ტანკერი აკვანივით რომ ირწეოდეს ოკეანეში, ხვატი ტვინს რომ ბუ-
რღავდეს, ყველაფერი დროზე უნდა მოასწრო მაინც... დიდებული რომან-
ტიკაა, არა?!

კიდეც ერთი დიდი პრობლემაა რეცხვა-დამუშავება წრიულ დახუ-
რულ სისტემაში. ნავთობპროდუქტის ნარჩენის არცერთი წვეთი არ უნდა

მოხვდეს სუფთა ოკეანის წყალში, თორემ კონტროლის თანამედროვე ტექნიკას ვერაფერს გამოაპარებ. მარტო ჯარიმას არავენ გაკმარებს. საქმე, შეიძლება, თავისუფლების აღკვეთამდეც კი მივიდეს. ჩვენც კარგად გვესმის, თუ რა შეიძლება გამოიწვიოს გარემოს გაჭუჭყიანებამ, ამიტომ წყალნარევ ნარჩენებს ვაგროვებთ ცალკე სათავსში, მათგან სათბობს გამოვყოფთ და ქვებების საწვავად ვიყენებთ. ესეც ეკონომიის ერთ-ერთი საშუალებაა.

ყველაფერი ზემოთქმული ჩვენი ძირითადი სამუშაოა, მაგრამ ისე ნუ იფიქრებთ, ზომალდზე სხვა საქმე არ არსებობდეს. ათასი „წვრილმანია“: გემბანის რეცხვა-დამუშავება, შეღებვა, ნავსადგომთან მისაბმელი გვარლების შეკეთება, ვახტი... ზედმიწევნით ჩამოთვლა ძალიან შორს წავგიყვანდა, ასე რომ, ყველა დაკავებულია, ყველას სათანადო უბანი აქვს მიჩნეული...

როგორც იქნა, მოვრჩით საქმეს და რადიოლოკატორის ეკრანზეც გამოჩნდა კონცხი სანტა-მარია, — არგენტინის მიწა...

(დასასრული შემდეგ ნომერში).

ვ უ ლ ო ც ა ვ ი

სკკპ ცენტრალური კომიტეტისა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს დადგენილებით, 1986 წლის ლენინური პრემია მიენიჭა ქართული მხატვრული ფილმის — „მშობლიურო ჩემო მიწავ“! — შემქნელ კოლექტივს, რეჟისორსა და სცენარის ავტორს რევაზ ჩხეიძეს, სცენარის ავტორს სულიკო ჟღენტს, ფპერატორს ლომერ ახვლედიანსა და მთავარი როლის შემსრულებელს თემურ ჩხეიძეს.

ჩვენი ჟურნალის რედაქციისა და მკითხველებისათვის ეს მაღალი ჯილდო განსაკუთრებით სასიხარულოა იმიტომ, რომ ფილმის სცენარი სათაურით „რაიკომის მდივანი“ ამ რამდენიმე წლის წინათ დაიბეჭდა „ჭოროხის“ ფურცლებზე.

გულითადად ვულოცავთ ქართველ კინემატოგრაფისტებს ამ მაღალ ჯილდოს და ვუსურვებთ ახალ შემოქმედებით წარმატებებს.

კომუნისტი ხარ!

ვინა თქვა, დიდი ბრძოლები მორჩა,
 დასალაშქრავი დავლასქრეთ მთები...
 ისევ გვჭირდება შეტევის დროშა
 და უფრო მძლავრი — ფოლადის ფრთები,
 რომ შევასრულოთ, რაც უკვე ითქვა,
 და უფრო მარჯვედ ვიქნევდეთ მახვილს,
 რომ მთავარია საქმე და სიტყვა,
 რომ წინ გავუსწროთ ეპოქის ძახილს.
 რომ მთავარია ხალხი მაშვერალი,
 პურის თავთავი — ოფლით ნაბანი...
 ცოდება კაცი რწმენადამშრალი
 და უფრო ცოდვა — სულით მდაბალი.
 დღეს სხვა ძალა და ნიჭი გვჭირდება,
 უკან დახევის არა გვაქვს ნება,
 თორემ სხვაგვარად გაგვიჭირდება
 დიდ სივრცეებში განავარდება.
 ასაშენები უნდა ვაშენოთ
 და აშენებულს დრო ნუ დაობავს!
 ეს ჩვენ — მსოფლიოს უნდა ვაჩვენოთ
 ბოლშევიკური გამბედაობა.
 რომ გავიტანოთ მომავლის კვალი,
 უნდა შეგვეძლოს შეუძლებელი,
 გაგვიმრავლდება მაშინ აკვანი
 და გაივსება ხვატით ბელელი...
 იყავი მუდამ პატიოსანი,
 არ გაამრუდო აზრი ნათელი,
 სიკეთის მადლი მუდამ გმოსავდეს,
 ნამუსიანი გქონდეს სახელი!
 და თუ მოგანდო ხალხმა თავისი
 ბედი, იყავი მტკიცე ბოლომდე,
 კომუნისტი ხარ? — მთელი სინდისით
 სიკეთისათვის უნდა ომობდე!

ვინა თქვა, დიდი ბრძოლები მორჩა
და ასაღები ავიღეთ ზღუდე?..
წინსვლის, შენების გავშალოთ დროშა,
დღეს უფრო მაღალ მწვერვალებს ეუბნებო!

ღამე ზღვასთან

დიდხანს გელოდი, შენ არსად
ჩანდი,
დაცარიელდა ბაღი მთლიანად.
ბუღბუღმა ისე მომართა ჩანგი,
რომ ვარდებს ტანში შეაზრიალა.
ცაზე შეეკრათ წეროებს წრე და
საღლაც მიჰქროდნენ ფრთების
ტლაშუნით.

ქარი — მოცარტი მუსიკას
წერდა,
ზღვა იყო მშვიდი და შესასური.
მთვარე ტალღებზე გულადმა იწვა
და ვარსკვლავების ზურმუხტი
წვიმდა.
მიქელანჯელო ცას ფუნჯით
მიწვდა,
შავი ლაქები სულ ჩამოწმინდა.
კინაღამ გული გამისკდა დარდით,
როცა შეინძრა ზღვა და ბუნება.

ასე მეგონა, ამ წმინდა ადგილს
თითქოს წმინდანნი ესალბუნება.
შენ არ მოხვედი, არ ვიცი,
რატომ,
რა ღამე იყო და რა მშვენება.
სანაპიროზე შევესწარ მარტო
თეთრი ბურუსის გადაშენებას.

მამული ჩემო

სანამდე მიჭრის გული და ღონე,
არ დამაბრძოლებს სიღურჯე ამ
ცის,
მოვეფერები შენს მაღალ გორებს,
როგორც პოეტი და როგორც კაცი.
და თუ გამწირავ ადრე ან გვიან,
ამისთვის როგორ გავებუტები,
გულზე დავიბნევ ჩარგალის იას
და მკერდში ჩუხად ჩაგებუტები.

ეს აქლენი მარგალიტი

ენვერ ხაბაძეს

ვისაც შენი განდაგანა და ზორუმი უნახავს,
ვინც არ უნდა იყოს იგი, ცეკვის გახდის უნახავს.
ხალხის სულში გიკრეფია შარა-შარა, გზადაგზა
ეს აქლენი მარგალიტი, ჩვენ რომ გავვალამაზა.
ეს შენ — ჩვენი ხალხის ნიჭი გაგიშლია აფრებად,
სხვა რომ არა, ესეც კმარა, ლეგენდება, ზღაპრებად.
ეს შენ, — თითქოს გაფრენილხარ კლდეზე მარდი ფეხებით,
შორი გზები მოგივლია ცერის ერთი შეხებით.
დაგაიყრია ხალხის გული ცეცხლითა და ფიქრითა,

ტანის ქარი მოვიხვეტავს აქ და ცხრა მთას იქითაც...
იქნებ ჩანჩქერს,
იქნებ ზეაგებს,
იქნებ ქარებს წაბაძე,
ეს ამღენი ჯადოქრობა, მძაო ენვერ ხაბაძე.
ვისაც შენი განდგანა და ხორუმი უნახავს,
ვინც არ უნდა იყოს იგი, ცეკვის გახდის უნახავს.
შენ ამ ცეკვით ვის ღიმილი,
ვის ცრემლები აღინე,
ამიტომაც საქართველოს გული მოინადირე!

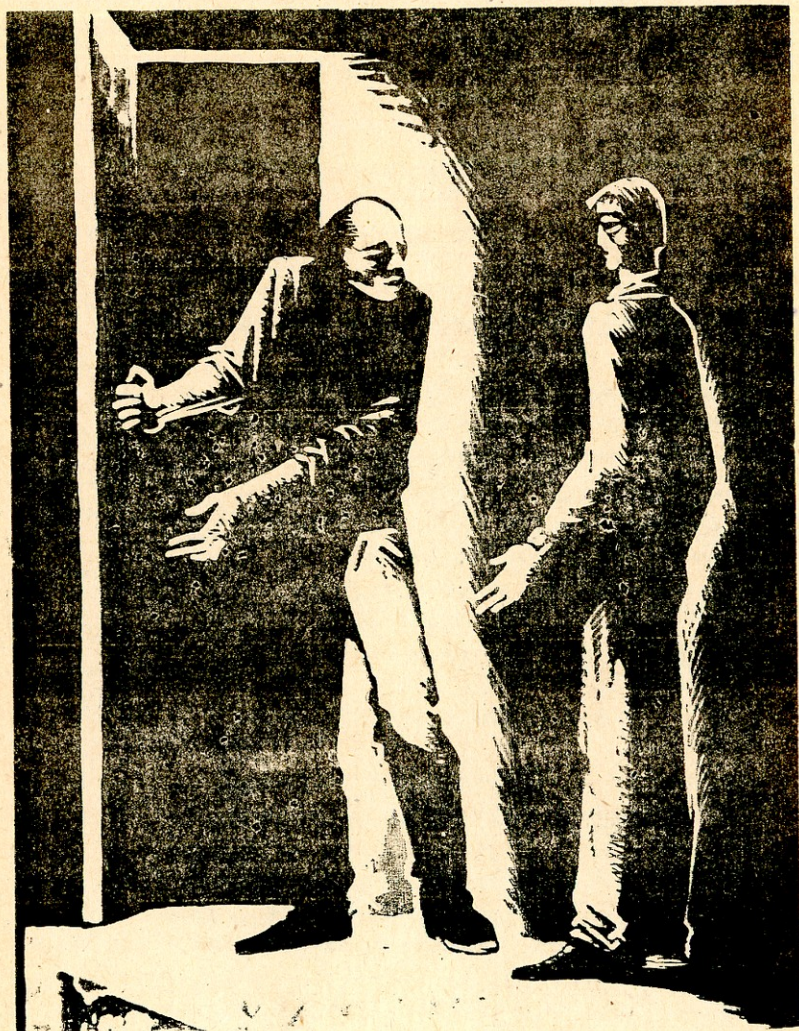
არ მომიკლა ჩიტი!

არ მომიკლა ჩიტი, მაგლობელი შაშვი,
ამოშრება კვირტი, ყვავილს ველარ გაშლის.
არ ჩააცვა, არა, შავი კაბა ჩითის,
გებვეწები ყველას — არ მომიკლათ ჩიტი.
და არ დაუთოთქო, ცრემლით თვალი ვარდებს,
არ ესროლო ტყვია ამღერებულ ბაგეს.
არ ჩააქრო ტყეში სიყვარულის ცეცხლი,
კრიმანჭული შაშვის და ჭიკჭიკი მერცხლის!
ტორილების ღხენა, იადონის ტია,
არ მომიკლა ჩიტი, არ ესროლო ტყვია.
ცას მგოსნები შეენის, მიწა არ მწამს მშვიდი,
გებვეწებით ყველას — არ მომიკლათ ჩიტი!

გაზაფხული ქობულეთში

გაზაფხული ქობულეთში მუდამ ადრე მოდის,
თვალს მოგტაცებს აფეთქებულ აკაციის ტოტი.
სულში სიო ჩაგიძვრება — ალერსით და შფოთით.
რა ჯობია ამ დროს ზღვასთან პაემანზე ლოდინს.
როგორც წმინდა ანგელოზი, სულს შეარბევს ცირა
და წამოვა ლურჯი ციდან ვერცხლისფერი წვიმა.
ვარდი კოკორს გადაგიშლის, საკოცნელად გიწვევს,
ფიქრიც კმარა, რომ ვარსკვლავებს სააღერსოდ მიწვდე.
ცა მოიხვეს ცისარტყელას — თამარქალის ქმარს,
მზე დალალებს ჩამოიყრი, ზღვაში ისე ჩავა...
ქობულეთში გაზაფხული მუდამ ადრე მოდის,
რა ჯობია ამ დროს ზღვასთან პაემანზე ლოდინს!

ლადო მავანიძე

ირაციონალური ტრიანგულაცია

იმ დღეს, მოსკოვი, როგორც ყოველთვის, ფუსფუსებდა და ხმაურობდა.

ლადო კურსკის ვაგზლიდან ხალხმრავალ მოედანზე გავიდა და შეჩერდა — არ იცოდა, საით წასულიყო. ირგვლივ ხალხი მიიჩქაროდა — ყველას თავისი საზრუნავი ჰქონდა.

„რა ექნა, საით წავიდე?“ — ფიქრობდა ლადო. მოსკოვში ჩამოვიდა, რათა ესწავლა — კამერული თეატრის სტუდიაში აპირებდა შესვლას.

მოსკოვში ერთი ნაცნობიც კი არ მოეძევებოდა... მაგრამ ჯიბეში ოცამდე წერილი ედო — ნაცნობებისაგან ნაცნობებთან მისატანი. ისინი დღედღეზე ელოდნენ მის ჩამოსვლას.

ცხადია, შეიკედლებენ. თუ ოცივენი არა, ერთი მაინც... ჟინჟღღაღდა. ცივი ქარი ქროდა.

ერთმა უბატრონო ეზოს ძაღლმა კუდის ქიცინით დასუნა ლადო. ბიჭი თვითონ მშვიერი იყო და ძაღლს რაღას უწილადებდა. მოეფერა და კეთილ, ატრემლებულ თვალებში ჩახედა.

„აი, მეგობარიც გამომიჩნდა“, — გაიფიქრა ლადომ და გულზე მოეშვა.

წერილების დასტა გადაათვალიერა. ვერც ერთი ვერ გამოარჩია. მერე თვალი დახუჭა, ალაღბედზე ამოიღო წერილი და წავიდა მოსკოვში სახეტილოდ...

დომნიკოვკა.

ჭუჭყიანი კიბით მესამე სართულზე ავიდა. გრძელი, სასტუმროს მსგავს მრავალკარიან დერეფანში პირველსავე კარზე დააკაკუნა.

— ვინ გნებავთ? — გაისმა კარს უკან მამაკაცის ხრინწიანი ხმა.

— ბოდიში, ქალბატონი ვარვარა აქ ცხოვრობს?

— ცხოვრობდა და მოკვდა. ამასაც მოაგონდა რაღა?

კარს უკან ნაბიჯები მიწყდა.

ლადო ქვემოთ დაეშვა.

კადევ ცხრამეტ მისამართზე უნდა მივიდეს. ცხრამეტი იმედი წინ არის.

მოსკოვის ქუჩებს არ იცნობდა და ალაღბედზე არჩევდა წერილებს. შეიძლებოდა გზის შემოკლება, მაგრამ არ იცოდა, რომელი ქუჩა იყო ახლოს იმ ადგილთან, სადაც ახლა იდგა. ამიტომ დადიოდა მოსკოვის ქუჩებში ერთი კუთხიდან მეორეში. დროსაც კარგავდა და ძალაც

ელეოდა. ზოგჯერ ტრამვაიშიც ჯდებოდა, მაგრამ აქაც უხდებოდა გამკლავების გაჩერება, რათა ეკითხა, რომელი ტრამვაი საით მიდიოდა, მერედა ყველას ზომ არ ეცალა საამისოდ.

მეტროს მშენებლობა იმ დროს ახალი დაწყებული იყო.

ბოლშაია ორდინკა.

ძველი, პირქუში სახლი „დოხოლნი“. ლაღო მეხუთე სართულზე ავიდა.

რეკავს. აკაკუნებს. აყურადებს.

ბოლოს მოესმა რაღაცნაირი ფხვნი. კარი გაიღო და გამოჩნდა წელში მოხრილი ბეცი დედაბერი (გულკეთილიაო, უთხრეს ამ მოხუცზე).

— წერილი მოგიტანეთ.

— მე? ვისგან? აღარც კი მახსოვს, ვინმესგან წერილი მიმეღოს... შემობრძანდით, შემობრძანდით, ერთად წავიკითხოთ. ოთახში (სადაც თავი კუდს ვერ მოიქნევდა) თავის სუნი იდგა.

— დაბრძანდით! — კუთხეში მიდგმულ მომცრო ზანდუკზე მიუთითა. ისედაც პატარა ფანჯარას აბლაბუდა გადაკროდა, ბინდუნდში ძნელად თუ რამეს გაარჩევდით.

დედაბერმა ერთხანს წერილი ხელში ატრიალა, მერე ლაღოს გაუწოდა და უთხრა:

— დავბერდი, თვალს დამაკლდა. ისევ თქვენ წაიკითხეთ.

ლაღოს ეუხერხულა იმის წაკითხვა, თუ რას წერდნენ მასზე, მაგრამ რა გაეწყობოდა.

ერთი სიტყვით, წერდნენ, საოცრად მორიდებული ყმაწვილიაო (არ სვამს, არ ეწევა), მოსკოვში უნდა სწავლაო. ვიცით, რა კეთილი გულიც გაქვთ და ვიმედოვნებთ, შეიკედლებთ, რა თქმა უნდა, გასამრჯელოსაც მოგართმევსო.

ლაღო კითხულობდა გულმოდგინედ, ხმამაღლა და მკაფიოდ, თანაც ხმას უწევდა მის საქებარ ყველა სიტყვაზე.

დედაბერი ყურს უგდებდა და ყოველი წერტილის შემდეგ თავს აქნევდა.

ლაღო კითხვას მორჩა და დაიმედებულმა შეხედა დარბაზების პატრონს.

— მერე რაო? — ჰკითხა დედაბერმა.

— როგორ თუ რა?... — აქ ზომ ყველაფერია ნათქვამი,

დედაბერი კიდევ უფრო მოიხარა წელში, თავით ფეხებამდე შეათვალიერა ლაღო და უთხრა:

— მე თქვენ არ გიცნობთ, ხოლო ის, ვინც წერილი გამოგზავნა, გა-

დამავიწყდა. მაშ, როგორღა შეგიკედლოთ. ამას ვერ ვიზამ. რომ გამქურ-
დოთ, ან კიდევ უარესი... არა, არ შემიძლია.

ლადომ ბოდიში მოუხადა და წავიდა.

პირველი ღამე კურსკის ვაგზალში გაათია. ძილში ისე შფოთავდა,
თითქოს ქურდი იყო და მილიციელს ემალებოდა.

„მარინა როშჩა“.

ორსართულიანი სახლის ფანჯრებზე კრენდლები და თაფლისკვე-
რები იყო ამოჩუქურთმებული. ასეთი სახლები ლადოს აქამდე რუსული
ხალხური ზღაპრების სურათებზე ჰქონდა ნახული.

სახლთან აქონრილი ხე იდგა. ალბათ, ცირცველიაო, გაიფიქრა, ცირ-
ცველი კი არასოდეს ენახა.

აქ ცხოვრებას არაფერი სჯობია!

კარი ჩათქვირებულმა, ჯოყებლადღაჟა ქალმა გაუღო. არც ხნიერი
იყო, არც ახალგაზრდა, არც მზეთუნახავი, მაგრამ არც შეუხედავი.

— ბატონი ვახტანგის წერილი მოგიტანეთ თბილისიდან.

— ვახტანგის? დიდი ხანია აღარ მოუწერია. როგორ მოვაგონდი!

სწრაფად გადაავლო თვალი რვეულის ფურცლის ორ გვერდს და რო-
ცა საქმის არსი გაიგო, წერილი დაჭმუჭნა და იატაკზე მოისროლა.

— გვიან მოვაგონდი. აქამდე სად იყო?..

ბრაზიანად ახედ-დახედა ლადოს.

— რაო, თვითონ დამივიწყა და საყვარლად შენ გამოგვზავნა? ტფუ,
შე ლაწირაკო, მიწას არ ასცილებიხარ, რა დროს შენი საყვარლებია!...

ლადო შეცბა. აღარ იცოდა რა ეპასუხა.

— მაპატიეთ, მე სულ არ ვიცოდი... ღამის გასათევი კუთხე მინდოდა,
სანამ მოვეწყობოდი...

— რის კუთხე, რა კუთხე, ვერ ხედავ, რას ვგავარ? აბა, დამეკარგე
აქედან! — და კიბეზე დაშვებულ ლადოს ისეთი სიტყვები და-
ადევნა, აქამდე არასოდეს რომ არ გაეგონა.

ჟინჟღავდა. დაგლეჯილ ფეხსაცმლებში კი წყალი ატანდა...

მეორე ღამე საველიევის ვაგზალში გაათია. რა კარგია, რომ მოს-
კოვში ესოდენ ბევრი ვაგზალია!..

— მოქალაქე! — (ასე პირველად უწოდეს), — აქ საძინებელი არ
არის. საით მიემზავრები?

— არხანგელსკში!

— თუ ასეა, იაროსლავლის ვაგზალში უნდა წასულიყავი, აქ გინდა!

მართლაც, აქ არაფერი ესაქმებოდა.

ტუალეტში შევიდა, პირზე ცივი წყალი შეისხა და ვაგზლის მოედანზე გავიდა.

ადრინაი დილა იყო. ტრამვაი დაინახა. მყუდრო კუთხე მოძებნა და დაიძინა.

სამ კაპიკად სამი საათის განმავლობაში მოგზაურობდა მოსკოვში და ჯადოსნურ სიზმრებს ნახულობდა. ყველა სიზმარში თვალცრემლიანი წითელი, ბამბურა ძაღლი თათს უწვდიდა... არ იცის, რომელ გაჩერებაზე ჩამოვიდა, თუმცა სულ ერთი არ იყო?

ყველაფერი თავიდან უნდა დაიწყო.

არბატი.

ლაღომ ზარის ღილაკზე თითის დაჭერა დააპირა, მაგრამ ანაზღად როიალის ხმა მოესმა. უცებ ნაცნობი, მაგრამ დიდი ხნის წინათ მიმქრალი გრძნობა მოაწყდა გულს. არა, ეს არც ბეთჰოვენი და არც შოპენი... ეს ჰანონის ეკზერსისებია.

ოდესღაც, პატარა ბიჭობაში, თვითონაც უკრავდა მას. არ უყვარდა ეს ეკზერსისები, ეჩვენებოდა, რომ მუსიკალობა აკლდა. ახლა კი კარს უკან იდგა და ისე ისმენდა შუქმოსილ მუსიკას, რომელიც ბავშვობას უბრუნებდა და მომავლის იმედს უღვივებდა.

ლაღომ ღილაკს ხელი ღონიერად დააჭირა.

კარი თხუთმეტიოდე წლის გოგონამ გააღო. ლაქვარდისფერი თვალები, მარწყვის ტუჩები და მარგალიტის კბილები ჰქონდა (ღმერთო, ზაბანალური შედარებაა, მაგრამ იგი მართლაც ასეთი იყო).

— მაპატიეთ, სოკოლსკისთან წერილი გამომატანეს.

— სოკოლსკაია მე გახლავართ!

— თქვენ?

ლაღო ერთ ხანს დუმდა. შეყოყმანდა.

— ეს წერილი თქვენ კი არა, თქვენს მშობლებს გამოუგზავნეს...

— არც დედა და არც მამა შინ არ არიან. მარტო მე ვარ. მომეცით წერილი!

კონვერტი გახსნა, უცებ გაახსენდა, რომ სტუმარი კარებში იდგა და შეიპატიჟა.

— შემობრძანდით, მანდ რას უდგევართ!

ლაღო შევიდა.

ასეთი ბინა ჯერ არ ენახა. მაღალი ჭერი. მოპრიალებული პარკეტი.

კედლებს სურათები ამშვენებს. ფანჯრებზე ფარდები. ავეჯიც ისეთი, ღაჯდომა მოგერიდება.

— დაბრძანდით! — უთხრა გოგონამ.

— არა, გმადლობთ, ფეხზე დგომა მირჩევნია.

გოგონამ წერილი გახსნა. სწრაფად გადაელო თვალი.

— ძალიან კარგი! დაჯექი, დაჯექი, რას დამდგარხარ საფრთხობელა-სავით!

დროებით გული მოეცა.

— მართლა ქართველი ხარ?

ამ შეკითხვას სულ არ მოელოდა.

— დიახ, ქართველი ვარ.

— ქართველს რომ არ ჰგავხარ?

— რატომ?

— უღვაშები რატომ არ გაქვს?

— ჯერ არ ამომსვლია.

— მაღე ამოგივა?

— ნუთუ ეს აუცილებელია?

— რა აქმა უნდა, არა... საუბრის გაგრძელება მინდოდა. ამიტომ გა-ვინახე.

— რატომ გავაგრძელოთ საუბარი თუ სალაპარაკო არ გაქვს?

პაუზა.

ორივე შეცბა... მართლაც უცნაურია რაღაც... პირველმა ლაღომ და-არღვია დუმილი.

— კარს უკან რომ ვიდექი, მესმოდა, როგორ უკრავდი როიალს...

— მერე, მოგეწონა?

— მართალი გითხრა, რასაც უკრავდი, მუსიკა არაა, მაგრამ მაგ ეკ-ზერსისების გარეშე მუსიკა არ არსებობს. ეს მე გვიან გავიგე.

— მე კი აქამდეც ვერ გავიგე. დედისა და მამის ხატრით ვუკრავ, ასეა საჭირო. რაკი გოგონა ვარ — ესე იგი საზოგადოების დამამშვენებელი უნდა ვიყო, უნდა ვუკრავდე როიალს, ვცეკვავდე და ვლაპარაკობდე უცხო ენაზე.

— მერედა, რომელ ენაზე აპირებ ჩემთან საუბარს?

გოგონა თითქოს უცებ დაქალდა, თბილად უპასუხა:

— ადამიანურ ენაზე... რისთვის ჩამოხვედი მოსკოვში?

— სწავლას ვაპირებ.

— სად?

— კამერული თეატრის სტუდიაში.

— მსახიობი გინდა გახდე?

— არა, რეჟისორი

— ძალიან კარგია! მე კი მინდა მსახიობი გავხდე! ვახტანგოვის თეატრის სტუდიაში მინდა შევიდე, მაგრამ მშობლები ვერ დაეცოლინ, ქალიშვილი ექიმი გვინდაო. მე კი სისხლის დანახვას და ადამიანების ტანჯვას ვერ ვიტან, ვერაფერი ექიმი გამოვალ, მისი როლის თამაში კი შემიძლია!

ლადო შესცქეროდა და ფიქრობდა, მეც ალბათ ამ გოგონას ვგავარო.

— დედაშენი და მამაშენი რას ამბობენ? — ჰკითხა გოგონამ.

— მათ არც კი იციან მოსკოვში რომ წამოვედი.

— რატომ? გამოიქცეა?

— არა. მე ბებიასთან ვცხოვრობ. დედა და მამა ცალ-ცალკე ცხოვრობენ, ჩემთვის არა სცალიათ...

ლადომ ცოტა ხნით იფურჩა და მთავარი სათქმელი მერე გაბედა:

— ერთ ღამეს მაინც გავათევლე საღმე, მერე კი...

— მე, მგონია, დედა არ მოგცემს ჩვენთან ცხოვრების ნებას...

— რატომ?

— რომ შემაცდინო?

— განა შენ ცდუნებას აჰყვები?

— რა თქმა უნდა!

— მე სრულიად არ შევეცდები შენს შეცდენას.

— რატომ? არ მოგწონვარ?

— მომწონხარ, მაგრამ შენ ხომ ჯერ პატარა ხარ.

— პატარა? ჯულიეტა რამდენი წლისა იყო?

— თოთხმეტის.

— ჰოდა, მე ხომ ჯულიეტაზე ერთი წლით უფროსი ვარ!

გაიცინეს ძველი მეგობრებივით, რომლებსაც ასეთი ხუმრობის უფლება აქვთ.

— იცი, რა, — გადაჭრით თქვა გოგონამ, — მოდი, გავიქცეთ!

— სად?

— სადაც გინდა... ერთად ვისწავლოთ თეატრალურ სტუდიაში. შენ რეჟისორი გახდები, მე — მსახიობი და შენს სპექტაკლებში ვითამაშებ.

— სად ვიცხოვროთ?

— ნუთუ ესაა მთავარი?

— საკმევს ისაა, რომ ჭერი აუცილებელია. შემიძლია წაგიყვანო მხოლოდ კურსკის ან საველევის ვაგზალში. იქ დაკავებული მაქვს ძელსკამი.

გოგონას ლაჟვარდოვანი თვალები გაუფერმკრთალდა. მიხვდა, რომ ერთმანეთისათვის არ იყვნენ დაბადებულნი.

— ხომ ზედავ, რა უსამართლოა ცხოვრება. შენ ვინდა თეატრში მოხვდე, მაგრამ ღამის გასათევი არა გაქვს, მე კი ბინა მაქვს, მაგრამ თეატრი ჩემი აუხდენელი ოცნებაა.

— რატომ გგონია? გულს ნუ გაიტეხ!

— არც ვაგზალში ღამის გათევას ვითაცელებ, ოღონდ თეატრში მიდის მიღონ.

— ვაგზალში ღამის გათევა გაგიჭირდება, ისევ შენს ლოგინში ძილი გერჩიოს, ჯულიეტა!.. შევზვდებით პრემიერაზე!..

ტვერის ბულვართან, კამერული თეატრის წინ, ერთხელ კიდევ ყურადღებით გადაიკითხა განცხადება, რომელიც სტუდიაში მიღების პირობებს რუწყებოდა.

დიდრონი ასოებით ეწერა: „სტუდიაში მიღებულნი საერთო საცხოვრებელი უზრუნველყოფილი არ იქნებიან“.

წვიმა სულ უფრო ძლიერდებოდა...

მალაია დმიტროვკა.

მოხუცი, ცხოვრებით გაწამებული, დიდი ხნის წვერგაუპარსავი კაცი კითხულობდა მისთვის გადაცემულ წერილს.

ვიდრე კონკერტს გახსნიდა, ნახევრად ცარიელი ბოთლი პირზე მიიყუდა და მოსვა.

კითხვას რომ მორჩა, ისეთი ზორხისმიერი ხმა ამოუშვა, რომლის გადმოცემაც ფონეტიკური ნიშნებით შეუძლებელია.

— მაშასადამე, თუ არ ვცდები, თეატრში გინდა შეჰყო თავი.

— ღიახ, — მორცხვად უპასუხა ლადომ.

— რატომ?

— როგორ თუ რატომ... რეჟისორი მინდა გავხდე.

— ერთი ამას ღამიხედეთ! შენლა გვაკლდი! გვეყო სტანისლავსკები და მეირხოლდები! იმათ დაგვლუპეს მსახიობები... მამონტ დალსკი და ორლიონოვი ურეჟისოროდაც კარგად გრძნობდნენ თავს.

— თქვენ მსახიობი იყავით?

— და მერე როგორი! ათასჯერ ღამიზრჩვია დეზდემონა და ორი ათასჯერ გამიყრია ღაშნა მუცელში პოლონიუსისათვის! მაგრამ ვისლა ახსოვს ყოველივე ეს?

კიდევ მოსვა ერთი ყლუბი.

— არა, არ წახვიდე თეატრში. თავს დაიღუპავ... კარგია დიდება, ტაში, ყვავილები და სხვა ამგვარი, მაგრამ ყოველივე ეს ამაოებაა ამაოთა... წავიკითხავთ ეკლესიასტე?

— არა.

— ზომ ხედავ, შენ კი, თეატრი მინდაო... მოდი, შენც დალიე.

— გმადლობთ, არა ვსვამ.

— დალევ!—ეჭვიშუტანლად თქვა მან. — ოდესღაც არც მე ვსვამდი და დიდებაზე ვოცნებობდი (კიდევ ერთი ყლუპი მოსვა), ერთხელ იუბილეზე დაფნის გვირგვინი მომართვეს. მერე იცი, ჩემმა ცოლმა რა უყო იმ დაფნის გვირგვინს? მას ჩირაღაც არ უღირდა ჩემი დიდება. თითო-თითოდ წყვეტდა დაფნის ფოთოლს და კატრის წნილში ყრიდა. ასე რომ, დიდებისაგან აღარაფერი დამრჩა.

ისევ მოიყუდა ბოთლი.

— ღამიჯერე, თავი დაანებე თეატრს. დიდებას ნუ გამოედევნები.

— დიდებას არ დავეძებ, თეატრში მინდა ვიმუშაო.

— მუშაობა წყალსადენშიაც შეიძლება. რაღა მაინცდამაინც თეატრი დაიჟინე? რამე სასარგებლო საქმე შეისწავლე. წყალსადენში იმუშავე-მეთქი, წყალსადენში! დამოუკიდებელი კაცი იქნები (ეს სიტყვა გამოკვეთილად წარმოთქვა). შენი ხელობა არავის შეუხარბება, მტერი არ გაგინდებს, თავისუფალი აქნები (ამ სიტყვას კი ვანსაკუთრებული მასხვილი დაუსვა, როგორც მონოლოგის აპოთეოზს).

ბოთლში თითქმის აღარაფერი დარჩა. მაგრამ მოსვა კიდევ ერთი. უკანასკნელი ყლუპი.

— დიდება? ვინ ვინ და, მე კარგად ვიცი მისი ფასი. ისე არაფერი ტანჯავს კაცს, როგორც დიდება. დიდებით რომ გულს იჯერებ, გაურბიხარ, ეძალები თავყანისმცემლებს, მათ ობივატელურ ცნობისმოყვარეობას. არ შეგიძლია, ყველა ადამიანივით გამოხვიდე ქუჩაში, ასუნთქო სუფთა ჰაერით, თავი დაიმართუხელო, უცქირო ცას, გასაქანს არ მოგცემენ, კვალში ჩაგიდგებიან თავყანისმცემლები, ჯანდაბას იმათი თავი, მათ ზომ ხელოვნებისა არაფერი გაეგებათ.

ბოთლი აიღო, გახედა და როცა დარწმუნდა, გამოცლილიაო, იატაკზე მოისროლა.

— მაშასადამე, ეძებ თავშესაფარს, სავანეს, საცხოვრისს, ბოლოსდა-ბოლოს... ერთი სიტყვით, იცხოვრე ჩემთან, მაგრამ იცოდე, ყოველდღე გვერდით გეყოლება თეატრის მაწვევარი უბედური ადამიანი.

ახლა სადღა წავიდეს?

ტავანკა.

რომ სცოდნოდა ლადოს, რა სულელურ მდგომარეობაში ჩააგდებდა ეს წერილი, თბილისშივე დახევდა... აბა, როგორ ეცოდინებოდა!..

კარი მსუქანმა ხანშესულმა ქართველმა ქალმა გაუღო.

— გამარჯობა! თბილისიდან ქალბატონ რუსუდანის წერილი ჩამოგიტანეთ.

— გმადლობთ, შემობრძანდით!

მოსკოვში ღადო მოულოდნელად ქართველის ოჯახში აღმოჩნდა. კედლებზე ეკიდა რუსთაველის პორტრეტი, ფიროსმანის და გუდიაშვილის სურათების რეპროდუქციება, ახლო და შორეული ნათესავების ფოტოგრაფიები.

სამზარეულოდან ჩახოხბილის მადისმომგვრელი სუნი მოდიოდა. ღადოს კი სადილად დღესაც, როგორც გუშინ, კომბოსტოს ღვეზელი და ერთი ჭიქა ბურაზი აქვს შემონახული.

— დაბრძანდით, დაბრძანდით, გვიამბეთ... როგორ ბრძანდება ჩვენი ძვირფასი რუსუდანი.

სწორედ აქედან დაიწყო ღადოს წამება. საუბედუროდ, ღადოს რუსუდანი თვალთაც არ ენახა. მას, ალბათ, იცნობენ და კარგადაც იციან, როგორ ბრძანდება, ისინი, ვინც ეს ბარათი დაუწერა და გამოატანა. ის ქალბატონი ხომ ღადოს კი არა. მისი ნაცნობის ნაცნობია.

გულში გაივლო, რაკი რუსუდანმა ბარათის დაწერა შეძლო, მამასა-დამე კარგადააო: აბიტომაც წარბშეუხრელად უპასუხა:

— ვმადლობთ, კარგად არის. მთხოვა, თქვენ და მთელ თქვენს ოჯახს გულითადი სალაში გადმოგცეთ.

— ვმადლობთ. როგორ ბრძანდება სარდიონი.

ერიპა! სარდიონი ვინდა? ალბათ, რუსუდანის ქმარია...

— სარდიონიც კარგადაა... წერილში ხომ...

— მოიპარსა თუ არა, ბოლოსდაბოლოს, წვერი?.. რამდენჯერ ვუთხარი, სამოცი წლის კაცი თავს ნაადრევად რატომ იბერებ-მეთქი. მაინც-დამაინც აკაკი წერეთელს უნდა დაემსგავსოს. პოეტად გახდომას მართო წვერის მოშვება არ შეეღობა-მეთქი, რამდენჯერ ვუთხარი. ვინ გაგიგონა!

ღადომ ნაძალადევი ღიმილით თქვა:

— ღიახ, წვერი მოიპარსა, მაგრამ ისევ ამოუვიდა...

მომდევნო კითხვამ ფერი დაუკარგა.

— როგორ გადაიტანა სერგომ ოპერაცია?

ღმერთმა უწყის, როგორ გადაიტანა ოპერაცია და რა ოპერაციაზეა ლაპარაკი... საერთოდ, ვინ არის სერგო? რაც უნდა იყოს, უმჯობესია, მასპინძელს აამოს:

— ოპერაცია მშვენივრად ჩატარდა. ძია სერგო მომჯობინდა და საავადმყოფოდან გამოეწერა.

— ძია სერგო? შენ რომელ სერგოზე ლაპარაკობ? მე შეილიშვილზე გელაპარაკები, გლანდების ამოჭრას უპირებდნენ.

— ჰო, ჰო, გამახსენდა: პატარა სერგო მშვენივრადაა, ძია სერგომაც მოიკეთა.

— რომელ სერგოზე გელაპარაკები, არ ვიცნობ მე სერგოს, ახლო ნათესავი არ გამომიჩნდა... შენ რაღაცას ურევ, ჩემო კარგო.

ლადოს ბურთი გაეჩხირა ყელში და ძლივს ამოილულულა:

— წერილში ყველგანაა ნათქვამი. წაიკითხეთ, გეთყუა.

წერილის წაკითხვას მოვასწრებ. შენ ის მითხარი, ვის მიჰყვება ცოლად მანანა — გურამს თუ თენგიზს?

— აი. ეს კი ჩემთვის არ უთქავდით! — ყოველგვარი რისკის გარეშე უპასუხა ლადომ.

— შენ, რა თქმა უნდა, არ გეტყოდა, მაგრამ დედას და მამას ზომ უთხრა? ოჯახში არ ულაპარაკნიათ?

— ჩემი თანდასწრებით — არა, იქნებ ეს საქმე ჯერ არ გადაუწყვეტიათ.

— როგორ თუ არ გადაუწყვეტიათ, მაშ, ქორწილში რატომ დამპატიქვს, მე, მგონი, ერთადერთი მოსკოველი ნათესავი ვარ. — ყველაზე საპატიო სტუმარი ვიქნები!

— ვეკედრებით, წაიკითხეთ წერილი!..

— წერილს ყველანი ერთად წავიკითხავთ, როცა სამუშაოდან დაბრუნდება ჩემი ქმარი ზურაბი. ისიც ბევრ რამეს შეგვეკითხება თავის ნათესავებზე. შემდეგ მოვლენ ჩვენი შვილები — ქეთო და ლათო. მათაც ზომ უნდა ესაუბრო ბიძაშვილებზე — გულიკოზე, მაყვალაზე, რეზოსა და ლევანზე. რამდენი ზანია არ უნახავთ ერთმანეთი, შენ კი, ალბათ, გამომგზავრებამდე ყველანი ნახე.

— რა თქმა უნდა.

— ძალიან კარგი! შემოიარე, ასე შვიდი საათისათვის, დაესხდეთ და ყველაფერზე მოვილაპარაკოთ.

— კეთილი. გმადლობთ. ნახვამდის.

მეხუთე ღამე ცენტრალური ტელეგრაფის საქალაქთაშორისო სატელეფონო დარბაზში გაათია.

ზვამზე თვლემდა. მთელი ღამე სხვადასხვა ჯიხურში იძახებდნენ სხვადასხვა ქალაქებიდან

ას კი არსად მიდიოდა.

— ბარნაული. მეშვიდეში.

არა, მას არ უძახიან.

— ოდესა. მეხუთე ჯიხური.

სამწუხაროდ, არც ამჯერად მოუხმეს.

— თბილისი, ტელეფონი არ პასუხობს.

ვინ უნდა დაურეკოს? თანაც ტელეფონი არ პასუხობს. შურდა მათი, ვისაც ურეკავდნენ, ბარნაულიდან, ოდესიდან და სხვა ათასი ქალაქიდან, და ფიქრობდა, იქნებ ოდესმე ვინმემ მეც დამირეკოსო.

რავა არ გადახდა ლადოს ღამის გასათევი კუთხე-კუნჭულის ძებნაში.

თავი რომ არ შეგაწყინოთ, ყველაფერს არ გიამბობთ.

შეხვდნენ კეთილი ადამიანები, რომლებსაც ძალიან უნდოდათ დახმარებოდნენ, მაგრამ თვითონაც უჭირდათ. ბევრი რამ შეიცვალა მას შემდეგ, რაც წერილის გამოგზავნით არ უნახავთ მოსკოველი ნაცნობები. ალბათ, ეგონათ, რომ ჩავლილი წლების შემდეგ არაფერი შეცვლილა, მაგრამ ეს ხომ შეუძლებელია. ჩვენ რომ გვგონია, ყველაფერი იმაზე უფრო სწრაფად იცვლება. იცვლება ვითარება, იცვლებიან ადამიანები, ზოგმა ბინა გამოიცვალა, ვიღაც დაქორწინდა, შეეძინა ბავშვები და ახლა ვიწროდ ცხოვრობენ. იქ, სადაც ოდესღაც სამ ოთახში ორნი ცხოვრობდნენ, ახლა ერთ ოთახში ხუთი ცხოვრობს..

მაგრამ ლადო მაინც დადიოდა მოსკოვის ქუჩებში და იმედს არ ჰკარგავდა...

• სრეტენკა.

ლადოს წინაშე იდგა შავწყვერა ფერმკრთალი კაცი.

— თქვენ ივანე საველიევი ბრძანდებით?

— არა, მაგრამ ოდესღაც ვიყავი საველიევი.

— როგორ?

— აი, როგორ: მომბეზრდა ივანე საველიევად ყოფნა და გავხდი ნიკოლოზ ლობაჩევსკი.

ლადომ ერთი ნაბიჯით უკან დაიხია.

— რა გნებავთ?

— იცით, რა, მოსკოვში ჩამოვედი, რათა ვისწავლო, მაგრამ არავინ შემიკედლა. ხომ არ შეგიძლიათ, ცოტა ხნით, ერთი კუთხე მაინც მომაქიროთ?

— კუთხე? რატომ მაინცდამაინც კუთხე და არა პი ერ კვადრატი? ეს ხომ უფრო ხალვათია?

ლადომ მაშინვე აულო აღლო შეთავაზებულ გარემოებას.

უმალ დაეთანხმა.

— რა თქმა უნდა. მერედა, რა ელირება?

— ათასი დინარი ყოველი ახალი მთვარის დადგომისას.

— ასე იაფად? მართალი ვითხრათ, თქვენი შევიწროებისა მერიდებს...

— სათქმელდაც არ ღირს!.. როგორ გესმით ირაციონალური ტრიანბულაცია?

— ჰმ!.. ვფიქრობ, ეს მეთოდი ფრიად პერსპექტიულია დღემდე გადაუწყვეტელი პრობლემების გადასაწყვეტად.

— სწორედ ეგერა! მომეცით ხელი! მოხარული ვარ მოგესაღმთო, როგორც ჩემს თანამოაზროვნეს! სად არის თქვენი ჩემოდანი? აი საწოლი და ღედოფალ საბაის გადასაფარებელი. ათას დინარად გითმობთ!

- გმადლობთ. ახლავე გავიქცევი და ჩემოდანს მოვიტან.
- იჩქარეთ, ყმაწვილო! ოთხმოცდაცხრამეტი წლის შემდეგ იქნება მზის სრული დაბნელება და ვერ მომაგნებთ.

ამის შემდეგ მხოლოდ ერთი მისამართი დარჩა.

ლადო დადიოდა მოსკოვის უსასრულო ქუჩებში და გულში იმეორებდა გამოცდებისათვის მომზადებულ ჰამლეტის მონოლოგს, „ომისა და მშვიდობის“ ნაწყვეტს (დაჭრილი თავადი ანდრეი შეჰყურებს ცას და სიცოცხლის არარაობაზე ფიქრობს) და კრილოვის იგავ-არაკს „ვირი და ბუღბუღი“.

განსაკუთრებით დიდ იმედს ამყარებდა იგავ-არაკზე, კრილოვით აპირებდა მკაცრი შიმღები კომისიის დამარცხებას („ღმერთო, ნუ შეგვყრი ამგვარ მსაჯულებს!“).

რა იცოდა, რომ გამოცდაზე იმ იგავ-არაკს ასეთივე იმედით კითხულობდა თითქმის ყველა, ვინც მსახიობობაზე და რეჟისორობაზე ოცნებობდა!

წვიმდა და წვიმდა...

მუხლები ეკეცებოდა...

და აი უკანასკნელი წერილი.

ჩისტეე პრუდი.

ლადო ძველისძველი კიბის საფეხურებით ნახევარსარდაფში ჩავიდა. მზე ჯერ კიდევ ანათებდა; ოთახში კი უკვე ბინდბუნდი იწვა.

აქ მოხუცი მხატვარი ცხოვრობდა. მარტოხელა იყო და ეტყობა, გაუხარდა ასე მოულოდნელად ვიდაცის სტუმრობა.

აღბათ, ლადო შემლილი ეგონა. ჰკითხა:

— ავად ხომ არ ბრძანდებით?

ლადომ უპასუხა:

— არ ვიცი.

— წამოწეკით აი, აქ, — ძველ დივანზე მიუთითა. — აი, თერმომეტრი. ამით დავიწყეთ.

შემდეგ თერმომეტრი გამოუღო და ყრუდ თქვა:

— ოჰო, 38,5.

ოთახის შორეულ კუთხეში მივიდა, თავი ახადა რომელიღაც კოლოფს, მიჩხრიკ-მოჩხრიკა და ლადოს აბი გაუწოდა.

— აჰა, გადაყლაპეთ და წყალი მიიყოლეთ.

ლალომ გადაყლაპა აბი, ერთი ყლუბი წყალიც დალია და... დაიძინა.
როცა გაელვია, მოხუცი მხატვარი მაგიდას უჯდა და გაზეთს კითხულობდა.

— დილა მშვიდობისა! — ჩახლეჩილი ხმით მიესალმა ლალო.

— მშვიდობა ნუ მოგიშალოთ! — ალერსიანი ღიმილით უპასუხა მხატვარმა.

შემდეგ ადგა, ოთახში გაიარ-გამოიარა და თქვა:

— დღეს ყოჩაღად გამოიყურებით, გუშინ კი რას ჰგავდით, ცუდად მეძინა წუხელ — არა, თქვენს გამო კი არა. საერთოდ ცუდად მძინავს ეს ერთი ხანია. ეს ღამე კი საინტერესო იყო... დიდი ხანია არ მომისმენია ჰამლეტის მონოლოგი „ყოფნა-არყოფნა“... და აი, თქვენ წუხელ რამდენიმეჯერ წაიკითხეთ და ყოველთვის სხვადასხვანაირად... რა მოხდა? თავი ჰამლეტად ხომ არ წარმოიდგინეთ?

ლალო ლოგინიდან წამოხტა.

— ყურს მიგდებდით?

მოხუცმა მხატვარმა მხრები აიჩეჩა და ჩიბუხი გააბოლა.

— არა, ყური არ დამიგდია. ვიჯექი და ვხატავდი, თქვენ კი ლაპარაკობდით... სცენაზე მოლაპარაკე აქტიორივით კი არა, არამედ, როგორც ადამიანი გაანდობს თავის მეგობარს გულში ჩამარხულ საიდუმლოებას. სწორედ ის ერთგული მეგობარი აღმოვჩნდი თქვენთვის წუხელ მე... ახლა კი ჩაი დავლით. დაბრძანდით და მითხარით, რის თქმასაც აპირებთ.

ისხდნენ, ჩაის შეექცეოდნენ და ლალომ უამბო ყველაფერი, რაც გადახდა, არაფერი დაუმაღავს — ლაპარაკობდა არაჩვეულებრივ მუსიკაზე, რომელიც მხოლოდ მან მოისმინა, სცენაზე შუქჩრდილის ჯაღოსნურ თამაშზე, სკულპტურულ მიზანსცენებზე, რომელთა გამოკვეთაც მხოლოდ მას შეუძლია, ჰამლეტზე, რომელსაც აქამდე ვერავინ გაუგო... და, რა თქმა უნდა, იმაზეც, რომ მოსკოვში სასწავლებლად ჩამოვიდა და ბინა ვერსად დაიდო.

მოხუცმა მხატვარმა გამოცალა ჭიქაში ჩარჩენილი ჩაი, ოთახში გაიარ-გამოიარა და თქვა: — სიამოვნებით შეგიკედლებდით, მაგრამ მალე დასრულდება ჩემი მარტოობა (ლალოს მოეჩვენა, რომ ეს სიტყვები მან სინანულით წარმოთქვა). შინ ბრუნდებიან მონანიე ცოლი და უძლები შვილი. ჩემი ასაკის კაცმა უნდა აპატიოს ადამიანებს მათი ცოდვანი... „და მომიტყვევ ჩვენ თანანადებნი ჩვენნი, ვითარცა ჩვენ მიუტყვევებთ თანანადებთა ჩვენთა...“

მოხუცმა მხატვარმა თავი უცბად მალლა ასწია, თითქოს სურდა გაეფანტა სხვა, სრულიად ზედმეტი ფიქრები.

— ახლა კი ყური დამიგდეთ... დიდხანს გაუხარებლად ვცხოვრობდი.

მრავალი შეცდომა მომივიდა და სასურველს ვერ მივაღწიე. ეს ბევრის ხვედრია... ჰოდა, ყმაწვილო, მინდა თქვენთვის გამოუვალი მღვთაბერიდან ერთი გამოსავალი შემოგთავაზოთ.

ლადომ სული განაბა.

— მაგრამ წინასწარ გთხოვთ — არ გეწყინოთ და კარგად დაუფიქრდით ჩემს რჩევას.

ისევ მოჰყვა ოთახში ბოლთის ცემას, რადგან ლადოზე არანაკლებ თვითონ ღელავდა.

— თქვენი ოცნება მშვენიერია და რომ საწადელს ეწიოთ, უნდა ისწავლოთ აქ, მოსკოვში. მაგრამ ბინა არა გაქვთ. ამაში კი ვერავინ დაგეხმარებათ, სამწუხაროდ, ვერც მე.

ჩახველა და ფანჯარასთან მივიდა. ლადოსკენ ზურგშექცეულმა უთხრა:

— ნუ გამინაწყენდებით და, აი, რას გირჩევთ: გუშინდელ საღამოს გაზეთში დაბეჭდილია განცხადება — მოსკოვის ფოსტამტს ესაჭიროება ფოსტალიონები. მსურველები უზრუნველყოფილი იქნებიან საერთო საცხოვრებლით. ნუ იუკადრისებთ ფოსტალიონობას. მოსკოვში იცხოვრებთ. ივლით კამერულ თეატრში. შემდეგ ღმერთი ინებებს და ამ თეატრში სამსახიობო შესასვლელიდან შეხვალთ. მთავარია მოთმინება და საკუთარი თავის რწმენა. მოთმინება და საკუთარი თავის რწმენა, — გაიმეორა მან.

ლადო ატირდა. ჰამლეტი და ფოსტალიონი!..

მნელია და მწარეა ამის წარმოდგენა თვრამეტი წლის ყმაწვილისათვის. მოხუცი ლადოსთან მივიდა და მხარზე ხელი მოუთათუნა.

— კარგი, კარგი, დაწყნარდით. ხომ გაგაფრთხილეთ...

ცოტა ხანს იყუჩა, შემდეგ უთხრა:

— მე რომ ახლა თვრამეტი ვიყო და თეატრზე თქვენსავით ვოცნებობდე, არ ვითაკილებდი ერთ ხანს ფოსტალიონად მუშაობას.

რამდენიმე წლის შემდეგ ლადო მიხვდა, რომ ის კეთილი კაცა მართალი იყო. მაგრამ მაშინ... მაშინ რჩევისათვის მაღლობა გადაუხადა მოხუც მხატვარს და გამოეთხოვა. კიბეებზე რომ აღიოდა, ხანშესულ, გაუპარსავ, წელში მოხრილ კაცს შეეჩეხა. ეს ფოსტალიონი იყო. მარცხენა მხარი გაზეთებითა და წერილებით დამძიმებულ ჩანთას ჩამოეგდო. ნიკაპი მკერდზე მიბჯნოდა. გეგონებოდათ, თავის ალება უჭირსო.

ლადო დიდხანს გასცქეროდა და ფიქრობდა: ნეტავ რაზე ოცნებობდა ეს კაცი, თვრამეტი წლის რომ იყო?

ქუჩაში გამოიჭრა.

გული ბუდიდან ამოვარდნას ლამობდა.

გუბურის ნაპირზე მივიდა, სასოწარკვეთით ესროლა ქვა ჩიტს,

წყლის ზედაპირზე რომ მიფრინავდა და ჩქარი ნაბიჯით გაემართა კუროს-
კის ვაგზლისაკენ.

იგივე გულჩათხრობილი მოფუსფუსე ადამიანები სადღაც მიიჩქარო-
დნენ და ერთმანეთს კერ ამჩნევდნენ.

იგივე უპატრონო, ბანჯგვლიანი ეზოს ძაღლი, კეთილ თვალებში
კრემლი რომ ჩადგომოდა, ნუთუ ლადოს ელოდებოდა?

ბიჭმა ჯიბიდან პურის ყუა ამოიღო და ნახევარი ძაღლს მოუტეხა.

—მშვიდობით მეგობარო! — უთხრა მან.—გულს ნუ გაიტეხ! მომავა-
ლი წინაა!...

თვითონ მას მომავალი სულ სხვა, სულ სხვა რამეს უქადდა.

დარჩენილი ფულით უბლაცკარტო ვაგონის ბილეთი აიღო და თბი-
ლისში დაბრუნდა.

...ორმოცი წლის შემდეგ ისევ მოსკოვს ჩავიდა. ილუზიები გამქრა-
ლიყო.

სასტუმრო „მოსკოვში“ დაუჯავშნეს ნომერი, იგი ბრძნულ თათბი-
რებში, კონფერენციებსა და სიმპოზიუმებში მონაწილეობდა.

აღარაფერია ირაციონალური. ყველაფერი ისეა, როგორც საჭიროა.
თეატრებში არ დადიოდა, აღარ ეთეატრებოდა.

პირველი კლასის რესტორნებში სადილობდა. „ვოლგით“ დასეირ-
ნობდა მოსკოვის ქუჩებში, რომლებიც ისე შეცვლილიყვნენ, რომ ვეღარ
ცნობდა.

ჩისტეე პრუდის სანახავად ფეხით წავიდა, როგორც ოდესღაც.

ნახევარი საათი იდგა ლაღო სიყმაწვილის შემდეგ ამღვრეული
წყლის პირად. შეათვალიერა სახლი, სადაც მოხუცი მხატვარი ცხოვ-
რობდა, რომელმაც იცოდა, თუ რარივ მნელად სრულდება ადამიანის
ოცნება.

ლაღოს ბუნდოვნად ჩაესმა არაჩვეულებრივი მუსიკა, რომელიც მის
წარმოსახვაში ჟღერდა, შუქისა და ჩრდილის ჯადოსნური თამაში სცე-
ნაზე, მისი ჰამლეტი, რომელიც მოჩვენებასავით გამოკრთა და სამუდამოდ
გაქრა...

იუსუფ კობალაძე

მშვიდად მაცქერალი მომავალზე,
სალამს არასოდეს აყოვნებდა...
მახსოვს იუსუფ კობალაძე, —
მისი ბიბლიური აზოვნება.

ქალაქში ტაძარივით დადიოდა,
ღირსი საუკუნო პატივდების,
მზარავს მისი როლი ათიოდე,
ერთზე კი ყოველთვის
ავტირდები...

ღღიური

ვერლიბრი

შენ გაყვითლებულ ღღიურებს ვათვალიე-
რებ, მიყვარს ეს ფერი... შენ მელოდრამა-
ტიულ ამბებს ელფერი დაჰკრავს, ხანდახან
ტრაგიკულიც, მაგრამ მე მომწონს მაინც
უცოდველი წიწილის ნაზი სევდა, ისე კი,
ძვირფასო, ცრემლზე, საბოლოოდ, იმარჯვებს
მაინც სიცილი.

უვერლიბროდ

გაღაშლილი მაქვს შენი ღღიური,
გაყვითლებული მიყვარს ეს ფერი,
რა ვქნა, ხარ მელოდრამატიული
და ტრაგიკულიც დაგვრავს
ელფერი.

მე მომწონს შენი ნაზი სამყარო
და სევდა შენი თეთრი წიწილი...
რაც უნდა ბევრი ცრემლი
დაღუარო,
ბოლოს იმარჯვებს მაინც
სიცილი.

პატარა გამოსათხოვარი

მაპატიეთ, მაგრამ თქვენი
ბინა უნდა დავტოვო,
ყველაფრისთვის გიხდით ბოდიშს,
პატარა ქალბატონო.

რა ვქნა, უნდა მაპატიოთ,
ჩემი უმადურობა,
ცოტა ღარდი, ცოტა ცრემლი,
ცოტაც კიდევ ხუმრობა.

ის დღეები მხოლოდ თქვენი
სიყვარულით ვიწვოდი,
მე გიცნობდით, თქვენ კი ჩემზე
არაფერი იცოდით.

ახლა მივალ, ჩემს ბილიკებს
უნდა დავეპატრონო,
არაფერიც არ მომხდარა,
პატარა ქალბატონო.

შ ე ნ !

დღეს ყველა საქმე გადავდო უნდა,
რომ ამისათვის დამჭირდეს თუნდაც
უარი ვუთხრა ნატვრას გუშინდელს,
დღეს მოვალე ვარ არ შეუშინდე
არც კარიერას, კარებზე მომდგარს,
არც მოშურნეთა მითქმას და მოთქმას,
არც ამ ქვეყნიდან ასე გაქცევას,
ეს გაუმარჯოს ადამის მოღვმას,
განსაცვიფრებელ ძვირფას არსებას, —
შენ!

შენითვე შენ ხარ... ქერა დაღალებს
გიწეწავს ქარი, ქარი და ფიქრი...
მე შენს სიყვარულს ღმერთი მავალებს
და ეგ ცხოვრებაც ქარივით მიჰქრის.

მე უნდა მოგკვდე, სული ამომხდეს,
ამაზე მეტი რა უნდა მოხდეს!..
როს გემონები, მშვენიერი ვარ,
შენთვის ვტირივარ, შენთვის ვმღერივარ,
სხვისი ხარ? მაინც ბედნიერი ვარ, —
რადგან არსებობ

შენ!

ეს ყველაფერი ხომ ფიქრში მოდის,
ნულარ იკითხავ როგორ და როდის...
უშენოდ ყოფნა რა არის, აბა,
და ეს ცხოვრებაც რას ემსგავსება,
ეს გაუმარჯოს ადამის მოღვმას,
განსაცვიფრებელ ძვირფას არსებას, —
შენ!..

მახსოვს, ტრიუკმა
ბევრი მაცინა,
როცა პირველად
ვნახე მასხარა,
მე უკვე
ორმოცს გადავაცილე
და ცხოვრებაშიც
ბევრი რამ ვნახე
საკუთარ ცირკში...
ჩემს არენაზე
დრო და დრო
ისევ ვამატებ
ნახერხს.

დიდი ტაქტიო
და დიდი
ზრდილობით
ვთამაშობ მელას,
მგელსა და აფთარს.

ხან პინგვინი ეარ,
ხან ანტილოპა;
ხან კიდევ ბიჭი,
ბიჭი, წითური,
და ჩემს ბადეში
ბევრი ეხვევა
ალალი, ნაღდი,
გიჟი, ბითური...

უფასოდ ჩემი
მუშაობს „ცირკი“,
უკრავს ორკესტრი,
მღერის დელფინი,
ცხოველთა მეფე
რგოლში მიძვრება
როგორც მონა
და როგორც დებილი.

ხალხმრავლობაა,
მუდამ ასეა,
უფასო ცირკი
სეზონს არ ხურავს
და მელაც,
ჩემი კონფერანსიე,
შორიდან მოსჩანს
ერთოვლ მსახურად.

მე კი, მე, ისევ
პირველი „ცირკის“,
ტრიუკი მახსოვს
და მეცინება;
იმ დღეებიდან
ვიდრე — ამ დღემდე,
ჩემშიაც მოხდა
ბევრი ცვლილება,
დღითიდღე ისევ
მივმართავ სხვა
ხერხს,
მაგრამ არენა
არის უცვლელი.

ისევ და ისევ
ვამატებ ნახერხს...
რომ დაცემისგან
წამოვხტე, რადგან
ვიცი, ბევრ მათგანს
მაინც სიერის
დანახვა უნდა...

მუშაობს ჩემი
ლამაზი ცირკი.

მინდორი, ჭაღა,
თივა და შაშვი,
ალუჩა, მზე და —
პატარა ბავშვი.

პატარა კვიცი,
ბოჩოლა, კრავი,
მდინარე, ხიდი,
ცისფერი ნავი.

ეს ყველაფერი
შორსაა ახლა,
ამ სიმორეზე
ვინ დამასახლა?..

ე ლ ე ს ა

რომანოს ურამუნბაი

კაბინეტში მარტონი სხედან ლევან ჯინჭარაძე და მათა კილაძე. წინ ორთავეს რაღაც ქაღალდები უწყევია. თუ აღრე ელენე ხელაძე ედავებოდა, ახლა მათას ლევან ჯინჭარაძე ეჯუჯულურება.

— როგორც იქნა, დავიყოლიე, შენი გადაყენება გადავთქმევინე, შენ კი თვითონ გამოდიხარ თავის მტერი! ყველაფერი ყველაფერია, მაგრამ ცოტა იმაზედაც უნდა იფიქრო, რა დამოკიდებულებაშია შენთან პირველი მდივანი.

— ეს უკვე ჩემი საქმე არაა, — თავს იცავს მათა, — როგორი დამოკიდებულება გექნებათ ჩემს მიმართ... იმისათვის, რომ კარგი თვალით მიყურო, უსათუოდ მლიქვნელად უნდა გადავიცე?

— არა, ამხანაგო მათა, მლიქვნელობა არაფერ შუაშია, — არიგებს ლევანი, — კოლექტიური მუშაობა და ხელმძღვანელობა არის თანამოაზრეთა ურთიერთობა. ვინც ჩვენი თანამოაზრე არ არის, მას ვიშორებთ. შეიძლება ამაში მთლად მართალი არ ვიყოთ, მაგრამ რას იზამ, ასეა! ამიტომ, როცა იცი, პირველი მდივანი მაინცა და მაინც კარგი თვალით არ გიყურებს, შენც ნუღარ აღიზიანებ, მოუთმინე, შეეგუე!

— რა ვქნა, ბატონო ლევან, ასეთი დავიბადე, ასე გავიზარდე...

ლევანმა წინ დაწყობილ ფურცლებს დახედა და მათას წყნარად უთხრა:

— აი, ეს საკითხი, მაგალითად, ჩვენთან შეუთანხმებლად კრებაზე არ უნდა გამოგეტანათ. ოთხი ჰექტარი ბაღი გააუქმეთ, მიწა კი ქალაქიდან ჩამოსულ ოჯახებს დაურიგეთ... შენ მართლა ხომ არ გგონია, ჩვენ უფლება არა გვაქვს ასეთი მოქმედება აღვკვეთოთ?

— კი, ბატონო, უფლება გაქვთ, როგორ არა! — თავი დაუქნია მათამ, — უფლება გაქვთ აღკვეთოთ, მოჰკვეთოთ, წაჰკვეთოთ! მაგრამ ხელი შეუწყუოთ, დავეხმაროთ, ფეხზე დავაყენოთ, — აი ეს სიტყვები გაქრა თქვენი ლექსიკონიდან!

ლევანი ერთხანს გაჩუმდა. მერე ქაღალდებს თვალი მოაშორა და მათას მიაჩერდა.

— მე შენს სასარგებლოდ ვლაპარაკობ! — უთხრა წყნარად.

— რა არის აქ ჩემი სასარგებლო? — გაცხარდა თაემჯდომარე, — მდენჯერ უნდა მისაყვედუროთ, ბაღი გაგიუქმებიათო? რომელი ბაღი? სად იყო ბაღი? როგორ შეიძლება ბაღის გაუქმება, ძალიანაც რომ მინდოდეს? ჩვენ ხომ ქალაქში არსებული ბაღი გავაუქმეთ? რატომ არ განდათ ჩვენგან დაიჯეროთ ის, რაც თქვენაც კარგად მოგეხსენებათ? ნუთუ სიმართლე მართლაც მხოლოდ ის არის, რასაც თქვენ გვეტყვიან? მიწის ნაკვეთები, კი, ბატონო, მართლაც დავარიგეთ. მაგრამ ვის მივეცი? ისევ ჩვენივე სოფლიდან წასული ხალხის შვილებს. მივიღეთ ისინი წვერებად კოლმეურნეობაში. ესენი ახალგაზრდა ოჯახებია, ქალაქისათვის არც თუ ღიდად საჭირონი, ჩვენ კი ძალიან გვჭირდება. მეგონა, ამისთვის მადლობას მეტყობით!

— ამხანაგო მაია, — ისევ მშვიდი ტონი ირჩია ლევან ჯინჭარაძემ, — წესის მიხედვით, ახალ კომლს გამოეყოფა ორი ათასი კვადრატული მეტრი მიწა. თქვენ კი გაეცით ორჯერ მეტი. რა ექნათ, თვალი დაეხუჭოთ?

— არა, თვალი უნდა გაეხილოთ, ამხანაგო ლევან, სინამდვილეს უნდა გავუსწოროთ! მიწის ხაზით მოდიან ისინი სოფელში, თორემ ქალაქს დატოვებდნენ? სოფლად შემცირდა ხალხიც და პირუტყვიც. ჩვენს პირველ კლასში წელს შვიდი მოწაფე დადის. გაისად ივლის ოთხი! ვარგასეთი სოფელი, ამხანაგო ლევან? ვთქვათ, ავჩეხე ოცი ჰექტარი ჩაი, მაგრამ ორას შვიდი ჰექტარი ხომ დამრჩა? ამას მოკრეფა არ უნდა? მოკრეფამდე შებარვა. გათონა, დასასუქება, გასხვლა ხომ უნდა? ახლა ციტრუსი, ახლა ყანა? თუ ხალხი არ მოვიზიდეთ, არ დავაინტერესეთ, ვინ იზამს ამას, ვისი იმედით დავრჩეთ? გავაუქმეთ სოფელი?

— ამხანაგო მაია! — გაიღიმა ლევანმა, — აი სწორედ ამიტომ მიინდა თაემჯდომარედ შენი შენარჩუნება! შენ შეგიძლია სოფლის სასიკეთო საქმე აკეთო. იმას კი ანგარიშს არ უწევ, რომ ერთ ღლეს მოგხსნიან და ვიღაც ხებრეს დანიშნავენ. ის კი შენზე ჰკვიანია იმით აღმოჩნდება, რომ მდივანს სულ კიბატონოს და ჰობატონოს უძახებს და ამასობაში სოფელსაც გაატყავებს! მერე აღგებიან, ერთიიქით წავა, მეორე — აქეთ, სოფელი კი ტყავამძვრალი დარჩება. ამიტომ გიჩიჩინებ... როგორმე შეეგუე, საერთო ენა გამოიხე-მეთქი!

— რომ არ გამოდის?

— უნდა ისწავლო ეშმაკობაც, მოქნილობაც... დიპლომატობაც საჭიროა! ეს ქალი აქ დიდი ხნით კი არ გაჩერდება. მისი მიზანია, ერთ-ორ წელიწადს გეგმები ყველა მაჩვენებლებით სრულდებოდეს, რაიონი ქუზდეს... რომ ამით აქედან ძალე გადავიდეს და დაწინაურდეს... ახლა მაგას შენი ექსპერიმენტებისათვის სცალია და სცხელა? ამიტომ ნუკი აღელდები, დამშვიდდი და მოისმინე, რასაც გეუბნებიან...

თუმცა დარწმუნებული იყო, რომ ლევან ჯინჭარაძე მხარს უჭერდა მაია მაინც ვერ ისვენებდა, ღელავდა.

— ბატონო ლევან, თუ არ ავლელდით, საქმე წინ ვერ წავა. თუ არ შეგვაწუხა, თუ გულთან არ მივიტანეთ, ვერაფერს გავაკეთებთ! თუ ხელმძღვანელს ის არ აღელვებს, რომ გაისად პირველ კლასში ოთხი მოწაფე გვეყრლება, მაშინ საწუხარს და საფიქრალს რა დავგილევს?

ლევანი ჩაფიქრდა.

— მაგ ქალაქიდან ჩამოსულებს ჰყავთ ბავშვები? — იკითხა ლმობიერად.

— ჯერ თითო ბავშვი ჰყავთ. დანარჩენს გვპირდებიან! აი, ამიტომაც გადაწყვიტეთ დროებით შევამციროთ მეცხოველეობის ფერმაც და ის ორასი სულ ძროხა, რომელიც შიმშილით გვიკედება, სოფელში გავანაწილოთ და იმ ახალმოსახლეებსაც მივყიდოთ.

— როგორ, უკვე გადაწყვიტეთ? — შიშით იკითხა ლევანმა.

— საკოლმეურნეო კრებაზე დავადგინეთ!

ლევანი ფეხზე წამოდგა და იყვირა: — მერე, ვინ აგებს პასუხს?!

— მე — პირადად! — წამოდგა მაიაც.

— თქვენ აგებთ თქვენს მაგივრად, მაგრამ ჩვენს მაგივრად ვინ აგებს?!

— ფერმას შევამცირებთ, რმას პროდუქტებს კი გავადიდებთ. ამისთვის პასუხისმგებელი ვიქნები მე! ხოლო იმ სიცრუისათვის, რომელსაც განვდიდათ ყოფილი თავმჯდომარე, და რომელიც, სხვათა შორის, თქვენ გჯეროდათ და მოგწონდათ კიდევ, აი, მაგისთვის, სახელმწიფოს მოტყუებისთვის, პასუხს აგებთ თქვენ, ამხანაგო ჯინჭარაძე!

— მე — არა?! — ისევ იყვირა ლევანმა, — მე ვაგებ, არა?!

— გთხოვთ დაწყნარდეთ. თუ საჭირო დარჩა, რა თქმა უნდა, აგებთ! კაბინეტში პირველი მდივანი შემოვიდა.

— მობრძანდით, ელენა ნიკალაევნა! — მიეგება ლევანი, — თუ ღმერთი გწამთ, დამეხმარეთ, კელარ გაუშვალავდი ამ ქალს!

— ეს ქალბატონი რატომ შემოსულა თქვენთან, და არა ჩემთან? — იკითხა მდივანმა და მაიას მიესალმა.

— ჩემთან იმიტომ, რომ დიდ პატივს მცემს და უნდა როგორმე გული გამიხეთქოს...

ელენე ხელაძე მაიას პირდაპირ ჩამოჯდა.

— რაო მაინც, რას გვეუბნება?

— ყველაფერ იმას, რაც უკვე ვიცით. მაგრამ იმასაც, რაც არ ვიცოდით — თქვენ აგებთ პასუხსო, მეუბნება.

— სწორიც უთქვამს, ამხანაგო ლევან. პასუხი უნდა აგოთ... იმისათვის, რომ თავის დროზე ვამოესარჩლოთ... მუშაობა ვაცალოთო, კარგი მუშაკიაო... ვაცალოთ და აი, ფაქტის წინაშე კი დავგაყენა! რატომ იყენებთ

ჩვენს მოთმინებას ბოროტად, რატომ გვესხმით თავს, ამხანაგო კილაძე?

— არ მესმის, პატივცემულო, რა გაქვთ მხედველობაში?

— ამხანაგო მაია, რატომ ფიქრობთ, რომ ჩვენი მიზანია აუცილებლად დავსაჯოთ? ან ერთი სული გვაქვს, სანამ მოგხსნიდეთ და სხვას ავირჩევდეთ? ცდებით! არ გვინდა არც ერთი და არც მეორე. ეს გინდა მხოლოდ შენ! ახლა მალე დაბადების ორმოცდაათი წელი შემისრულდება. მინდოდა ამ თარიღთან ღაკაეშვირებით რესპუბლიკისათვის გვეპატიკა ყველა დარგში მაღალი მაჩვენებლები! წაიკითხე, ამხანაგო ლევან, გულიკო სიველით რომ დააჯილდოვეს?

— წავიკითხე, — თავის ქნევით დაუდასტურა ლევანმა.

— ღებეშაც გავუგზავნე, მიუვლოცე. მისი რაიონი დაწინაურებულია, ჰოდა, ჩვენი რატომ უნდა შეხვდეს ჩემი დაბადების დღეს მაინცა და მაინც ჩამორჩენილი?..

— არ მეგონა, ქალბატონო, უკვე ორმოცდაათის თუ გახდით. არც გეტყობათ. თქვენ ასე, ოცდათხუთმეტის შეხედულება თუ გაქვთ, მეტის არა...

— ოჰ, მეტი შენ რა გითხარი! — გაიცინა ელენემ, — თქვენს ხელში მალე ოთხმოცი წლის დედაბერს დავემსგავსები... ჰოდა, იმას მოგახსენებდით, რატომ გგონია, შენ, ჩემო მაია, რომ მე გემტერები?

— ვინმემ გითხრათ, პატივცემულო, რომ მე ასე ვფიქრობ?

— ღიახ, მითხრეს. არ მესიამოვნა!

— პირიქით, ამხანაგო მდივანო, მთელი საერთო კრება მყავს მოწმე, თუ როგორ გაქებდით.

— რაღა მოწმე. ერთხელ მე თვითონ მოვისმინე, ჩემი ყურით. მაგრამ ამაზე ცალკე უნდა გითხრათ. ვინ მოგცათ უფლება, ჩემი სახელით კრებას ელაპარაკოთ და ხალხი შეცდომაში შეიყვანოთ? რატომ თქვით, ამა და ამ საკითხზე მდივნის აზრიც ასეთია და მხარს გვიჭერსო?

— აბა, სხვაგვარად როგორ უნდა მეთქვა? — მხრები აიჩეჩა მაიამ, — მეთქვა, რაიკომის მდივანს ჩვენი არ ესმის და არც უნდა მდგომარეობის გამოსწორება-მეთქი? მე მათ წინაშე მდივანი წარმოვადგინე ისეთი, როგორიც სინამდვილეში უნდა იყოს! როგორიც კიდეც ხართ თქვენ; პატივცემულო ელენე... ვფიქრობ, შეცდომა არ დამიშვია.

— მე არ მჭირდება თქვენგან შექმნილი ავტორიტეტი! — ცოტა არ იყოს, მედიდურად გაისმა მდივნის სიტყვა, — ღიახ, არ მჭირდება!

— ჩვენ კი ძალიან გვჭირდება მდივნის ავტორიტეტი! — და, მართალი თუ გნებავთ, აი ამიტომაც ვიცრუე მათ წინაშე!

ლევანს ელდა ეცა. ჯერ უხაროდა, როგორ კარგად მდიოდა ყველაფერი, და უცებ მაიას მიზეზით, მისი უკმეზი სიტყვით, მდგომარეობა შეიცვალა.

სურათი სპეციალისტის ნახატი.

— არ მოგწონვართ, არა? — მაიას მიაჩერდა ელენე ხელაძე, — დღით, თქვენ იყავით მდივანი, მე კი თავმჯდომარე ვიქნები.

— პატივცემულო ელენე! აქედან წასული, კოლმეურნეებს თქვენს შესახებ ისევ იმავეს ვეტყვი, რაც ადრე ვუთხარი. მაგრამ როცა თქვენთან ვარ, აქ უნდა მათქმევინოთ ის, რასაც ვფიქრობ. ბოლოს და ბოლოს, ეს თავმჯდომარეობა მე ზომ არავისთვის მითხოვია? ისედაც შემძლია ვიცხოვრო და ვიმუშაო...

— მართალია, არ გითხოვიათ, — დაუდასტურა ლევანმა, — დრომ და სიტუაციამ მოითხოვა შენი დაწინაურება. მაგრამ ბევრი ნაკლი გაქვს და გვინდა როგორმე მოიშოროთ!

— არა, ამხანაგო ლევან, — წყნარად თქვა მდივანმა და გულზე ხელი მოიკიდა, — განა ეს მხოლოდ ნაკლია? გამოდის ქალი და ლაპარაკობს, ზალი გავაუქმეთ და მდივანმა მოგვიწონაო. ჩაი ავჩხუბეთ და მოგვიწონაო. ფერმის შემცირებაც მდივანმა მოგვიწონაო! რა გამოდის? თუკი ასეთ საქმეებს იწონებს, მაშინ ვინ ყოფილა ეს მდივანი? ამასობაში აღგებიან და მომხსნიან კიდევ!

— სხვათა შორის, ეს ცუდი ხერხია, — თქვა ლევანმა, — მე უკვე ველაპარაკე ამის შესახებ, მაგრამ ახლაც სასტიკად უნდა ვავაფრთხილოთ!

— აფრთხილე რამდენიც გინდა! — ხმა აიმაღლა მდივანმა, — შეაყარე ცერცვი კედელს! ახლა უარესი რაღაც წამოუწყია, — ხმები გაავრცელა, ჩაის ფაბრიკას ვყიდულობთო! ბატონო ლევან, ჩვენ ამ ხნის ხალხი ვართ და გავიგონია, მოგსწრია ასეთი რამე? ვისთვისაა საჭირო ასეთი დეზინფორმაცია?

— ვაიშე, რა გვეშველება! — უცებ თავზე ხელი მოიჭირა მაიამ და დაჯდა.

შეშფოთებულმა მდივნებმა ერთმანეთს გადახედეს.

— დაალევინეთ წყალი!

ლევანი გრაფინს მიწვდა, წყალი ჭიქაში ჩაასხა და მაიას მიაწოდა.

— რა საჭიროა ასეთი სტრესი? შენი შემხედვარე, წყალს ჩვენ უნდა ვსვამდეთ!

პირველ მდივანს სიცილი აუტყდა, ლევანიც აყვა და ბოლოს მაიამაც გაიღიმა.

— გმაღლობთ, ბატონო ლევან, — უთხრა და წყალი მოსვა, — განა მართლა ასეა საქმე, რომ წყალი მჭირდებოდეს? არა! მაგრამ ზოგჯერ ისე მოცუბს თქვენი დამოკიდებულება, მგონია, მართლაც მოგკვდები. იქნებ შევცდი, კოლმეურნეებს რომ ვუთხარი, საკუთარი ჩაის ფაბრიკა გვექნება-მეთქი. გლეხისთვის შვილების შემდეგ, ყველაზე სასიხარულოა მეწველი ძროხა. ის ოჯახის იმედია. ეს ფაბრიკაც მათთვის ახლა იმ ძროხასავითაა, — მეტი სამუშაო ექნებათ, მეტ ხელფასსაც მიიღებენ. ზამთარშიაც

იმუშავენ. მე ისიც კი ვთქვი, რომ ამ საკითხის მოგვარებაში თათქოშვილი
თქვენც გვეხმარებით.

— უყურე შენ, თურმე, ჩვენც ვეხმარებით ჩაის ფაბრიკის შეძენაში...
და ეს არც კი ვიცოდით!

— მე მაინც ვერ წარმომიდგენია სვალინდელი კოლმეურნეობა საკუ-
თარი ფაბრიკის გარეშე! იგი ჩვენს კოლმეურნეობას გაზრდის, გაამდი-
დრებს, დაამშვენებს, დაიწყება ნამდვილი ჩაის გამოშვება!

პირველმა მდივანმა უსმინა, უსმინა ახალგაზრდა თავმჯდომარეს და
ჩაკითხა:

— თქვენ დადისართ სვანიძესთან საკვლევ ინსტიტუტში?

ლევანი საგონებელში ჩავარდა, ახლა ამ კითხვის გამო ეს გოგო ზომ
არ აფეთქდებო!

— როგორ არა, დავდივართ, — უპასუხა მაიამ, — თქვენ, ალბათ, გაინ-
ტერესებთ, ფაბრიკის იდეა სვანიძის ინიციატივა ზომ არ არისო... არა,
ფაბრიკა ეს ჩემი ფანტაზიაა! ახალი ჩაის გაშენება, კი, ბატონო, სვანიძე
შთაგვაგონა... ჩაის კლონიც მან მოგვიხერხა... როგორ არა, დავდივართ.

— იარეთ, ბატონო, ჩვენ ზომ არ გიშლით? — უთხრა ელენემ, — მაგ-
რამ უმჯობესია, უსმინოთ, არა ყოფილ მდივნებს, არამედ ახლანდელს... ეს
თქვენთვისაც უპრიანია!

პატივცემულო ელენე, როცა მე სვანიძეს ვუსმენდი და მის მოქმედე-
ბას ვაკვირდებოდი, — წყნარად და ლამაზად დაიწყო მაიამ, — ყველაფერ-
ში ერთ რამეს ვგრძნობდი: იგი იმისათვის იბრძოდა, რომ გაგვეუმჯობე-
სებინა კოლმეურნის მატერიალური მდგომარეობა... კეთილმოვაწყოთ
სოფლის ყოფა-ცხოვრება, გავალამაზოთ სოფელი! მე ეს ვისწავლე მისგან
და ახლაც ამ აზრით ვმუშაობ...

— თქვენ, კი, ბატონო, — ირონიით ჩაერია მდივანი, — მაგრამ აი,
ჩვენ... ეს ჩვენ ვართ, სოფლის გაღარიბებას რომ ვცდილობთ და დღე და
ღამე მხოლოდ ამაზე ვფიქრობთ. ჩაის ფაბრიკა კი, რა თქმა უნდა, გაამდი-
დრებს თქვენს კოლმეურნეობას, როგორაა საქმე, დირექტორიც ზომ არა
გყავთ შერჩეული?

მაიამ კარგად გაიგო ეს ირონია და არ მოერიდა ელენეს გაღიზია-
ნებას.

— ჯერ არ ვიცით, დირექტორად რომელ კანდიდატურას შემოგვთა-
ვაზებენ... მეზობელი რაიონიდან!

— რა შუაშია მეზობელი რაიონი? — შეცბა ულენე ხელაძე, — ვინ რას
გთავაზობს?

— ამხანაგო მაია, — სწრაფად ჩაერია ლევანი, რომ კამათისათვის
სხვა მიმართულება მიეცა, — თქვენ ამ ფაბრიკაზე იმდენს ილაპარაკებთ,

აქ ნამდვილ ღირეპტორს ხელს შეუშლით — და ფაბრიკას სეზონისათვის მოუშხადებელს დატოვებთ. დაანებეთ თავი!

— ქალბატონი ფიქრობს, სეზონისათვის ფაბრიკა უკვე მათი იქნება.

— წარმოიდგინეთ, რომ ასე ვფიქრობთ. დავსვით კიდეც ეს საკითხი ზემოთ.

— ისევ ჩვენგან გვერდის ავლით, არა? — იწყინა ლევანმა, — რატომ, რატომ?

— ბატონო ლევან, ძალიან გთხოვთ... დაგვეხმაროთ, ამ საქმეში ხელი არ შევეშალოთ!

— კარგი, ქალბატონო მაია, კარგი, — მშვიდად უთხრა ელენე ხელაძემ, — წერილი სადაც უნდა გაგზავნოთ, ბოლოს მაინც ჩვენთან დაბრუნდება... მიუხედავად თქვენი სიჯიუტისა, მე მაინც არ მინდა ჩვენი ურთიერთობა კონფლიქტამდე მივიდეს. მაგრამ ახლა მთელ წელიწადს თქვენთან დავას ზომ არ მოვანდომებთ? სხვა ათასი საქმე გვაქვს! ამიტომ, ძვირფასო და სყვარელო, სანამ თქვენს საკითხს პერსონალურად განვიხილავდეთ, და რაიკომი თავის ძალას გაგრძნობინებდეს, მანამდე გთხოვთ შემდეგს. დიახ, გთხოვთ. შეატყობინეთ ყველას, ვინც სოფელში ჩამოსვლას აპირებს, თავი შეიკავონ, რომ ისინი მოტყუებული არ დარჩნენ. მეორე — გააუქმეთ კრების გადაწყვეტილება მათთვის მიწის გამოყოფაზე, მესამე — არ გაბედოთ ფერმის შემცირება! ფერმა დარჩება ისეთი სახით, როგორც იყო! ჯერჯერობით გააკეთეთ ეს ყველაფერი, დანარჩენზე მერე ვილაპარაკოთ!.. მორჩა და გათავდა! მეთანხმებით თუ არა, ამხანაგო ლევან?

— მე უკვე ვუთხარი ჩემი სათქმელი! — თავი დააქნია ლევანმა.

— არაფერიც არ მორჩენილა და გათავებულა! — ისევ გაჯიუტდა მაია, — როგორ, თქვენ მხსნით, არა? მხსნით და ასე მშვიდად მეუბნებით?

— აბა, თოფს ზომ ვერ გესვრით?

— რასაც მეუბნებით, უკვე თოფის სროლაა! მაგრამ საინტერესოა, ესეც ზომ არ არის ნაკარნახევი ზემოდან?

— როგორ თუ ნაკარნახევი? — გაბრაზდა ელენე ხელაძე, — რა იცი, იქნებ არ გხსნით?

— აბა, მე რომ თქვენი მითითება შევასრულო, მერე სოფელში თავმჯდომარედ ვივარგებ? განა მე კი არ მჭირდება ავტორიტეტი? ძალიანაც მჭირდება! ამიტომ ვერა, თქვენს მითითებას ვერ შევასრულებ! თუ გნებავთ, წამობრძანდით, კრება მოიწვიეთ და გადაწყვენეთ.

— რას ჰქვია, ვერ შეასრულებ? — გაუბრაზდა მდივანი, — მოიცადეთ, დადგება თქვენი პასუხისმგებლობის საკითხიც!

— დადგეს... მოვიდეს, რაც მოსავალია!

ლევანი წამოდგა. მაიას თითი მიუშვირა: — ამხანაგო მაია! დამშვიდ-

დით. დამშვიდდით და რასაც გეუბნებიან, შეასრულეთ... მეც ხომ ვასწავლი
გითხარით?

— თქვენც უჯმაჯურიძის ენით მელაპარაკებით! დიახ, ირაკლი
უჯმაჯურიძის მითითებით!

— რასა ჰგავს ეს! — აღიმაღლა ხმა ლევანმა, მაგრამ მაიამ იგრძნო,
ეს ისეთი ხმა იყო, რომელიც პირველი მდივნის დამშვიდებას უფრო
ცდილობდა, ვიდრე მაია კილაძის დატუქსვას, — სად გაგონილა ასეთი
აზირება, ჩვენ აქ პიონერხელმძღვანელები ხომ არა ვართ, რაიონი ვება-
რაი! — თქვენისთანა რამდენი თავმჯდომარე გყავს, რამდენი ღირეპქტორი!
— გაფიცხდა ჯინჭარაძე და მერე თითქოს მოღბაო, მაიას მაინც წყნარად
უთხრა, — კი, უჯმაჯურიძეც იყო ჩვენთან... რაღაცები გველაპარაკა, მაგ-
რამ მან რა მითითება უნდა მოგვცეს?

— უჯმაჯურიძე იძლევა მითითებებს! და თუ მოისურვებ, შეუძლია
თქვენც გადაგაყენოს!.. დაღის ამყად, მედიდურად... და თვალი კი მეზო-
ბელი რაიონისაკენ უჭირავს. იქა ჰყავს საქმის ჩამწყობი.

ელენე ხელაძე ინსტინქტურად შეირბა, რაღაც ენიშნა, და თითქოს
წუთით დაიბნა კიდეც.

— დიახ, დასანანია, რომ თქვენც მისი გავლენა გეტყობათ, — ლევანს
მიაჩერდა მაია, — საწყენია, რადგან თქვენ, ბატონო ლევან, პირადად, პა-
ტიოსანი კაცი ხართ. დღეს აქედან რომ გაგათავისუფლონ, შინ ერთი მა-
ნეთიც არ დაგრჩებათ!

ამ სიტყვამ ლევან ჯინჭარაძე უზომოდ გაახარა და დაამშვიდა; მაგრამ
ელენე ხელაძე გააცოფა.

— ლევანი წესიერია, კი ბატონო, გეთანხმებით. მაგრამ სხვა ვინ არ
არის აქ პატიოსანი?!

— თქვენც პატიოსანი ბრძანდებით, პატივცემულო ელენე! — მშვიდად
უთხრა მაიამ, — ხელები სუფთა გაქვთ. ხელები, გული კი — არა!

ლევანს საშინელი ჭექა-ქუხილის მოლოდინში თვალები გაუფართო-
ვდა, ხან ერთს მიაჩერდებოდა გაოცებით, ხან — მეორეს. მაგრამ მეზი არ
გავარდნილა, ელენე ხელაძემ მაიას მშვიდად უპასუხა.

— როდის ჩამხედეთ გულში, როდის გადამიდეთ კარდიოგრამა? ჭორებს
ნუ აყვებით, ეს თქვენ არ შეგშენით... ჩემი ქმარი, მართალია, კომბინა-
ტის ღირეპქტორია, იმ მეზობელ რაიონში, ახლა თქვენ რომ ახსენეთ... მა-
გრამ განა კომბინატის ღირეპქტორი და კომბინატორი ერთი და იგივე?
ამას გარდა, მე პასუხს არ ვაგებ სხვისი საქციელისათვის, თუკი ასეთი
რამე არსებობს! ჭორებს ნუ აყვებით, თორემ შეიძლება თქვენზედაც ამბო-
ბენ რაღაცებს, თქვენც ხომ თავმჯდომარე ხართ!

— ბოდიშს ვიხდით, — ელენა ნიკოლაევნა, — ცოტა არ იყოს, უხერ-
ხულ მდგომარეობაში აღმოჩნდა მაია, — ბოდიშს ვიხდი. მეც რაღაცები

გავიგონე და, ალბათ, დავიჯერე. მითხრეს, თითქოს, როცა თქვენ გაწინაურებდნენ, მეუღლემ დაგარიგათ, ხელები სუფთად იქონიეთო!

— მერე, რა არის ამასი ცუდი? — ლევანს მაჩერდა მდივანი.

— ამასი — არაფერი. სავალალო მეორე წინადადებაა: ხელები სუფთად გქონდეს, რადგან ხელმძღვანელი ხარ და ავტორიტეტი გჭირდება... ფულს კი.. მე ვიშოვიო!

მდივანი მაიას სიტყვას არ აუღელეებია, მშვიდად უპასუხა:

— ასეთი ჭორები მხოლოდ იმის მომასწავებელია, რომ თქვენზე ცუდი შეხედულება მქონდეს.

— ძალიან მოხარული ვიქნები, თუ ეს ჭორებია. თორემ არიან ხელმძღვანელები, რომელთა შვილები „მერსედესით“ დაგრიანდებიან, სიძეები — „ვოლგით“, თვითონ კი ტრიბუნაზე დგანან და პატიოსნებას ქადაგებენ... ასეთ ხალხს ფეხებზედაც არ ჰკიდია შენი სოფელი და შენი ფერმა. ამიტომ არც მჯერა მე მათი პატიოსნება და კომუნისტობა!

ელენე ხელაძემ ლევანს ანიშნა, წყალი მომწოდეთო. მანამდე კი აბი მოამზადა.

მაიამ ამას ყურადღება არ მიაქცია, მაგდაჭე დაწყობილი ქალაღდის ფურცლები აკრიფა, ხელში დაგრაგნა და წასვლა დააპირა.

— ლენინის კაბინეტში, — თქვა მაიამ და დაგრაგნილი ფურცლები ლევანს მიუშვირა, — სახალხო კომისარს გული შეუღონდა. ექიმების დასკვნით, მისი დასუსტება გამოიწვია ხანგრძლივმა შიმშილობამ. იცით, ვინ იყო ის კაცი? ალექსანდრე დიმიტრის ძე ციურუბა — სასურსათო მომარაგების კომისარი! აი, რას ჰქვია პატიოსნება! ასეთ კაცს შემძლია დევუჯერო! — თქვა მაიამ და ელენე ხელაძეს მიუბრუნდა. — გინდ გეწყინოთ, გინდ არა, თქვენს მითითებას ვერ შევასრულებ!

თქვა და წავიდა.

ელენე ხელაძე და ლევან ჯინჭარაძე მღუმარედ ისხდნენ კაბინეტში. პირველისთვის ეს ღუმილი სამგლოვიარო წუთი იყო, მეორე კი — ზეიმობდა, გული უსაზღვრო კმაყოფილებით აღვსებოდა.

— ბატონო ლევან, — ღუმილი დაარღვია ელენე ხელაძემ, — მომავალ შორეთ ეს მანდილოსანი! ადით წიფლისხევეში, აირჩიეთ ვინც გნებავთ, ოღონდ ეს ქალი გაუშვიო. გაუშვიო, სანამ ეს ჩვენი ყოყმანი და წაყრუება ჰქვირად დაგვიჯდებოდეს!

ლევანი დაღვრემილი იჯდა, ხმას არ იღებდა.

— გინდ გადაყენეთ, გინდ მოხსენით, ოღონდ მომავალ შორეთ! — არ ცხრებოდა ელენე ხელაძე.

— ეგ შეუძლებელია, — წყნარად თქვა ლევანმა, — ახლა მაგ ქალის წინააღმდეგ კრებაზე რომ გამოხვიდე, ქვებს გესერიან!

— მაშ მე მესროლონ ქვები! — წამოდგა მდივანი, — ამ რაიონში ჯერჯერობით მე ვარ!

— სოლომონ ბრძენი სიძინჯეს გვირჩევს, — უთხრა ლევანმა, — ნუ ავჩქარდებით, ელენა ნიკოლაევნა, მეტი დაფიქრება და სიფრთხილე გვმართებს. იმ კედლიდან ძველი თავმჯდომარის სურათი რომ ჩამოავდეს, უნდა მივხვდეთ, რომ რაღაც ხდება!

— რა ხდება? — გაიკვირვა ელენე ხელაძემ, — თვითნებობა დანაშაულია.

— არ გახლავთ, ეგ ქალი თვითნება, აქვს შეცდომებიც, რაღაც ზიგზაგები... მაგრამ მაინც ჩვენს იდეებზე აღზრდილი ახალგაზრდა კომუნისტია... მოაზროვნე და მეოცნებე!

— მოგწოთ, არა?! — მკვახედ იკითხა მდივანმა.

— ძალიან! — უპასუხა ლევანმა, — რომ ვუსმენდი, ვფიქრობდი, ნეტავ, ჩემი ქალიშვილი იყოს-მეთქი!

— აჰა, გასაგებია!

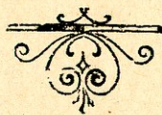
— განა ამ ფერმის საქმეში მართალი არ არის? — ლევანს ხმაში სიმტკიცე დაეტყო, — ამ ჩაის საკითხში მართალი არ არის? ამ უსაქონლო ოპერაციების საკითხში მართალი არ არის? ბოლოს და ბოლოს, აღარ შეიძლება ასე, რაღაც უნდა მოხდეს, ამხანაგო რაიკომის მდივანო!

— ჩვენ არ გვცალია უჭკუო ექსპერიმენტებისათვის! არსებობს დადგენილი გეგმა, და სანამ ის არ შეცვლილა, უნდა შესრულდეს! ეს არის სახელმწიფო კანონი! ამ რაიონში ჩვენ არა გვაქვს ოპერის თეატრი, არც საავიაციო ქარხანა! გვაქვს ჩაი და ციტრუსი... აი, რითი ვართ ვალდებული სახელმწიფოს წინაშე! თუკი თქვენ სხვა აზრისა ბრძანდებით, აიღეთ ერთი ფურცელი ქაღალდი და დაწერეთ... იქნებ დროც დადგას!

— ასეც იქნება! — უთხრა ლევანმა, — მაგრამ ეს საქმეს ვერ უშველის... ჩემი წასვლით მაგ ქალს ვერ შეაჩერებ, მის უკან სოფელი ღვას!

— არა უშავს, შევძლებთ! — თავი დააქნია მდივანმა, — ძნელი ასათვისებელი კი ყოფილა ეს რაიონი. მაგრამ ნათქვამია, მოვიდა სეტყვა, დახვდა ქვაო! სხვა თუ სეტყვაა, მე ქვა ვარ!

— ნება თქვენია!

ხალხურ კილოზე

შეშფოთი და მომწონდი

შემეფეთე და მომწონდი,
 შემყარე სულის ფეთება.
 მე დედას ძუძუს რომ ეწოვდი,
 შენ შენსას გაჩნდი ედემად.
 ერთმანეთისთვის თუ არა,
 რისთვისღა გვზარდეს დედებმა?!
 შემეფეთე და მომწონდი,
 შემყარე სულის ფეთება.
 რა ვუთხრა მე იმ გამჩენსა
 და ბედის ტიალ განაჩენს.
 მე ჩემ თავს ეჩივი უშენოდ.
 თორემ რას ვეძებ დანარჩენს.
 აწ ცაცხლსა ერთის ხილვითა
 გულს შენებრ ვილა დააჩენს.
 მე შენ თავს ეჩივი უჩემოდ,
 თორემ რას ვეძებ დანარჩენს...
 ნუ, ნუ შეიკრავ წარბ-წამწამს,
 ნუ იქმ, ნუ უგულობასა.
 მე იმ ვაჟკაცის არც რა მწამს,
 ქალს რომ შეჰბედავს მტრობასა.
 ღვინოს ვინ ჰყვედრის, ნუ
 ღვინობ,

ისემც კაცს-ქალით თრობასა.
 მაინც ვაჟკაცის არც რა მწამს,
 ქალს რომ შეჰბედავს მტრობასა.
 ცას ვინ სწევს უღელ-ცალობას,
 ცა-მთვარის ციურ ყრმობასა.
 მზეს ტოლ-სწორობას ვინ უზამს,
 ანდამც ვარსკვლავებს ძმობასა.

გველს ვარდის ყნოსვას ვინ
 უზრახს,
 ბუღბუღლს სამოთხის ზმობასა.
 ისემც კაცს, ასვზის ნატრობდეს
 ლამაზი ქალის ქმრობასა.
 სიმაღ გავაკრავ ჩანგს ზედა,
 თვალს ნუმც აივსებ მზით არა.
 მაღ უბე-გულში ჩაგხედავ,
 სხვა მეტი არა მინდა რა.
 არ ვაჭყვი ბედის ჩარზზედა,
 რად სხვისთვის იბრუნ-იღარა.
 მაღ უბე-გულში ჩაგხედავ,
 სხვა შენი არა მინდა რა.
 შემეფეთე და მომწონდი,
 შემყარე სულის ფეთება.
 მახრძოლე დევის ტოლ-სწორი,
 მიბრძანე ხმალოთა კვეთება,
 ნუ, ნუ გამირბი კალმახებრ,
 კალმახი, სისხლის წვეთება.
 შემეფეთე და მომწონდი,
 შემყარე სულის ფეთება...

ასლო რა პნახე, ქალო

შენი თვალების ჭირიმე,
 ქალტკბილო, თვალებგვკვიანო.
 არ მკითხავ, ქებას რად გეტყვი,
 ან ლექსად მე რა მრჯიანო.
 მე მუხა, შენ კი ლერწამი,
 არ ვებრალეით, გვჭრიანო.
 ერთი გვსურს ბუდე-სამყოფი,

მაინც სხვადასხვას გეჩიანო,
მე მუხა, შენ კი ლერწამი,
არ ვებრალებით, გეჭიანო.
ახლო რა გნახე, ქალო,
ფერო, თოვლისა ფერისა.
ქალო, ჩემ გულის მომკვლელო,
გამხარებელი მტერისა.
თმა-შეავო, ძუძუ — კოკობო,
წარბებო — პირო ცელისა,
თვალჭრელი, წამწამღამეო,
პირო, ღუღუნო მწყერისა.
ქალო, ჩემ გულის მომკვლელო,
გამხარებელი მტერისა.
ცხვირო აბზეკო, პაჭუა, —
ჩიტო, ნისკარტო, ლელისა.
ლოყაო, შექარმოყრილო,
ტუჩო, ალუბლის ფერისა.
ყელო-ყარყარო, საკოცნო,
ღაბაბო, ნატვრავ კბენისა.
ბაგეს დაყრილო ბუსუსო,
ღინდლო ატამის მტკერისა.
ქალო, შე გულის მომკვლელო,
გამხარებელი მტერისა.
მხრებო, ბროლისგან გათლილო,
მკლავო — ტოტებო იფნისა.
გულო, სიცოცხლის წამალო,
ენა-ჭიკჭიკო ჩიტისა.
უბო, თონეკ, მხურვალეკ,
ტანო — სითეთრეკ ნისლისა,
წელო, თითისტრად ნახვეწო,
ფერო შიმშირის ფიცრისა.
თეძონო, სანთლად ჩამოქნავ,
ცხადო, ახდენავ სიზმრისა.
ქალო, სურვილო ქარბუქის,
ძირს გადაწვენავ იფნისა...
რად ვეძებ სამაქაუროს,
რა ღამრჩა შენი გზებისა.
ნუ იტყვი შენ ქმარ მაფრთხობდეს,
ან ღრენაი შენი ძმებისა.

ერთ გრძელ სიცოცხლედ ისტორიად
მიღირს,

წნოსვა იმ შენი თმებისა.
დანდობა, თვალის მიღუღვა,
ზედ შკერდზე დაყრა ფრთებისა,
მერე კი ღამფლან, დაინთონ
კოცონიმც ჩემი ძვლებისა!
ნეტაი გეჯდე სასთუმალს,
შენ ძილს ვუცქერდე, ტკბილასა.
გუცდიდე ღამაზ-ღამაზი
თვალის ახელას დილასა.
ჩაგხედდე, ჩავიძიროდე,
შაგ ღურჯი ტბების ძირასა.
ნეტაი გეჯდე სასთუმალს,
შენ ძილს ვუცქერდე ტკბილასა.
მერე თუნდ მოგვედე, არ
ვნაღვლობ,
არცა რას ენატრობ ძვირასა...

შენ თეთრო ქალო...

შენ თეთრო ქალო, ნათელო,
ტუჩგარდიანო, მზიანო.
ჩემთვისა ქალო, ქალწულო,
სხვისთვის — შვილ-ბაღღებ-
ქმრიანო.

თვალცეცხლო, ძუძუკალმაზო,
წელ-წვივო, თეძო-კვრიანო,
ქალო, ჩემთვის ქალწულო,
ქალო, სხვისთვის ქმრიანო.
შენი სინაზის სხვა ვინ ვთქვა,
ან შენი სილამაზისა.
ლოყებზე თაფლი გადნება,
ტუჩზე — ბადავი ვაზისა.
წარბად წურბელი ვასხია,
წამწმად სხივები ღალ-მზისა.
ვინა ვთქვა შენი სინაზის,
ან შენი სილამაზისა?!
ნეტავი ბედმა ვის მიგცა,

მზედ ვის მიგმადლა მზისფერსა.
ღამ-ღამე ვინ გეფერება,
ან ვინ გიკოცნის მძივ-ყელსა.
ან შენი ფასი თუ იცის,
ან თვალს თუ ამჩნევს ცისფერსა.
„ქალო, შენ რომ ქმარი გყავ,
მე ხისას გავთლი მისფერსა...“
ქალო ტკბილი ხარ, ნათელო,
არ ვიცი, რად მემღერები.
ან თვალნი რად მწევს, ან
 ღაწვნი,
ან ტუჩნი, მარწყვისფერები.
ან ღამ-ღამ რად მესიზმრება
დაღალნი, წაბლისფერები.
ქალო, ტკბილი ხარ, ნათელო,
მალ-მალე მოსაფერები.
აწ სხვა რა გითხრა საშენო,
გული რით გაგიმზიანო.
ქალო თვალტკბილო,
 სულტკბილო,

სხვისთვის — გულკერპო, ქვიანო.
ჩემთვის წყარო წყლის კისკისო,
სხვისთვის — პირგველო,
 ძმრიანო.

ქალო, ნარ-ეკლის გვირგვინო,
ჩემთვის — ბალახო, ცვრიანო.
შენ თეთრო, თეთრო, ნათელო,
სატრფომრავალო, მტრიანო.
ედემის ბალის ხატებაჲ,
ღმერთის წილ-ხვედრო, ზიარო.
ქალო შე ვარდის კოკორო,
შე უბეკალმახიანო.
ნეტავი, ეგ მაცოდინა,
ვინ გესიზმრება გვიანო,
ქალო, ჩემთვის ქალწულო,
ქალო, სხვისთვის ქმრიანო...

მადლობელი ვარ, ქალო,

შენ რომ გულხათრი გასწიე,
მოხველ და სტუმრობა მიყავ,
ღმერთის მასპინძლად მაქციე.
მე თავი მუხა მეგონა,
შენ ღერწმად წამომამქციე,
კლდე ვიყავ, ტინი, პიტალო,
ქვიმად მყავ, ჩამომამქციე.
მადლობელი ვარ, ქალო,
შენ რომ მასპინძლად მაქციე.
მოხველ და მოსვლა რა იყო, —
სიზმრად ახდენა ცხადისა.
ვერცა რამ გულის გითხარი,
ვერც რამ ლოცვად ვთქვი ხატისა.
თვალთა, ტუჩთა თუ ლოყათა,
მკლავ-მტევნებ-თითთა, ათისა.
მივეყვ და კოცნას შემოვრჩი,
ვერ ვქმენ მოწყენა მათისა.
ყელ-ყვრიმაღლისა, ლაღისა,
უბე უზადო ზადისა.
ზედ გუნდებრ იავუნდების,
და კერტუნების მათისა.
თემო — წელ-წვივის მრთელისა,
თლილისა თლილ ფიქალისა.
კოცნანი უკოცნელათა
და საკოცნელის, მნათისა.
ვკოცნე და კოცნას შემოვრჩი,
სხვა ვერც რა ვხილე მათისა.
პოი, შე სიზმრის დობილო,
შე სუნთქვასავით მნდომარე.
ქალო, შე ქარის ქროლვაო,
ალვაო, მორცხვად მდგომარე.
მიხვარო რწევაჲ ღერწმისა,
ზღვაო, საბანხედ მწოლარე.
ნეტავ ან შენ გქმნა ჩემადა,
ან მე, უჩინოდ მყოლარე.
ან ეგრე ტკბილი არ იყო,

თვალმტყვევი, ბადემქსოვარე.
ან ასე გულმზე, ან მნათი,
შუქმყრელი, ძუძუ მთოვარე,
ან მე არ ვიყო საერთოდ,
ან მყავდე მისაწვდომარე.
ჰოი, შე სიზმრის დობილო,
შე სუნთქვასავით მნდომარე.
მადლობელი ვარ, ქალაო,
შენ რომ გულხათრი გასწიე,

მოხველ და სტუმრობა მიყავ,
მოხველ და თავი გასწიე.
ნუ მორცხვობ, შენი კვნესამე,
ნუ, თავი შევლებრ ასწიე.
წყევლად რა გითხრა, —

გამრავლდი,
ცხრა ბზის აკვანი არწიე.
სულო, შენც ჩემო, აწ თუნდა
გაჰყევ, ჯოჯოხეთს გასწიე!

ქუჩუნა ზაინიძე

მათობდა მხოლოდ ფიქრი ციერი, ცისფერი სევდა იწვა იებთან,
ლაჟვარდისფერი თვალსაწიერი ლურჯ ელდორადოს ქსოვდა მთიებთან,
მიმაქროლებდა ლალი ოცნება — ფრთამოხატული უცხო ფრინველი,
ვიქეც ტკივილად და გაოცებად ღვთიურ სამყაროს პირველმზილველი.
მემოსა კაბა ცასავით ლურჯი, ცის ასულივით ვიყავ ამაყი,
მეფინებოდა გაქარულ თმებში მთვარის ღიმილი ოქროს ვარაყით.
უეცრად რაშებს დასწყვილა ქარმა და დარახტული შავი ცხენები,
ველარ შეკასწარ სამყაროს თვალი, დაეპატრონენ სივრცეს ჭენებით
და ამოივსო უსაზღვროება მღვრიე უდაბნოს ციებ-ცხელებით.
ვიღაც ხმალივით აქნევდა ელვას, განუკითხავად ჩეხავდა სიზმრებს,
და მთვრალი ღვეი უფსკრულის პირას — დატორტმანებდა ყვითელი

სივრცე;

გაბოროტებით წიოდა ქარი და შოლტებს სცემდა რაშებს დაოთხილს,
აღარსად იყო ფერი ნარნარი, ფერი ღმერთების, ფერი სამოთხის
ვიღაც მომსდევდა ყრუ ნაბიჯებით და გაგიჟებით მწყუროდა წყალი,
ვერას ვხედავდი — ყვითელი სილით ამევსო უბე, სული და თვალი,
ვერ მივაწვდინე ტუჩები ღრუბელს — გამომეწოვა სავსე ცურივით
და უდაბნოში მარტოდ დარჩენილს, ვით უშენობა, მკლავდა წყურვილი...
გამომელვია, სარკმელთან იწვა ლურჯკაბა ზეცა, მზე სხივოსანი,
თავსასთუმალთან ღმერთქალი — დედა (ვაიმე, ღმერთო, ვერც კი ვიცანი)
მეფერებოდა და მამშვიდებდა, გულში მიკრავდა თოთო ბავშვივით,
ვერ გავუსწორე ღელაჩემს ხედავ, ავბედით სიზმრით ვიყავ დასჯილი.

შენ, ჩემი მიწის ღაღო სუნთქევა,
ლორთქო ბალახო,
ღვთით განბანილო მზის ემბაზში,
მთვარის ღიმღლში,
ყოველ ცისმარე შენი ტრფობა
არ განვაახლო —
დამიპონებდა წაღეკვის და
გაქრობის შიში.
შენ, ჩემი მიწის ტკბილო სევდავ,
თოთო ბალახო,
წინაპრის ფიქრო, წარუშლელი,
დარდო მთისხელა,
ყოველ ცისმარე შენს თვალებთან
ვილაპარაკო —
ამოღალანდი სულში სიმღერად!

თეთრობი გავშვრობის ხსოვნაში

ზუჩქები მაყვლისაფერიანი,
ნაძვები, ძეძვი და ლელიანი,
ბილიკი — ბარდი და ნარ-ეკალი,
გზადგზა კაკლები სარეკავი,
ხევ-ხუვი წყაროიან-ღელიანი,
ნისლები ქათქათა ყელიანი.
კორდები, მორთული ყვავილებით,
მწკრივ-მწკრივად ყავრიან
იაილებით.

თეთრობი — თეთრონი
დარახტული,
მზე — ატმის ყვავილი
დახატული,
სურნელით დაბანგული იელი,
ბარიდან აბარგული მთიელი.
ნაძვები, ძეძვი და ლელიანი,
თეთრობი, თეთრონის ყელიანი.

სერგეი ესენინი

დაბრუნება სამშობლოში

ისევ ვეწევე მშობლიურ მხარეს,
 სადაც სოფელ ბიჭს არ მქონდა ჯავრი.
 ძველი სამრეკლო ახლა მღუმარებს,
 აღარც ზარია და აღარც ჯვარი.
 ძველ ყოფას როგორ უცვლია სახე!
 რა უბადრუკად ცხოვრობდა ხალხი.
 როგორი ფერისცვალება ვნახე,
 ფეხდაფეხ დამდეგს სიო სიახლის.
 ვეღარ ვიცანი მამის სახლიც კი, —
 ნეკერჩხლის ტოტებს აღარ იჩრდილებს.
 დედა — ფუსფუსა დიასახლისი
 აღარ აპურებს ახლა წიწილებს.
 საბრალო, ალბათ,
 კიდეც დაბერდა.
 თვალსევდიანი გავყურებ არეს,
 თითქოს უცნობი არის ეს მხარე,
 გადასხვაფერდა ნეტავი როდის?
 მხოლოდ მთა მოჩანს ისევე თეთრად
 და იქვე — რუხი ვეება ლოდი.
 სასაფლაოსთან მღუმარედ შევდექი.
 ძირგამომპალი წახრილან ჯვრები,
 თითქოს ხელჩართულ ლაშქრობის შემდეგ
 მკლავებგაშლილი გახევდნენ მკვდრები.
 აგერ გამოჩნდა მოხუცი ბედზე,
 მოდის და ჯოხით მტვერს აცლის ბარდებს.
 ვუთხარ:
 „ტანია ესენინს ვემბე,
 თუ მიმასწავლი, დიდ პატივს დამდებ.
 „ტანიას... ჰმ...

ე, იმ ქოხს ზომ ხელავ?
იქვეა ახლოს,
ნათესავი ხარ,
თუ მისი შვილი გადაკარგული?“
„შვილი.
რა იყო,
რად გეცა ელდა,
რად შეგიღონდა, მოხუცო, გული?“
„ბაბუას ვერ ცნობ? მომიკვდეს თავი!“
„რას ამბობ ბაბუ! შენა ხარ მართლა?“
შემდეგ ცრემლნარევ საუბარს ვმართავთ,
კურცხლით ვასველებთ დამტკვერილ ყვავილს.

„შენ ოცდაათის გაზდები მალე,
მე შემისრულდა ოთხმოცდათი.
აღსასრულს ველი.
სად დამემალე,
სად იყავ, რისთვის დამტანჯე დარდით?“
„შენც კომუნისტი უთუოდ გახდი“.
„არა!...“

„დები გყავს კომკავშირლები,
ძირს ჩამოაგდეს თაროდან ხატე.

რა დრო დაგვიდგა!
ბოლმით ვილევი.

ჩამოუხსნია კომისარს ზარი.
საყდარში შესვლის არა გვაქვს ნება.
ტყევი ვერხვებთან ვლოცულობ მალევით,
იქნება ლოცვამ მომგვაროს შვება...
წავიდეთ სახლში
და თვითონ ნახავ“.

მივდივართ.

ვთელავთ ჭიოტებს გზაზე.
ღიმილით ვუცქერ ტყესა და სახნავს.
მოხუცი სევდით სამრეკლოს გამზერს.

„დედა, სალამი! სალამი, დედა!“ —
ცრემლით დავიცხრე მწარე ნალექელი.
უთუოდ ძროხაც იქვითინებდა,

ასე ღარიბი კუთხის მნახველი.
ლენინის სურათს კედელზე ვხედავ.
აქ ჩემმა ღებმა უნდა იხარონ.
მსურს, შენს წინ მუხლი რომ მოვიხარო,
მშობელი მხარეც, მოვედი შენთან.
ჰა, მეზობლებიც!

ვერ მცნობენ მგონი.
აქ პავშვიან ქალს თავაზით ვხვდები.
ჩვენი გოშია, ვით ბაირონი,
შემომეგება ჭიშკართან ყუფით.
ჰე, ტკბილო მხარეც!
შეცვლილხარ მეტად.
მეც შევიცვალე.
მეც სულ სხვა ვხვდები.
ბაბუ თუ დარდობს,
თუ ნაღვლობს დედა,
სამაგიეროდ ხარობენ დები.
მე ლენინს ხატად არასდროს ვთვლიდი,
ვიცნობ ქვეყანას...

ოჯახი მიყვარს...
მაინც მის სახელს ვახსენებ რიდით.
ასე მორჩილი არასდროს ვიყავ.
ვჯდები და დღი
წიგნს გადამიშლის
მარქსზე,
ენგელსზე
მიამბობს დიდხანს.
მე „კაპიტალი“ არც ერთ ამინდში,
რატო თქმა უნდა,
არ წამიკითხავს.
და მეცინება —
ჩავიჭერ მგონი.
ღის გაკვეთილებს კარგად ვერ ვხვდები.

.

.

ჩვენი გოშია, ვით ბაირონი,
შემომეგება ჭიშკართან ყუფით.

რა ჯიგრიანად გარმონი უკრავს!

მისი ხმა გულში ცრემლივით წვეთავს.
 მოდი ვიმღეროთ, წამხდარო ძუენავ,
 ვიმღეროთ ერთად,
 გთელეს და გჯიჯგნეს ნებით თუ ძალით.
 და მოგიტავეს კიდევაც ხელი.
 რას მომამტერდი ამღვრეულ თვალით —
 ალიყურს ელი?
 ზოსტანში ყვავის დაფრთხობას შეძლებ,
 სხვად რად ვარგიხარ?
 მტანჯე და თავი მთლად მომაბეზრე,
 მძიმე ბარგი ხარ.
 მიდი, კარმონო, დაუკა, დასცხე!
 შესვა, ძუნკალო, შენი ჯერია.
 ის ჯიქნიანი მირჩევნია, ის ძუძუსასე —
 შენზე მტერია.
 მრავალი ქალი ჩემს სიცოცხლეში
 შემომეფეთა,
 მაგრამ შენ რომ ხარ, ისეთი ლეში
 პირველად შემხვდა.
 ზოგჯერ მომივლის ტკივილი მკერდში,
 მაგრამ ავიტან.
 ნუ გეშინია, არაფერს გერჩი,
 მომწყდი თავიდან.
 თქვენს ხროვას უნდა ვარიდო პირი,
 ღამე უთქვენოდ უნდა ვათიო.
 ძვირფასო, ვტირი,
 ვთხოვ, მაპატიო!

თარგმნა გიორგი სალუქვაძე

ნუზარ აბაშუკელი

ელდარ შენგელია

თხუთმეტი წლის წინათ გამოცემულ კინოლექსიკონში მას სულ რამდენიმე სტრიქონი აქვს მიძღვნილი: „შენგელია ელდარ ნიკოლოზის ძე (დაიბადა 26.1.1933) — საბჭოთა რეჟისორი. საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე (1967). 1958 წელს დაამთავრა კინემატოგრაფიის საკემპირო სახელმწიფო ინსტიტუტის სარეჟისორო ფაკულტეტი (ს. იუტკევიჩის სახელოსნო). რეჟისორ ა. სახაროვთან ერთად დადგა მხატვრული ფილმი-ზღაპარი „გაყინული გულის ლეგენდა“ (1957) და „თოვლის ზღაპარი“ (1960), რომლებშიც ზღაპრული მასალები გადახლართულია რეალურ სინამდვილესთან. რეჟისორი ცდილობდა ფოლკლორული სახეები თანამედროვე ინტერპრეტაციით გადმოეტა. 1964 წელს რეჟისორ თ. მელიქიანთან ერთად დადგა „თეთრი ქარაფანი“ — პოეტური მოთხრობა, თანამედროვე ქართული სოფლის ცხოვრებიდან (ლენინური კომპავშირის რესპუბლიკური პრემია, 1965 წ.) შენგელიამ დადგა აგრეთვე მოკლემეტრაჟიანი ფილმი „მიქელა“ (1964), 1969 წელს დადგა ფილმი „არაჩვეულებრივი გამოფენა“.

ბუნებრივია, რომ ამ მოკლე ცნობაში ამეამდ შეგვიძლია შევიტანოთ არსებითი დამატებანი და უპირველესად ჩამოვთვალოთ ფილმები, რომლებმაც გამოკვეთეს ელდარ შენგელიას შემოქმედებითი სახე. თუმცა ლექსიკონში მოხსენიებულია ფილმი „არაჩვეულებრივი გამოფენა“, რომელმაც ჭეშმარიტად განსაზღვრა ელდარ შენგელიას შემოქმედებითი მრწამსი და ადგილი კინემატოგრაფიაში.

„არაჩვეულებრივი გამოფენიდან“ მოკიდებული, ელდარ შენგელიას ფილმებზე საკმაოდ ბევრი დაიწერა, სამართლიანობა მოითხოვს ითქვას, რომ არც ადრინდელ ლურათებს აკლებდნენ კრიტიკოსები კეთილგანწყობილ ყურადღებას.

თუ მხედველობაში მივიღებთ, რომ ხელოვანზე მსჯელობენ, უპირველეს ყოვლისა, მისი შემოქმედების მიხედვით, ამ მხრივ, როგორც იტყვიან, ყველაფერი რიგზეა. ელდარ შენგელიას ფილმები საკმაო საბაზს იძლევიან ვილაპარაკოთ მასზე, როგორც ხელოვანზე, რომელსაც თავისი გარკვეული შეხედულება აქვს არა მარტო ხელოვნებაზე, არამედ მთლიანად ცხოვრებაზე. მეორე მხრივ, საინტერესოა მისი ბიოგრაფიის პირადი მომენტები — თუნდაც ის, რომ დაიბადა ოჯახში, რომელსაც ხელოვნება მღრღნეო უყვარდა. მისი მამა — ნიკოლოზ შენგელაა, ქართული საბჭოთა კინოს ერთ-ერთი ფუძემდებელი, განთქმული ფილმის „ელისოს“ ავტორი — იყო არა მარტო რეჟისორი, არამედ დრამატურგიც და პოეტიც; დედა — მუნჯი კინოს უბოპულარესი მსახიობი, ნატო ვარნაძე, ფილმი „მამის მკვლელის“ შემდეგ ქართული კინოს თავისებური სიმბოლო გახდა. ოჯახის მეგობრები იყვნენ ვლადიმერ მაიაკოვსკი და კოტე მარჯანიშვილი, მიხეილ ჭიათურელი და ვერიკო ანჯაფარიძე. სრულიად ბუნებრივია, რომ

ოჯახში გამეფებულმა შემოქმედებითმა ატმოსფერომ, რომელშიაც უხდებოდათ ცხოვრება ელდარსა და მის უმცროს ძმას გიორგი შენგელაიას (შემდგომში რომ თვითონაც რეჟისორი გახდა), დიდად განსაზღვრა ძმების შემოქმედებითი ინდივიდუალურობა, ხელოვნებაში მგრძნობიარე, იმპულსური, ირონიული, პირად ურთიერთობაში თავშეაფხულებული და კეთილია, თანაც შესანიშნავი გონებაშაზვილი მოსაუბრეა.

ელდარ შენგელაია ეკუთვნის იმ თაობას, რომელიც საბჭოთა კინოს განვითარების ახალ ეტაპზე (სამოციანი წლები) ახლებურად იაზრებდა და გამოხატავდა თავის ეპოქას და თავის დროს. ამასთან ელდარ შენგელაიას ამ პერიოდის მოღვაწეობა არის ფილმის მაყურებლისეული აღქმის თუ საკუთარი შემოქმედების ყოველმხრივი სტერეოტიპის დაძლევა.

ხელოვანის შემოქმედებაზე შეიძლება სხვადასხვაგვარად მსჯელობა. შეიძლება ვილაპარაკოთ ყველაზე, ან გამორჩეულ ფილმებზე. მე კი მოზანშეწონილად მიმაჩნია საუბარი დავიწყოთ მისი შემოქმედების შუალედზე, მისა ღიმფის, შემოქმედებითა სიმწიფის ჟამიდან.

60-70-იანი წლების ქართულ კინოში შერეული ჟანრის წარმოშობა ბევრად გაზაპირობა კინოში ცხოვრებისეული მოვლენების უფრო ღრმად ასახვის საერთო ტენდენციამ. მაგრამ, ამასთან, საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ახალ ჟანრებს წარმოშობს არა თვითონ ცხოვრება, როგორც ასეთი (თუმცა, ა. პ. ჩენოვი წერდა: „ცხოვრებაში სიუჟეტები არ არსებობს, აქ, ყველაფერი ერთმანეთშია არეული: სიღრმე — ზეგანობაში, დიადი — არარაობაში, ტრაგიკული — სასაცილოში“), იგი სტიმულს აძლევს ახალი ჟანრობრივი ფორმების ძიებას.

სწორედ ამ ფონზე აღმოცენდა „არაჩვეულებრივი გამოფენა“, და მაშინვე გახდა ნათელი, რომ ელდარ შენგელაიამ და სცენარის ავტორმა მერაბ ელიოზიშვილმა ქართულ კინოში მოიტანეს სრულიად გარკვეული და მკაფიო მსოფლშეგრძნება. ცხოვრების ყველა კოლიზიას ისინი აღიქვამენ იუმორით, რომელიც ხალხურ ყოფას ემყარება. სასაცილოს პრიზმაში დანახული სევდა და დრამატიზმი არ იქცევა ნაკლებ სევდიანად და ნაკლებ დრამატულად, უმალ ზღვება უფრო ადამიანური, ფილოსოფიურად დატვირთული და ღრმა. თუმცა ამ ფილმით შეიძლება დაგვასვენათ, რომ ელდარ შენგელაია ხელოვნებაში ფლობს თავის სტილს, მაგრამ არასდროს ცდილობს მრავალმნიშვნელობისა და სტილური გართულების ხარჯზე გააღრმავოს სიუჟეტი ან ხასიათი. ამავე დროს ელდარ შენგელაიას ფილმების ჟანრს ბევრად განსაზღვრავს არა იმდენად სიუჟეტური კოლიზიები, რამდენადაც სტილური გადაწყვეტა, ხოლო ხასიათსა თუ სახეში გახშირდება საერთო სტილური განწყობა, საერთო კონფლიქტი.

„არაჩვეულებრივ გამოფენაში“ სერიოზული თხრობა ადამიანის ყოფის მოუწყვარივებლობაზე მიმდინარეობს ფარის ზღვარზე. ფილმი გვიამბობს იმაზე, თუ როგორ ცხოვრობდა ერთი მხატვარი საქართველოს პატარა პროვინციულ — კრამიტთან ქალაქში, როგორც ხაზგასმით და სიყვარულით აღნიშნავს სცენარის ავტორი რეზო გაბრიაძე. იგი არ იყო გამოჩენილი შემოქმედი, მგონი, ჰქონდა ოცნება, არცთუ ისე გაბეჭდილი და განუხორციელებელი — სურდა თეთრი მარმარილოსაგან მისი ხელით გამოქანდაკებული გოგონა ეხილა ქალაქის სკვერში და მის ირგვლივ მხიარულ ბავშვებს ერბინათ, მაგრამ მრისხანე ომისა და ომისშემდგომ დროს აგულში — ასე ერქვა ჩვენს გმირს, — ვერ შესძლო და არც ცდილა განხორციელებას თავისი ოცნება „თეთრ ქალიშვილზე“, ხელი მიჰყო დამკვეთის გეგმვების შესაფერისი, ერთი-მეორეზე საშინელი საფლავის ძეგლების კეთებას. ფილმის მთავარი სცენა არის ეპიზოდი სასაფლაოზე. გარეგნულად იგი თითქმის კომედიურია, მაგრამ შინაგანად დრამატულია და მისი აზრი — უღმობელი და მწარე. მთვრალი მოქანდაკე, როგორც ფანტოსმოგიურ სიზმარში,

მოხედება სკულპტურების გამოფენაზე, რომელზეც წარმოდგენილი იყო მისი მათი ფულისათვის გაკეთებული ქანდაკებები, რომლებშიც ან ჩაუქსოვია არც სულაჟი აზრი, არც ნიჭი. განუხორციელებელი ოცნების გამო საყვედურით ალყაში ამწყვდევენ მხატვარს ქედმაღლურად ტუჩაბზუტებული აფთიაქარი თუ მკედელი საელზე, რომლის გამოქანდაკება სურდა ანტიკური სკულპტურის ყაიდაზე, მაგრამ იძულებული გახდა ნახევრად მხედრული კიტელით შემოსა.

ელდარ შენგელაიამ ამ ფილმში გამოიჩინა შესაშური უნარი — მრავალფეროვანი დეტალებით წარმოეჩინა ომისშემდგომი პატარა ქართული ქალაქის ცხოვრება, ფილმის ყველა პერსონალისათვის მიენიჭებინა დამახასიათებელი გარეგნობა, რომელშიც ქარბობს პროტესტისა და ფარსის ელემენტები. ძირითადად პერსონაჟები გამოირჩევიან რამდენადმე უტრირებული გარეგნობით — ახოვანი პროვინციელი მსახიობი იქნება ის თუ ჩია აფთიაქარი, აგულის მუშტარი თუ აღმასკომის კომისიის მედიდური წევრები.

ამ ფილმის შემდეგ უფრო ნათლად გამოჩნდა ელდარ შენგელაიას შემოქმედების ძირითადი ნიშანი. სხვადასხვა სტილის, ჟანრის, მანერის — ხან ლირიკულის, ხან ფარსულს — მიუხედავად ე. შენგელაიას ერთი თემის ერთგული რჩება. ეს არის ეროვნული ხასიათის წყარო და მისი გამოვლინების ნაირგვარი წახნაგები. ე. შენგელაიას ფილმების ზედაპირული ანალიზის დროსაც კი შეიმჩნევა მათი კავშირი ქართულ ხელოვნებასთან მთლიანად და, კერძოდ, ფოლკლორთან და ლიტერატურასთან. ამასთან დაკავშირებით წამოიჭრება კიდევ ერთი საკითხი ეროვნულ ფესვებზე. თითოეული ეროვნული მსოფლშეგრძნება, გონებაამახალური ნიშნები, თავისებურებანი აისახება მათს ხელოვნებაში. მაგრამ ეს თავისებურებანი არ არის ერთგულ და სამუდამოდ მოცემული და გაქვევებული. ისინი ყალიბდებიან და იცვლებიან გარემოსა და საზოგადოებრივ-ისტორიული განვითარების შედეგად.

„ყოველი ხალხის ეროვნულობის თავისებურებანი სამზარეულოთი და ტანსაცმლით კი არ ამოიხსნება, არამედ, ასე ვთქვათ, საგნების შეცნობის მანერით“, — წერდა ბ. ბელინსკი. ე. შენგელაია საგნებს სწორედ თავისებური მანერით შეიცნობს. „სამაჰნიშვილის დედინაცვალში“, სადაც ორგანულადაა შერწყმული ყოფა-კომედიასთან, დრამატული და ექსცენტრული — ფარსთან, ეროვნული ვლინდება სტილისტიკაში, სხვადასხვა ჟანრის ელემენტების ჟანრობრივ შეხამებაში. ამ ფილმში ტრაგიკომედიური თავს იჩენს იმის გამო, რომ ოდითგანვე ბავშვის დაბადებით გამოწვეული სიხარული ამ შემთხვევაში სავალალოდ მთავრდება. თვით ცხოვრებამ შემოდგომის აზნაურებისა, რომლებიც თავიანთ წარსულ დიდებასა და პრივილეგიას ებღაუტებიან, განსაზღვრა ფილმის ჟანრული ხასიათი.

და განა ეროვნული არ არის „შერეკილების“ გმირების ხასიათები? აი, რას ამბობს ამის თაობაზე თვით რეჟისორი:

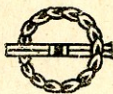
„გაფრენა ერთგვარად აღამაღლებს ჩვენს გმირებს, აზიარებს ქვეყნის სიღამაზეს. ჩვენ გვიწოდოდა გადაგველო ფილმი ადამიანებზე, რომლებიც ქუჩაში რომ მიდიან, ხედავენ ცას, ვარსკვლავებს, მზეს... ადამიანებზე, რომლებსაც სიყვარული თანაგრძნობის გარეშე შეუძლიათ“. ეს ჩანაფიქრი განხორციელდა ზღაპარში, მასში უხვდაა გამოყენებული ხალხური ტრადიციები და გამოხატავს სიცოცხლესა და სიკვდილზე ავტორის შეხედულებას. გროტესკული რეალიზმის ესთეტიკისათვის დამახასიათებელი სიკვდილი, რომელიც ახალ სიცოცხლეს ბადებს, წითელ ზოლად ვასდევს „შერეკილებს“. ამასთან დაკავშირებით მინდა გავიხსენო როლანის „კოლა ბრუნიონი“. წუთისოფლის მოძრაობის წილად საკუთარი თავის შეგრძნებამ განსაზღვრა „შერეკილების“ ცხოვრებისეული არჩევანი. კოლა ბრუნიონსაც ხომ ასეთივე შეგრძნება ჰქონდა ადამიანებისა და წუთისოფლის მიმართ.

ბურჟუაზიული ცივილიზაცია აუტოგებს ადამიანს ბუნებისაგან, ბუნებრივი ყოფისაგან. ამიტომაც, რომ „შერეკილების“ გმირთა დამოკიდებულება ადამიანებთან ბუნებრივ ბასთან უაღრესად მგრძნობიარე, თითქმის წარმართული ხასიათისაა. ასეთია შენგელა-იას ფილმის ეროვნული ხასიათის კიდევ ერთი გამოვლინება.

როგორღაც ცნობილმა კინოს თეორეტიკოსმა ბელა ბალაშმა დაწერა: „მე-18 სა-უკუნის ფრანგულ ფაიფურზე, რომელიც ფრანგულ ყაიდაზე მოხატეს ჩანელებმა, გამოსახული იყვნენ ვერსალის მოდის ტანსაცმელში გამოწყობილი მწყემსი მარკიზი და მწყემსი ქალი. ისინი ძალიან გვანდნენ ჩინელ მონდარინებს, ცნობილია აგრეთვე მაი-სენის ფაიფურის საპირისპირო მაგალითი: ძველმა ჩინურმა ნაყშებმა მიიღეს გერმანუ-ლი ელფერი. მთავარი მოდელი კი არ არის, არამედ, ის, თუ როგორ ფლობ ფუნჯს“. ჭეშმარიტებაა. რა სიუჟეტიც უნდა აირჩიოს ელდარ შენგელაიამ, აშკარაა, რომ მისთვის ღირდა რაღაც მთავარი, არამედ ის, თუ როგორ ფლობ ფუნჯს. აი, რეჟისორის ბოლო ფილმიც. „ცისფერი მთები“. სხვაგვარი წაკითხვით იგი შეიძლებადა ყოფილი-ყო „აბსურდის თეატრის“ ტრადიციით დადგმული/წარმოდგენის მსგავსი. ელდარ შენ-გელაიამ კი ამ გროტესკულ მწკვავე სატირულ ამბავშიც იპოვა მისი გულთ საყვარელი ნაცნობი მოტივები. „ლურჯი მთების“ სიუჟეტის წყობა გარეგნულად თითქოს მოუწე-სრიგებელია, სინამდვილეში კი თითქმის მათემატიკური სიზუსტითაა აგებული და ხელს უწყობს გარემოსთან გმირების კავშირს. ეს აფართოებს ჩვენს წარმოდგენას არა გარკვეულ ჩარჩოში მომწყვდეულ მოვლენებზე, არამედ იწვევს ასოციაციებს ცხოვრების მოვლენებთან, რომლებიც არ უკავშირდებიან ეკრანზე მომხდარ ამბებს, მაგრამ მოთავსებულია ერთ სიუჟეტზე, მასთან ერთად ე. შენგელაია აფართოებს კო-მედიური უნარის ჩარჩოებს და ცდილობს გამოავლინოს რაღაც კომედიურზე მეტი. ამას იგი პარადოქსის მეშვეობით აღწევს. პარადოქსი კი შენგელაიასათვის მოულოდნე-ლი მხრიდან დანახული მოვლენების შეცნობაა.

ყველაზე საკვირველია ის, რომ ამ სატირულ ფილმში არ არის არცერთი უარყო-ფითი პერსონაჟი, მაგრამ ყველა გმირი კრისტალურად უმაქნისია. ისინი გამოირჩევიან თავქარიანობით, პატივს არ სცემენ სხვისა და საკუთარ შრომას... ვნებათა თავმომაბე-ზრებელი უაზრობა... ამაშია ხელოვანის პათოსი.

აღვილის უქმარისობა საშუალებას არ გვაძლევს უფრო დაწვრილებით ვიმსჯელოთ ოსტატის შემოქმედებით გზაზე. ჩვენ ვცადეთ ზოგადად გვედევნებინა თვალი მისი შე-მოქმედებითი ჩანაფიქრისათვის.

ხმალი წიფელი

...თუკი ცაცი მამულისათვის ლოდის ერთ ნატეხს მიიტანს იქ, სადაც საჭიროა, მისი სახელი რად უნდა იქნას დაეწეებული?! პოეტი, თუნდ ერთ ისეთ ლექსს დაწერს, მკითხველს გულს რომ აუთრთოლებს, სიკეთეს, სიცოცხლეს, მამულს შეაყვარებს, რად უნდა იქნას დაეწეებული?! და არც არიან დაეწეებული ასეთი პოეტები, გავიხსენოთ თუნდაც მამია გურიელი, გიორგი ჭალადიძელი, იმერელი ქალი (ლიდა მგალობლიშვილი). მათ მხოლოდ თითო კარგი, უშუალოდ აღსაყვამ ლექსი დაგვითმეს. მაგრამ, აბა, ერთი წაიკითხეთ ეს ლექსები! გულს აგითრთოლებს, ჭეყანას შეგაყვარებს, ჩაგაფიქრებს, აღგაგზნებს, გაგალომგულებს. დიახ, ეს ავტორები უბრალონი, უპრეტენზიონი არიან და კლასიკოსთა წინაშე მუხლმოდრეკილი სდუმან. მაგრამ არა სდუმს მათი ხატოვანი სიტყვა. განა სამშობლოს სიყვარულით არ აღგვაგზნებს პოეტი იმერელი ქალის ეს სტრიქონები:

ამას ამბობდა. ქართველი, სპარსეთში დატყვევებული;
რაც უნდა მტანჯონ, მაწამონ, მე არ გავნდები სპარსელი,
ხეზე მიმაკრან, გარს ცეცხლი დაჰინთონ, ნელა ვიწოდე,
იქედან ვეტყვი ჩემს მტარვალს, — მე ქართველი ვარ იცოდე...

განა ასე არ არის სხვა ხელოვანიც?! ამ გულით ვკითხულობ ჩემი მშობლიური ქალაქის მკვიდრის, ბათუმში დაბადებულ-გაზრდილი მხატვარის მიხეილ ჩარგეიშვილის ნახატებსაც. მე მას პირადად ახლოდან ვიცნობდი. მიხეილი ჩვენი მწერლებისა და პოეტების კარგი მეგობარი და ჩვენი წიგნების მხატვრულად გამფორმებელიც იყო. როგორ ვუყვარდი, როგორ გვიყვარდა ეს თავაზიანი და თავმდაბალი, ნიჭიერი ხელოვანი!

— შენ თუ იცნობდი მხატვარ მიხეილ ჩარგეიშვილს? — ვკითხები გაზეთ „საბ-ქოთა აქარის“ რედაქციის მხატვარს გიორგი ხოჯაშვილს.

— როგორ არა.

— თუ იცი, სად ცხოვრობდა?

— მოსკოვის ქუჩაზე, ლერმონტოვის ქუჩის მიახლოებაზე. რად გინდა? — მკითხება იგი.

— კაცი წუთისოფლიდან რომ გარდავა, თუკი იგი ღირსია, ხომ უნდა გავიხსენოთ და გავახსენოთ ხალხსაც?

— რა თქმა უნდა.

— ჰოდა, პატარა ნარკვევი მინდა დავწერო.

— რა კეთილი სურვილი დაგებადებია. დრო რომ მქონდეს, მეც წამოგვებოდი, კარგად ვიცნობ მის ოჯახს, — მითხრა გიორგიმ და ნელი ნაბიჯით გამშორდა.

ამ დროს ჩამოვდა სამი ნომერი ავტობუსიც და...

მეც გავყევი. მოსკოვის ქუჩაზე ვარაუდით ჩამოვედი.

იქნებ აქვე ახლოს იყოს მისი სახლი-მეტეხი, ვიფიქრე და ერთ-ერთ მოსახლეს კითხე.

— მისი სასლი ავერ, ახლოსა, — ხელი გაიშვირა, — ოთხმოცდაექვსი ნომერი...
ორსართულიან სახლს თვალი შევავლე და ეზოს კიშკარი შევალე. დარბაზი
ქალი შემომგებდა, უცხო სტუმარი რომ შემიციო, მკობსა, ვის გნებავს... და რომ
გაავო ჩემი მისვლის მიზანი, მწუხრის იერით გაიღმა, თურმე მიხეილის მეუღლეა...
ჩვენ მეორე სართულზე ავედით, პირველი თვალი რომ გვიღებ, ეს იყო მხატვრის სუ-
რათი.

— როცა ავად იყო, მაშინ დახატა ავტობორტები, — მეუბნება ქალბატონი ქეთე-
ვანი და მის თვალთა გუგებს მსუბუქმა ცრემლმა გადაურბინა. უცებ გამახსენდა
მიხეილთან შეხვედრები, საუბრები და მე სინანულმა გული გამიკენწლა. ბოლოს და
ბოლოს, კაცნი ვართ. ჩვენც დღეს ვართ და ხვალ აღარ ვიქნებით. ჰოდა, ამაზეც ხომ
უნდა დაფიქრდე ადამიანი. დიახ, უნდა დაფიქრდე და შენს თავს მუდამდღე შეავგონო:
ყოველდღე ხნულში ჩააგდე კეთილი თესლი. ხალხის ნათქვამია, კარგი ქენი და ქვზე
დადევო. რა დიდი სიბრძნეა ამ პატარა ფრაზაში! მაგრამ ქადაგდაც რომ იქცე, განა
ყველას შეავგონებ ამ სიბრძნეს?! ამიტომ იტყვიან ზოგიერთ კაცზე: რა მაგი დაგირიგე-
ბია და რა კედელზე ცერცვი მიგაყრიათ...

ქალბატონმა ქეთევანმა მაგიდაზე დამილაგა საბუთები, სხვადასხვა მინიატურული
ნახელავი, ამონაჭრები გახეთებიდან. თან ვსაუბრობთ და თან ვათვალიერებ ხანდახმულ,
გახუნებულ ფურცლებს.

მიხეილი დაბადებულია ქალაქ ბათუმში 1916 წელს, მოსამსახურის ოჯახში. საშუალო
სკოლის დამთავრების შემდეგ სწავლა გაუგრძელებია თბილისის სამხატვრო აკადემიაში.
სამწუხაროდ, ჯანმრთელობამ უმტყუნა და მესამე კურსიდან აკადემიური შევუტელება
აუღია. მერე სწავლა აღარ გაუგრძელებია, მაგრამ უნარაანმა ახალგაზრდამ ბევრი რამ
შეიძინა აკადემიის მაღლიან სამყაროში და ცხოვრებაში გამოსცადა თავისი შესაძლებ-
ლობა. ნიჭიერმა მხატვარმა-გრაფიკოსმა მალე გაითქვა სახელი მშობლიურ ქალაქში.
სხვადასხვა დროს მუშაობდა ჩვენს დრამატულ სახელმწიფო თეატრშიც. და შესაფერ
დეკორაციებს ქმნიდა მისი მაღლიანი ხელი. რომელ საწარმოო დაწესებულებას ჩამო-
თვლი და არ გეტყვიან — მიხეილმა ეს და ეს გააკეთა, დაგვიხატა, გაგვიფორმო.
მუშაობდა გაზეთ „საბჭოთა აპარის“ რედაქციაში, სახელმწიფო გამომცემლობაში,
ნაყოფიერად ეხმარებოდა აპარის სამხარეთმცოდნეო და რევოლუციის მუზეუმებს,
კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებებს. მის შემოქმედებაში ყოველთვის წინა
პლანზე იყო წარმოჩენილი ცხოვრებისეული მომენტები, საბჭოთა ადამიანების შრო-
მითი გმირობა, ვაჟკაციური შემართება და თავდადება სახალხო საქმეში. „შინმოუსვლე-
ლთა წყარო“ — ასე უწოდეს საავეჯო-ბამბუქის ფაბრიკის მუშა-მოსამსახურეებმა თა-
ლოვან აუზს, რომელიც მიხეილის ხელმძღვანელობით ააგეს დიდ სამამულო ომში
დაღუპულთა ხსოვნის აღსანიშნავად, იგი ქმნიდა მხატვრულ პლაკატებს. აი, იმ ხასია-
თის პლაკატი, საბჭოთა საქართველოს ორმოცი წლისთავზე რომ შეუქმნია და იგი
გაზეთ „საბჭოთა აპარის“ გამოუქვეყნებია, მას ერთგის ასეთი წარწერა: „აყვადი, ტურ-
ფა ქვეყანავ“, აქვეა მოცემული ინფორმაცია მისი ავტორის შესახებ. აი, ისიც: „მხატვარ
მ. ჩარგეიშვილის ნაშუაევრებს დიდი ხანია იცნობენ ბათუმის მშრომელები. მ. ჩარგე-
იშვილი ამჟამად გულმოდგინედ ემზადება ქართველი ხალხის ეროვნული დღესასწაუ-
ლის — საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 40 წლისთავის შესახვედ-
რად. კონკრეტულად რას აკეთებს მ. ჩარგეიშვილი ამჟამად? — უკვე მოამზადა პლაკა-
ტი-დიავრამა წარწერით — „მიიღე, დედასამშობლოვ, ქართული მიწის მწვანე ოქრო!“
პლაკატზე მიმზიდველადაა გამოსახული ჩაის მკრეფავი ქალები. ჩანს მხატვარს ამ სა-
ხეების შექმნაზე გულმოდგინედ უმუშავნია. პლაკატი-დიავრამა ასახავს აგრეთვე საქა-
რთველოში ჩაის განვითარების შეიღწლიან გეგმას. სანტერესოა პლაკატი — „გადავა-

ქციოთ ბათუმი ქალაქ-ბაღდად“. აქ შემოქმედი წარმოგვიდგენს ბათუმის ერთ-ერთ ქუჩას ყვავილებსა და მწვანეში. მხატვარი გვაგონობინებს, რომ ბათუმი მოკლე ხანში მართლაც გადაიქცევა ქალაქ-ბაღდად... ამას გარდა მხატვარს შეუქმნია ჩანახატები ძველი და ახალი ბათუმის ცხოვრებიდან. ძველისა და ახლის კონტრასტში მხატვარი ქმნის სოციალისტური მშენებლობის ფართო და ნათელ პანორამას. მასვე ეკუთვნის აქ მოთავსებული პლაკატი წარწერით: „ყვავედი, ტურფა ქვეყანა!“ ეს ინფორმაცია 1960 წლის 13 დეკემბრის ნომერშია დაბეჭდილი.

ქალბატონი ქეთევანი მეუბნება, მიშამ მხატვრულად გააფორმა გ. ლეონიძის ერთ-ტომეული, 1949 წელს კიევში რომ გამოიცაო. ეს აცის მწერალმა ამირან შერვაშიძემ, ისინი ერთად იყვნენ კიევშიო. შემდეგ ვინახულე ამირან შერვაშიძე და ბარემ აქვე ვიტყვი, რაც მიაშპო ამის თაობაზე ჩვენმა მწერალმა.

1949 წელს ვიწყოფებოდი ქ. კიევში. კვითხულობდი ლექციებს ქართული და უკრაინელი ხალხების მეგობრობაზე, ქართული ლიტერატურისა და კულტურის შესახებ. ამ საქმეში დიდ დახმარებას მიწვედა უკრაინის სასიქადულო პოეტ მიკოლა ბაჟანი. ერთხელ შევიარე გაზეთ „მოლოდ უკრაინის“ რედაქციაში. მიიხრეს, დაგვიწერე სტატია ხალხთა მეგობრობაზეო. კარგი იქნება და კიდევ დავასურათებთო. მე სტატია თან მქონდა... — აქ, ჩემთან ერთად არის ბათუმელი ნიჭიერი მხატვარი-გრაფიკოსი მ. ჩარგეიშვილი, თუკი თანახმა იქნებით, მან დაასურათოს ჩემი წერილი, — ვუთხარი მე. დამთანხმდნენ. მიხეილს დაეუბრეკე სასტუმროში და ვთხოვე მოსულიყო რედაქციაში. ცოტა ხნის შემდეგ ისიც იქ გაჩნდა. მოილაპარაკეს. დღესვე შეეასრულებ თქვენს დავალებასო, უთხრა; ცალკე ოთახი დაუთმეს. მიხეილმაც შონდომდა და ისე სწრაფად შეასრულა რედაქციის დავალება, რომ გაუკვირდათ. ჩემი სტატია და მიხეილის ნახატი გაზეთის პირველ გვერდზე დაიბეჭდა.

ამას მეორე სასიხარულო ფაქტი დამატა: ჩემი სტატია და მიხეილის ნახელავი მიკოლა ბაჟანს მოწონებია. როცა იგი ვინახულე, ღიმილით მიიხრა: კარგი წერილი დაგვიწერია. ასეთი წერილები უკრაინელ და ქართველ ხალხთა მეგობრობაზე ხშირად უნდა იბეჭდებოდეს, სურათიც მომეწონა, ვინ არის ჩარგეიშვილი?

გახარებულმა ეუბასახე: ბათუმელია, ჩემი მეგობარი, ნიჭიერი მხატვარი-გრაფიკოსი-მეტიქი.

— აქ, ჩვენთან უნდა გამოცვეთ პოეტ გიორგი ლეონიძის ერთტომეული. გიორგი დიდი პატრიოტი პოეტია და მის წიგნს დაშვენდება ქართული ჩუქურთმები და ორნამენტები. ხომ შეუძლია ჩარგეიშვილს ამის შესრულება მაღალმხატვრულად? — მკითხა ბაჟანმა. მე დავეუდასტურე. მიშა შევახვედრე. გამომცემლობაშიც ვიყავით. მიიღო დავალება. მონდომებული, ენერგიული კაცი იყო ჩვენი მეგობარი, ღამე გაათენა და დილით უკვე მზად ჰქონდა ყველაფერი. ბაჟანმა მისი ნახელავი მოიწონა. ჩააბარა გამომცემლობას.

ასე მიაშპო ამირან შერვაშიძემ.

ახლა დაეუბრუნდეთ ისევ მის არქივს.

ქალბატონი ქეთევანი თითო-თითოდ მაწვდის მასალებს: გაუყეთებია აჭარის სასოფლო-სამეურნეო გამოფენის დიპლომი, აჭარის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლისათვის ემბლემა, საზეიმო შეკრებებისათვის მოსაწვევი ბარათები. მერედა, რა კარგადაა შესრულებული! 1961 წელს მონაწილეობა მიუღია აჭარის მხატვართა გამოფენაში, გამოფენის კატალოგში აღნაშნულა, რომ მან წარმოადგინა ორი პლაკატი — „საბჭოთა საქართველოს ორმოცი წელი“ და „ვაქციოთ ბათუმი მწვანე ქალაქად“. ჩემს პირდაპირ კედელზე კიდია ქალიშვილის სურათი. ახლოდან ეაკვირდები, მაინტერესებს ფერთა შეხამება. ეშხიანი, ნაზი სახე. კაბა ვარდისფერი, თითქმის ვარდების ნაზი ფურცლებითაა ამოქსოვილი და გაზაფხულის სიცოცხლით აღბეჭდილი... აი, იქით კედელზე

ზე გიწვევენ მხატვრის ნახელავნი, მერე და რა ფაქიზად შესრულებულნი! აი, ნახატები ილუსტრაცია: გოგონა დგას, ბიჭის სილუეტი მოჩანს და რაღაც რომანტიულ-სატრფილო ფიქრებს მოუცავს. „გაზაფხული“ — ყვავილთა ფეტქვა, ჩიტების ფრთხილი. აი, ბაკურიანის ეპიზოდები — „მოციგურავე გოგონა“, „ზამთარი ბაკურიანი“.

— „ზამთარი ბათუმში“ — მეუბნება ქალბატონი ქეთევანი, — 1953 წელს მხატვართა გამოფენაზე იყო წარმოდგენილი. ჰქონდა კიდევ ასეთი სურათი — „პაეროვანი ქალიშვილი“, რომელიც შეისყიდა ერთ-ერთმა დაწესებულებამ. ნეტავი ვენახათ იგი! მათვალისწინებებს თითოეულ სურათს და თანაც თავის დასკვნებს მთავაზობს. მუუღლის ნივთებს, ნახატებს ხელს რომ ავლებდა, ვგრძნობდი მისი გულის თრთოლვას, ტკივილს, დაუამებელი ჭრილობის სიმწარეს, სხეულის ყველა ძარღვში რომ გადის. იგი თითქოს არ იმჩნევდა ამას, მაგრამ მე ვკეთხლდებოდი ქართველი ქალის სულთმადარეს და სიამაყეს, საუკუნეობით რომ აღბეჭდილა ჩვენი დების, დედების სულსა და ხორცი. დიდება თქვენ, ქართველო მანდილოსნებო!

მერე პირველ სართულზე მხატვრის სახელოსნოში შევედი. თვალი დაეკატანე ესკიზს, რომელიც უნდა დადგმულიყო ბათუმის შემოსასვლელთან. აწერია „ბათუმი“, აღმართულია ძალიან მაღალი სვეტი აფრიალებული ღრმით, თიბქოს და გამოხატავს ლტოლვას კოსმოსში ასაჰრელად... გტოვებთ სახელოსნოს და ვემშვიდობები ქალბატონს.

მინაწერი: მიხეილი გარდაცვლილა 1977 წელს. 25 ნოემბრის ვახეთ „საპოთა აჭარაში“ გამოქვეყნებულია ნეკროლოგი, სადაც მოკლედ მოთხრობილია მის ცხოვრებასა და მოღვაწეობაზე. დარჩა ორი შვილი. ვაჟი — თენგიზი ერთ-ერთ სამშენებლო ორგანიზაციაში მუშაობს. ციური გათხოვილია და ცხოვრობს ბათუმში. ქალბატონი ქეთევანი ბედნიერი ქალია — ჰყავს შეილიშვილები...

როგორც ზემოთ ვთქვი, მიხეილ ჩარგეიშვილს მეგობრული ურთიერთობა ჰქონდა ბათუმში მოღვაწე მწერლებთან და პოეტებთან. რომელი მათგანის წიგნს არ ამშვენებს მისი ნახელავი! ჩვენს მწერალთა კავშირში ინახება ალბომი „ლიტერატურული აჭარა“, რომელიც მოამზადა მიხეილ ჩარგეიშვილმა აჭარის ლიტერატურისა და ხელოვნების დეკადისათვის. იგი თბილისში, დეკადის დღეებში იყო გამოფენილი მარჯანიშვილის თეატრის შენობაში სხვა მასალებთან ერთად და მნახველთა მოწონებას იმსახურებდა. მას ძალიან უყვარდა ქართული ჩუქურთმები და ორნამენტები... და ჩვენი წიგნები ამ საუნჯეთაა გალამაზებული. ალბომში ორმოცზე მეტი წიგნის ილუსტრაციაა მოცემული და უმრავლესობის ავტორი თვითონაა. თითოეული წიგნის მხატვრულ გაფორმებაზე ღირს ლაპარაკი.

ამასთან დაკავშირებით მინდა გავიხსენო ერთი ფაქტი: კარგად ვიცნობდი თბილისის ერთ-ერთი ბიბლიოთეკის გამგეს და როცა დედაქალაქში ვიყავი, ვინახულებდი ხოლმე ბიბლიოთეკის გამგემ მითხრა: ჩვენი კარგი მეგობარი ხარ და სამახსოვროდ გაჩუქებ, რომელი წიგნიც გნებავს, შენ აარჩიე. მე კარადები დავათვალე და ხელთ მომყვა ნესტორ მალაზონიას პოემა „გულიზარი“, რომლის მხატვარი შ. ჩარგეიშვილია. ეს პოემა მიყვარდა, იგი ჩვენი უფროსი მეგობრის შემოქმედების შესანიშნავ საუნჯედ მიმაჩნდა... და ამ წიგნს დავავლე ხელი. მაჩუქა წარწერით. უკანასკნელი ანბანი „რ“ მხატვარს ოსტატურად გამოუყენებია და აქედან რაკლივით აზრდილია ტოტი ბოლოში ფოთლებით... და ეს კარგად გამოხატავს პოემის დედაარსს. აქ ხომ ახალი ცხოვრების დამკვიდრებისათვის სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლაა, იფურჩქნება ახალი კვირტები, ასპარეზზე ჩნდებიან ახალი მეგრძოლი ადამიანები.

მინაწერი: ჩვენი მწერალთა კავშირის ახლოს, პიონერთა პარკის ბოლოში, ენგელისა და ნინოშვილის ქუჩების კუთხეში, აღმართულია ქვის კედელი სარკმლებით. წყლის წვრილი ტოტები რომ ჩამოწკრიდნენ. იქვე წყაროცაა... რამდენი გაპვლელი

მგზავრი ეწაფება ამ წყაროს, განსაკუთრებით ზაფხულობით, როცა პაპანაქებზე გააყეთა ეს? — დაგებადება კითხვა. პიონერთა პარკის ყველა თანამშრომელმა მისი იყო მისი გამკეთებელი... და მეც ვიცი, აი, რას გეტყვით პარკის დირექტორი რევაზ ბოლქვაძე: — ამას ჰქვია „ხელოვნური მღვიმე“, ან „გადასასვლელი ხიდი“. იგი უსასყიდლოდ გააყეთა ჩვენი ქალაქის მკვიდრმა მხატვარმა მიხეილ ჩარგეიშვილმა. ქვები თვითონ მოაზიდვინა და თვითონვე გააყეთა. აქ ბავშვები თავს იყრიან და იღებენ სურათებს. ნორჩების დასასვენებელი ადგილია, პიონერთა პარკის უქმნის ლამაზ კუთხეს. ჩვენს პარკში ხშირად გაიგონებ: „მხატვრის მღვიმესთან“ წავიდეთ; იქ ჩრდილიცაა და ცივი წყაროც“. ზოგი კიდევ „ჩარგეიშვილის საფანეს“ უწოდებს... და ასე ცოცხლობს მისი სახელი.

...და მე მაგონდება ვაჟა-ფშაველას ნოველა „ხმელი წიფელი“. გახმა წიფელი ტყეში და გაიძარცვა პირველყოფილი სილამაზისაგან, ამიტომაც აინუნშიაც აღარ ავდებენ ხმელ წიფელს მწვანე ტოტებით მოშრილზე ხეები, თაქილობენ კიდევაც, რატომ დგას ჩვენს შორის და მიდამოს აუშნოებსო, მაგრამ ვაჟა დასძენს: „არ იციან, რომ ხმელი წიფელი იმათზე კარგად იხსენიება, და არიან, იზოგებიან ისეთი კაცი, რომელთაც მოსწონთ და უყვართ უბედურებაში ჩაგარდნილი ხმელი წიფელი, — სოფელში დღეში სამჯერ მაინც მოიგონებენ „ხმელ წიფელს“. დიახ. ასხენებენ ხმელ წიფელს, რის გამო და რის გამო. ბოლოს ბრძნულად დასძენს ვაჟა:

განა ყველა რაც ხმელია,
კაცისგან საწუნარია?!
ათას ცოცხალს ბევრჯერა
ათჯერ სჯობს ერთი მკვდარი.

დადი მგონის ეს სიტყვები მომავონა მხატვარ ჩარგეიშვილის იმ პატარა, უჩინარმა ღვაწლმა, ჩვენს ქალაქს რომ დასდო. „გადასასვლელი მღვიმე“, ანუ „მხატვრის საფანე“ ამის დასტურია. ეს პატარა ძეგლიც კი საკმარისია ვთქვათ: თუკი ჰეშმარიტი მამულიშვილი ხარ, შენც გაიღე პატარა წილი შენი ქალაქის დასამშვენებლად და შენც მოგიგონებენ ისე, როგორც სოფელი იგონებდა ხმელ წიფელს!

ამირან შერვაშიძე

ვინ იყვნენ კუტაისოვები?

ივანე ქუთაისოვს ჯერ კიდევ ბავშვობის წლებში პატარა თურქს ეძახდნენ. იგი გენერალ ტოტლებენის რუსმა ჯარისკაცებმა ხელთ იგდეს ქუთაისში თურქების განადგურების დროს უკიმერაონის ციხე-სიმაგრეში, სადაც პაპამისი ოსმალთა სამსახურში ყოფილა, მაჰმადიანობა მიუღია და ძველი ქართული სახელის — სიმონის ნაცვლად, ხასან-ალა დაურქვემს.

იმის გამო, რომ ბიჭუნამ, ქართულის გარდა, სხვა ენა არ იცოდა, ვერ გაიგეს ვერც მისი გვარი და ვერც წარმომავლობა. პირველ ხანებში მას თურქს ეძახდნენ, შემდეგ ივანე შეარქვეს და ვინაიდან ქუთაისიდან იყო, გვარად კუტაისოვი მისცეს. როცა გენერალ ტოტლებენის ჯარის ნაწილები სამშობლოში დაბრუნდნენ, ივანე კუტაისოვი სანკტ-პეტერბურგში მოხვდა, სადაც მან ყურადღება მიიქცია. ბევრს უნდოდა იგი თავისთან წაეყვანა, მაგრამ ბიჭი თვალში მოუვიდა თვით იმპერატორსა ეკატერინეს, რომელიც განაცვიფრა ყმაწვილის არაჩვეულებრივმა გარეგნობამ. შავ-გვრემან ყმაწვილს განსაკუთრებით ლამაზი თვალები ჰქონდა. როცა კუტაისოვი დავაყვავდა, იგი მეფისწულმა პავლემ დაიხატო. მომავალი წელსწივე კუტაისოვის კბილა იყო. რაკი იცოდა მეფისწულის მისადმი კეთილი განწყობილება, დიდი მთავარი რომ ესაიამოვნებინა, ივანე კუტაისოვმა მამის სახელად პავლე გაიკეთა. ამით გულაჩუყებულმა პავლემ დედამისს — ეკატერინეს სთხოვა, კუტაისოვი დამითმოე. საიამოვნებით აუსრუტლეს წადილი. დიდი მთავარი პავლე გახდა კუტაისოვის მფარველი. მალე პავლემ იგი პარიზში გაგზავნა კამერდინერის სამსახურის შესასწავლად.

პარიზში კუტაისოვმა სწავლაში დიდი გულმოდგინება გამოიჩინა. პეტერბურგში დაბრუნების შემდეგ პავლეს უახლოესი ადამიანი გახდა. იმპერატორი მტკიცედ იყო დარწმუნებული მსახურის ერთგულებაში... პავლეს ეშინოდა, არ მომკლანო. ამიტომ დამინების წინ პირადად ამოწმებდა სასახლის ყარაულს და მხოლოდ ამის შემდეგ მიდიოდა დასაძინებლად.

მტკიცედ დარწმუნდა რა კუტაისოვის ერთგულებაში, პავლემ მას სრული ნდობა გამოუცხადა. კუტაისოვი მეტად საზრიანი და გონებაგახსნილი ადამიანი იყო; ადილობა სწელებოდა თავისი მონარქის როგორც სუსტ, ასევე ჭირვეული ხასიათის სხვა მხარეებს. ადრე დაწინაურდა და სულ მალე ყველაზე გავლენიანი პირი გახდა მეფის კარზე. პავლემ იგი მდიდარ გრაფინიაზე დააქორწინა, აღაზევა გრაფის ღირსებაში. მან მალე მიიღო პოდმაისტერის ტიტულიც, ხოლო როცა პავლე 1798 წელს მალტის ორდენის გროსმაისტერი გახდა, კუტაისოვს იმავე ორდენის ობერ-შტალმაისტერობა უბოძა. 1797 წლის აპრილში, პავლეს მეფედ კურთხევის დროს, იმპერატორს ივანე კუტაისოვი დააფიცა. მაგრამ პავლეს უახლოესი ჯარისკაცი და მეგობარი ჯილდოს მიუღებლობით

განაწყენებული რომ არ გამოჩენილიყო, თვითონ გამოიგონა თავისთვის ახალი ორდენი — ბრილიანტის გასაღები დიდიკოლოზე დასაბნედა. პავლემ თვალი ჰკიდა და ისევ გვეცინა, რომ თვალეებში ცრემლი მოადგა... და კუთხისოვრად დაიმსახურა ცისფერი ლენტის ანას ორდენთან ერთად, შემდეგ კი პავლემ სეტყვასავით დააყარა თავის უახლოეს კარისკაცს მრავალი ორდენი, ტიტული და ბევრი სხვა სიკეთე. ალექსანდრე პირველის მეფობის დროს იგი სენატორი გახდა.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ივანე პავლეს ძე კუთხისოვის ვაჟიშვილი ალექსანდრე, რომელმაც მცირე როლი როდი შეასრულა რუსეთის არტილერიის განვითარებაში. მან გმირობა და ღირსი უნარი გამოიჩინა ბრძოლებში, როგორც საარტილერიო ძალების შენაერთების უფროსმა. რუსეთის სამამულო ომის პერიოდში გენერალ-მაიორი ალექსანდრე ივანეს ძე კუთხისოვი რუსეთის პირველი არმიის არტილერიის სარდალი იყო.

1807 წელს გამოქვეყნდა ა. ი. ხატოვის წიგნი „ტაქტიკის ზოგადი ცდა“, რომელიც ორი ნაწილისაგან შედგება: „დაწყებითი ტაქტიკის ცდა“ და „უმაღლესი ტაქტიკის ცდა“. ამ წიგნის ზოგიერთი დებულება შემდგომში ახალ წესდებებსა და დადგენილებებში გამოიყენეს.

ყურადღებას აბყრობს ავტორის აზრები ბრძოლებში არტილერიის უფრო ეფექტურად გამოყენების შესახებ. ამ აზრებს შემდგომში განავითარებს 1812 წელს რუსეთის არმიის არტილერიის უფროსი, გენერალი ა. ი. კუთხისოვი. ნაშრომში „ზოგიერთი წესები არტილერიისათვის სავსე ბრძოლების დროს“ იგი წერს: „არტილერია გაბედულად უნდა მოქმედებდეს, ყურადღება არ მიაქციოს იმას, აქვს თუ არა დაცვა და თავისი ქვემეხები მანამ არ დატოვოს, სანამ შტერი მის ბატარეებს არ შეუტევს, რადგან უკანასკნელი გასროლა მას ყველაზე დიდ ზიანს მიაყენებს. თავის ღირსებად უნდა მიაჩნდეს არა ქვემეხების შენარჩუნება, არამედ რაც შეიძლება უფრო მეტად და გაბედულად გამოიყენოს ისინი“.

ნიჭიერმა რუსმა არტილერისტმა ა. ი. კუთხისოვმა ამ დოკუმენტში განაზოგადა წინა ომების საბრძოლო გნმოდებება. ხაზური ტაქტიკის დებულებების საწინააღმდეგოდ, მან ბევრი ახალი რამ შეიტანა რუსული არტილერიის მოქმედების ხასიათში, განსაზღვრა მისი როლი და ადგილი ბრძოლის მხედველობასთან კავშირში, სხვა გვარეობის ჯარებთან უშუალო თანამოქმედებაში, რაც ხაზგასმულია 1979 წელს მოსკოვში გამოცემულ წიგნში „რუსეთის არმია 1812 წელს“.

ალექსანდრე კუთხისოვს რუსეთის შეიარაღებული ძალების ამომავალ მზეს ეძახდნენ. ბოროდინოს ბრძოლაში, რაევსკის ბატარეებზე ფრანგების მეორე იერიშის დროს, როცა ა. პ. ერმოლოვმა ა. კუთხისოვთან ერთად კონტრიერიში წამოიწყა, 28 წლის გენერალი ალექსანდრე კუთხისოვი გმირულად დაიღუპა. ა. ერმოლოვი მის შესახებ წერდა: „არა მხოლოდ მახლობლებისთვისაა სამწუხარო მისი დაღუპვა; მას, სასარგებლო უნარით დაჯილდოებულს, შეეძლო მომავალში დიდი სამსახური გაეწია სამშობლოსთვის“.

ალექსანდრე კუთხისოვის სახელი ოქროს ასოებით ჩაიწერა რუსეთის არტილერიის ისტორიაში.

მამა-შვილის — ივანე პავლეს ძე და ალექსანდრე ივანეს ძე კუთხისოვების შესახებ ბევრია დაწერილი. მაგრამ ყველა წყაროში ისინი თურქებად არიან მოხსენიებულნი, მათ შორის შარშან მოსკოვში გამოცემულ შესანიშნავ ფერად ალბომში „ბოროდინოს პანორამა“.

კუთხისოვების წარმომავლობის საიდუმლოებას ფარდა აეხადა მას შემდეგ, რაც ქუთაისში ბაგრატიონ ტაძრის ეზოში თურქული წარწერიანი ლოდი აღმოჩნდა. ძალიან დაინტერესდნენ აღმოჩენით, ქვავზე უცნობი წარწერის წაკითხვით. „მაგრამ არავის

უკითხავს აღმოჩენი, — წერს მიხეილ ალავეძე, — არავის უკითხავს, ვინ იპოვა ზეინახა წარწერიანი ლოდი ტაძრის სამრეკლოში. ბაგრატის ტაძრის ეზოში თავმჯდომარე ზუგდიდის მუზეუმის მფლობელის მიერ წარწერიანი ლოდი მანვე აღმოაჩინა და დაიცვა“.

ეს მოხდა 1939 წელს, მაგრამ ლოდზე გაცემებული წარწერის შინაარსი გამოუკვლევი დარჩა. ეს ფაქტი აღინიშნა პეტრე ჭაბუკიანისა და გიორგი ლეონიძის საუბარში. (იხ. გზ. „ქუთაისი“, 1964 წ. 27 დეკემბერი, № 255).

1972 წელს აკადემიკოსი სერგი ჯიქია გელათში გამართულ სამეცნიერო სესიაში მონაწილეობდა, უქიმერიონზეც ასულა და თურქული წარწერიანი ლოდი უჩვენებდა. ცოტა ხნის შემდეგ სერგი ჯიქიამ ბაგრატის ტაძრის ეზოში აღმოჩენილი წარწერა ამოიკითხა და თურქულიდან ქართულ ენაზე თარგმნა. წარწერის შინაარსი გვემცნობს, რომ ვიღაც ხასან-ალა კიქიანს ქუთაისის ციხეში, სადაც ოსმალთა ჯარი იდგა, წყალი გამოუყვანია და ამიტომ მისი ეს საქველმოქმედო საქმე შექებულია.

თანხმად არსებული დოკუმენტებისა (ქუთაისის მუზეუმი), ხასან-ალა კიქიანს ქრისტიანული სახელი ყოფილა „სიმონი“. მიხეილ ალავეძე გვამცნობს, რომ მან მოიპოვა ახალი ცნობა სევანური წარმოშობის გვარსახელ კიქიანზე და რომ კიქიანები ამჟამად ცხოვრობენ დაბა ჩხოროწყუში. ქვედა ჩხოროწყუს ერთ უბანს საკიქიანე ეწოდება. ამრიგად, როგორც აკადემიკოსმა სერგი ჯიქიამ, აგრეთვე სხვა ქართველმა მეცნიერებმა დაადგინეს, გვარსახელი „კუტაისოვი“ ქუთაისელ ქართველ კიქიანს გულისხმობს. ამის შემდეგ, — წერს მიხეილ ალავეძე, — „დიდ საბჭოთა ენციკლოპედიაში“ (გამოცემა II, ტ. 24, მოსკოვი, 1953 წელი, გვ. 142). სათანადო აღვლილი ორივე კუტაისოვზე“ (სადაც იკითხება ეროვნებით თურქი) უნდა გასწორდეს და შეივსოს ასე: ეროვნებით (წარმოშობით) ქართველი, გვარად კიქიანი“. (ეუროპული „ქოროხი“, № 6, გვ. 71, 1980 წ.).

ჩვენც ვუერთდებით მიხეილ ალავეძის სამართლიან მოთხოვნას.

გენერალისიმუსი სუვოროვი და გენერალი ბაგრატიონი

შესრულდა ალექსანდრე ვასილის ძე სუვოროვის დაბადების 255 წელი.

ალექსანდრე ვასილის ძე სუვოროვის დაბადების 225 წლისთავი ფართოდ აღნიშნეს საბჭოთა შეიარაღებული ძალების მეომრებმა და მთელმა საბჭოთა ხალხმა.

მომავალი გენერალისიმუსის მამას სურდა შვილი სამოქალაქო მოღვაწეობისათვის მოემზადებინა, მაგრამ შემთხვევამ მისი მომავალი სხვა გზით წარმართა. ამაში გადამწყვეტი როლი შეასრულა ალექსანდრეს მამის მეგობარმა გენერალმა ჰანიბალმა, რომელიც პუშკინმა უკვდავყო „პეტრე დიდის ზანგის“ სახელით. ალექსანდრე თორმეტი წლისა იყო, როცა მამამისმა, არსებული წესის მიხედვით, სემიონოვსკის გვარდიულ პოლკში ჩაწერა ჯარისკაცად, მაგრამ მომავალმა მხედართმთავარმა ნამდვილი სამხედრო სამსახური მაშინ დაიწყო, როცა კაპრალის ჩინით გამოცხადდა თავის პოლკში 1748 წელს. ამ დღიდან მოკიდებული, ალექსანდრე სუვოროვმა 50 წელიწადი დაჰყო რუსეთის არმიის რიგებში.

XVIII საუკუნის შუა ხანებში ევროპის თითქმის ყველა არმიის მნიშვნელოვან ნაწილს უცხოელი დაქირავებული ჯარისკაცები შეადგენდნენ. ამ მხრივ მხოლოდ რუსეთის არმია გამოირჩეოდა, რომელიც ერთგვაროვანი იყო თავისი ეროვნული რიგითი შემადგენლობით, რუსებთან ერთად იყვნენ აგრეთვე წარმომადგენლები უკრაინელი,

ბელორუსი, ქართველი, ბაშკირი, თათარი, მორდველი, ჩუვაში და სხვა ხალხებისა, რომლებმაც თავიანთი ბედი სამუდამოდ დაუკავშირეს დიდ რუს ხალხს და მისი საზოგადოებრივი ცხოვრებას და მფარველი საერთო მტრის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

რუსეთის არმიის ერთ-ერთი ყველაზე გამოჩენილი მხედართმთავარი იყო სამხედრო მეცნიერების ტიტანი ალექსანდრე სუვოროვი, რომლის სახელი განსაკუთრებული ელვარებით ბრწყინავს რუსი ხალხის დიდებულ წინაპართა პლეადაში.

სუვოროვი უდიდესი სულიერი კულტურის ადამიანი იყო. მისი ერთ-ერთი ბიოგრაფი სწორად შენიშნავს, სუვოროვი, რომელიც მარსს ემსახურებოდა, მუდამ იყო აპოლონის მსახური, თუმცა თვითონ სუვოროვი მეტად კრიტიკულად ეკიდებოდა თავის პოეტურ ნიჭს. ჰუმბოლტი პოეზიას შთაგონება შობს, — ამბობდა იგი, — მე კი უბრალოდ ვაწყობ რითმებს.

პოეტი და მწერალი, ფილოსოფი და დიპლომატი, სამხედრო ხელმძღვანელი და უძლეველი მხედართმთავარი, — ასეთია სუვოროვი, რუსი ხალხის სახელოვანი შვილი. •გი ზედმიწევნით იცნობდა ძველ და ახალ ლიტერატურას, ფილოსოფიას, ისტორიას, გეოგრაფიას, ფორტიფიკაციასა და სამხედრო-საზღვაო მეცნიერებას. მან კარგად იცოდა იტალიური, ფრანგული, გერმანული, სპარსული, პოლონური, არაბული და თურქული ენები.

ალექსანდრე სუვოროვი სამშობლოს მგზნებარე პატრიოტი იყო და მის ინტერესებს ყველაფერზე მაღლა აყენებდა. „თავმოყვარეობა, რასაც ყველაზე ხშირად წამიერი გატაცება ბადებს, არ წარმართავდა ჩემს მოქმედებას და მე ვივიწყებდი საკუთარ თავს, როცა საქმე ეხებოდა სამშობლოს სარგებლობას“. — ამბობდა იგი. ამასთან ხშირად იმეორებდა ხოლმე; ვამაყობ, რომ რუსი ვარო.

სუვოროვს მხურვალედ უყვარდა რუსი ჯარისკაცები და მათ „საკვირველ დევგმირებს“ უწოდებდა ხოლმე. თავის მხრივ რუსი ჯარისკაცები საყვარელ მხედართმთავარს მამას ეძახდნენ.

სუვოროვს ღრმად სწამდა რუსი ხალხის უძლეველი სული. იგი მკაცრი, მომთხონი მეთაური იყო, მაგრამ ამასთან მეტად ჰუმანურიც. „სიმკაცრესთან ერთად საკიროა შეწყალება. სხვა მხრივ სიმკაცრე ტირანობაა“ — იტყოდა ხოლმე იგი. სუვოროვის „გამარჯვების მეცნიერებაში“ ნათქვამია, თუ მტერი დაგნებდა, შეიწყალეო. სუვოროვი ბუნებით კეთილი ადამიანი იყო. „მე სისხლის ნაკადულები მიღვრია, — თქვა მან ერთხელ, — და ეს მაძრწუნებს, მაგრამ მიყვარს ჩემი მოყვასი. არაფერ არ გამიუბედურებია, ხელი არ მომიწვრია არცერთ სასაკვდილო განაჩენს“.

ფრად ამალეღვემელი და სანიმუშოა სუვოროვისა და რუსეთის ლეგენდარული მხედართმთავრის პეტრე ბაგრატიონის მეგობრობა. დიდი მასწავლებლის ეს მეგობრობა თავის ღირსეულ მოსწავლესთან სიმბოლოა რუსი და ქართველი ხალხების საუკუნოვანი ძმობისა. სუვოროვმა ბაგრატიონს მიანდო ინიციატივის უფლება და ერთ-ერთ საველე ბარათში მისწერა: „სხვას არაფერს შეუძლია ისე შეასრულოს საწადელი, როგორც თქვენს ბრწყინვალეობას... ყველაფერს ვანდობ თქვენს გონიერ მოქმედებას“.

ბაგრატიონი სუვოროვის სამხედრო ტრადიციების საუკეთესო განმგრძობი იყო. „გენერალი სახედ და მსგავსად სუვოროვისა“, ამბობდნენ მასზე.

„ჩემი ბაგრატიონი, — შენიშნავდა სუვოროვი, — გულოვანია, მარჯვე, მამაცი და ბედიც წყალობისა“.

ბაგრატიონის სახელი მუდამ უდიდესი პოპულარობითა და სიყვარულით სარგებლობდა რუს ხალხში.

სამხედრო აკადემია ბაგრატიონმა დიდი ბრძოლების ველზე გაწვლო. „გამარჯვე-

ბის მეცნიერებას“ თვითონ მისი შემქმნელის — სუვოროვის ხელმძღვანელობით სწავლობდა. იტალიაში გალაშქრებისა და ალპების ლეგენდარულ გადალახვის დროს დათოხნემტი წლის ბაგრატიონი სუვოროვის მარჯვენა ხელი იყო. იტალიასა და შვეიცარიაში რუსთა ჯარების საარაკო გალაშქრებამ მსოფლიო გააოცა; ფელდმარშალმა სუვოროვმა გენერალისიმუსის მაღალი წოდება მიიღო. ბაგრატიონს წმინდა ანას ორდენის კავალრობა ებოძა. ლეკოს აღებისათვის ბაგრატიონმა მიიღო იოანე იერუსალიმელის, ანუ მალტის ჯვარი, მარენგოსთან ფრანგთა დამარცხებისათვის კი ალექსანდრე ნეველის ორდენი. ამ დიდი ლაშქრობის შემდეგ სუვოროვის არმია სამშობლოსაკენ გამოემართა. ჭაღარა გენერალისიმუსს და ახალგაზრდა გმირს, სახელგანთქმულ გენერალ ბაგრატიონს სიყვარულითა და პატივისცემით ელოდა მთელი რუსეთი. ყველამ იცოდა, რომ სუვოროვის შესვლა პეტერბურგში დიდი ზეიმით უნდა აღენიშნათ. მაგრამ იმპერატორმა პავლემ სრულიად მოულოდნელად შეცვალა თავისი დამოკიდებულება: სუვოროვისადმი. თუ ადრე მისი გამარჯვებებით მოხიზლულს უთქვამს: მე ის გენერალისიმუსის წოდებით შევამეკე, რაც სხვებისთვის ბევრია, მისთვის კი ცოტაო, შემდეგ შიზოფრენიით შეპყრობილმა იმპერატორმა დიდი მხედართმთავარი იმის ღირსიკი კი არ გახალა, რომ პეტერბურგში შესაფერი ზეიმით თუ აზა, დამნაშავესავით მაინც არ შესულიყო.

სუვოროვი 1800 წლის 6 მაისს გარდაიცვალა პეტერბურგში. იმპერატორ პავლეს ბრძანებით გენერალისიმუსი ალექსანდრე ნეველის ლავრაში დაკრძალეს 12 მაისს. თითქმის მთელი პეტერბურგი მონაწილეობდა სამელოვანო პროცესიაში. არ იყო მხოლოდ იმპერატორი, მისი კარისკაცები და დიდებულები.

როცა ნეშტი საფლავში ჩაუშვეს და მიწყნარდა თოფებისა და ქვემეხების სალუტი, ლავრაში სულ რამდენიმე კაცი დარჩა. ესენი იყვნენ სუვოროვის ახლობელი ადამიანები, რომელთა შორის პეტრე ბაგრატიონი, სუვოროვის ნაჩუქარ ხმალზე დაყრდნობილი, თვალცერმლიანი დასცქეროდა საფლავს, რომელსაც მარმარილოს დიდი ფილა დააფარეს, მასზე ჯერ არაფერი ეწერა. ბაგრატიონმა არცერთი ეპიტაფია არ მიიჩნაა სუვოროვის შესაფერად, რადგან გაახსენდა მისი სიტყვები, თქმული ავსტრიის გენერალისიმუსის ლაუდონის საფლავთან ძალიან გრძელი ეპიტაფიის გამო: „რა საჭიროა ეს? როცა მე დამასაფლავებენ, უბრალოდ დააწერონ: „აქ წევს სუვოროვი“... ასეც დააწერეს.

განუზომელია სუვოროვის დამსახურება. რუსეთის წინაშე. მისი სახელი საუკუნეებს გასცდება. საბჭოთა ხალხის დიდი სამამულო ომის მრისხანე დღეებში — 1942 წელს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა დააწესა სუვოროვის სამი ხარისხის ორდენი.

სუვოროვის სახელთანაა დაკავშირებული საბჭოთა არმიის მომავალი მეთაურების იღვრად. პარტიისა და მთავრობის დადგენილებით ჩვენს ქვეყანაში დაარსებულია სუვოროვის სამხედრო სასწავლებლები. ყოველივე ეს ერთხელ კიდევ მოწმობს, თუ როგორ დიდად აფასებს საბჭოთა არმია სუვოროვის სამხედრო ტრადიციებს. დიდი სამამულო ომის დროს სუვოროვის სახელს არქმევდნენ პარტიზანულ რაზმებს, სამხედრო საზღვაო ფლოტის ზომალდებს, ტანკებსა და თვითმფრინავებს.

ლენინგრადის ბლოკადის დროს თავდაცვის მოწინავე ხაზზე მიმავალი საბჭოთა არმიის ნაწილები ყვაილებით ამოვდნენ სუვოროვის საფლავს და ფიცს დებდნენ, რომ თავდადებით იბრძოლებდნენ ლენინის სახელოვანი ქალაქისათვის, საყვარელი სოციალისტური სამშობლოსათვის...

საბერძნეთის არმიის ქართველი პოლკონიკორები

საბერძნეთ-ოსმალეთის 1897 წლის ომის საბაზი გახდა თურქების მიერ კანესი კრეტელი ქრისტიანების გაროზგვა, რამაც კუნძულის ბერძენი მოსახლეობის აღშფოთება და აჯანყება გამოიწვია. საბერძნეთმა გადაწყვიტა დახმარებოდა თანამემამულეებს და კუნძულ კრეტის შემოერთებით საბოლოოდ მოეგვარებინა ქვეყნის ტერიტორიული გამთლიანების საკითხი. 1897 წლის მარტში საბერძნეთის ესკადრა მეფის ძის გიორგის მეთაურობით გაეშურა კრეტისკენ და კუნძულზე გადასხა რაზმი! პოლკოვნიკ ვასოსის ხელმძღვანელობით. მალე თესალიისაკენ დაიძრა სახმელეთო ჯარებიც მეფის მეორე ძის კონსტანტინეს წინამძღოლობით. ასეთ ვითარებაში 1897 წლის 5 აპრილს საბერძნეთსა და ოსმალეთს შორის კიდევ გაჩაღდა ომი.

საბერძნეთი იმედს ამყარებდა ოსმალეთის წინააღმდეგ მაკედონელების აჯანყებაზე, გეგავდა თავის მხარეზე რუმინეთის, სერბიისა და ბულგარეთის გამოსვლას, რაც მთავარია, ევროპის დიდი სახელმწიფოების (რუსეთი, ინგლისი) მხარდაჭერას. ყოველივე ეს, აგრეთვე „ავადმყოფი ადამიანის“ ანუ ოსმალეთის სოციალ-ეკონომიკური ცხოვრების ჩამორჩენილობა საბერძნეთს წარმატების იმედს უნერგავდა, მაგრამ ვარაუდი არ გაუმართლდა. ბალკანეთის სახელმწიფოები ვერ მიეშველნენ მას აქტიურად, ხოლო რუსეთმა და ინგლისმა პასიურობა გამოიჩინეს. ამით ისარგებლა ოსმალეთმა, დაეუფლა ომში ინიციატივას და გაიმარჯვა. მთავე წლის 4 დეკემბერს გაფორმდა ზავი, რომელიც მძიმე დარჩა საბერძნეთისათვის. მის მოწინააღმდეგისათვის უნდა გადაეხადა დიდი კონტრიბუცია (40 მილიონი მანეთი).² სანაცვლოდ ოსმალეთი დათანხმდა კრეტისათვის თვითმმართველობის სტატუსის მინიჭებას, თუმცა აუქმებდა საკუთარ ტერიტორიაზე მცხოვრები ბერძნებისათვის დიდი მიცემულ პრივილეგიებს.³

საბერძნეთ-ოსმალეთის ომს ფართოდ გამოეხმაურა ქართული პრესა („ივერია“, „კვალი“, „მოამბე“, „ცნობის ფურცელი“). მე-19 საუკუნის დამლევს არ ყოფილა ევროპასა და, საერთოდ, მსოფლიოში რაიმე მოვლენა, რომელსაც იგი არ შეეხებოდა. ასეთი ინტერესი მსოფლიო ისტორიისადმი, კერძოდ, ჩაგრულ ხალხთა ომებისადმი, არ ყოფილა შემთხვევითი. აცნობდა რა ქართველ საზოგადოებას მსოფლიოს სხვადასხვა ხალხთა ბრძოლას პროგრესისათვის, ამით დემოკრატიული პრესა გარკვეულად აჩქარებდა ცარიზმის წინააღმდეგ საქართველოში მიმდინარე ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის აღმავლობასაც. ამითაც უნდა აიხსნებოდეს მე-19-20 საუკუნეების მიჯნაზე ქართველთა მონაწილეობა ბურების, ბერძნებისა და მსოფლიოს სხვა ხალხთა სამართლიან ომებში.

საბერძნეთ-ოსმალეთის ომის შესახებ ინფორმაციებს ქართული პრესა ძირითადად რუსული, აგრეთვე ევროპული გაზეთებიდან კრებდა. ამასთან ზოგიერთი მასალა უშუალოდ მეომარი ქვეყნებიდანაც მიღებული. საქმე ისაა, რომ მაშინ კონსტანტინოპოლში ცხოვრობდა მრავალი თანამემამულე, რომლებიც ქართული გაზეთების რედაქციებს პერიოდულად აწვდიდნენ ცნობებს ომის შესახებ. საერთოდ, ომზე ვრცელი წერილების ავ-

კორეები არიან ცნობილი მწერლები, პუბლიცისტები და საზოგადო მოღვაწეები: გიორგი წერეთელი („მზავკალი“), ნიკო ნიკოლაძე,⁴ იოსებ მეხუშლა („იასე რაჰველი“) და სხვ. აქვე უნდა დავასახელოთ ილია ჭავჭავაძეც. ცნობილია, რომ მისი რედაქტორობით გამო-
მავალ ყოველდღიურ გაზეთ „ივერიაში“ საერთაშორისო ცხოვრების შესახებ ხელმო-
წერულად დაბეჭდილი სტატიები, ცნობილი მკვლევარის პავლე ინგოროყვას შენიშ-
ვნით, უშუალოდ ილიას კალამს ეკუთვნოდა.⁵ ასე რომ, საბერძნეთ-ოსმალეთის ომზეც
გაზეთში ასევე უაგტოროდ გამოქვეყნებული მასალაც ი. ჭავჭავაძის დაწერილია. მარ-
თლაც ამ სტატიების ნაწილი შესულია მის თხზულებათა კრებულშიც.⁶

ქართულმა პრესამ ძირითადად სწორად გაარკვია საბერძნეთ-ოსმალეთის ომის წარ-
მოშობის მიზეზი. ეურონ. „მოამბე“ წერდა, რომ „კერძო ბერძნები აუჯანყდნენ ოს-
მალის და საბერძნეთთან შეერთებას სურვილი გამოაცხადეს“. მაშინ „საბერძნეთმა...
მომმეთა დახმარება მოინდომა“, ⁷ რასაც მოჰყვა კიდეც ომი. პრესის ერთსულოვანი
შეფასებით, ეს ომი საბერძნეთის მხრივ იყო სამართლიანი, რადგან საქმე ეხებოდა
„სამშობლოს ერთიანობისათვის ბრძოლას“. თუ აღრე, 1821-29 წლებში, „ბერძნებს
სურდათ თავიანთი სამშობლოს ოსმალთა მფლობელობისაგან განთავისუფლება“, ახლა
ცდილობენ „საბერძნეთს შემოუერთონ ის ადგილები, რომლებიც ჯერ კიდევ ოსმალ-
ეთის მონობის ქვეშ არის“. ⁸

გაზეთები ვრცლად აღწერდნენ იმ პატრიოტულ აღტკინებას, რაც ომის დაწყებამ
ბერძნებში გამოიწვია. გაზ. „ივერია“ 22 მარტს აღნიშნავდა: „ხალხისაგან დიდძალი
შემოწირულება მოსდის მთავრობას, როგორც ჯარის შესათოფიარებლად, ისე კრეტელ
მეამბოხეთა დასახმარებლად... თუ საჭიროება მოითხოვს, ყველა ბერძენი წლოვანები-
სა და წოდების განურჩევლად, საერთო საქმისათვის ბრძოლის ველზე გამოვა“. ⁹

ოსმალეთის წინააღმდეგ ომს გამოეხმაურნენ რუსეთსა და საქართველოში მცხოვ-
რები ბერძნებიც. 5 მარტს გაზ. „ივერია“ იუწყებოდა: „საბერძნეთის მთავრობამ რუ-
სეთში მეოფ ყველა თავის ქვეშევრდომს, რომელთაც წლოვანება ჯარში გასვლის ნე-
ბას აძლევს, ბრძოლისაკენ მოუწოდა და ეს მოწოდება მათ დიდის აღტაცებით
მიიღეს“. ¹⁰ კორესპონდენციაში „სამშობლოსათვის თავგანწირული ქალი“ გაზ. „კვალი“
აღწერს ფრონტზე „ბერძენთა ჯანა დარკის“ — ელენე კონსტანტინიდის მამაცობას.
თურმე „ჩვიდმეტი წლის ახალგაზრდა მეომარი თაოსნობს სამი თან თავგანწირულ
ბერძენს. ის არის თბილისელი ბერძენი კბილის ექიმის ასული, რომელიც ამ ცოტა
ხანში ბათუმში გადასახლდა და ემზადებოდა სამშობლო მხარეში გამგზავრებას. ის
ბათუმშივე... სწავლობდა იარაღის ხმარებას. რევოლვერს ჩინებულად ისვრის, მორთუ-
ლია კაცურად, ქედზე საბერძნეთის სამხედრო ნიშანი აკერია, ხელში უჭირავს დროშა,
ცხენზე ზის და მუდამ წინ უძღვის თავისუფალ მებრძოლეთ“. ¹¹

პრესა დიდ აღვილს უთმობდა საომარი მოქმედების აღწერას, ამა თუ იმ ქალ-
ქისათვის ბრძოლას, მკითხველებს აცნობდა ბერძენთა წარმატებას თუ წარუმატებლო-
ბას; ცალკეულ შეტაკებაში გაღებულ მსხვერპლს და იმ სისასტიკეს, რასაც ოსმალები
მათ მიმართ იჩენდნენ. აქვე აღწერდა ოსმალთა არმიას, ახასიათებდა მის სარდლებს,
განვილილ საბრძოლო გზას, ინტრიგებს სულთნის სასახლის კარზე, დაპირისპირებულ
დაჯგუფებათა ქიშპობას და ა. შ.

გაზეთებმა ვრცლად განიხილეს ევროპის სახელმწიფოთა პოზიცია. აქ კარგად
გამოჩნდა აღნიშნული ომის ქართველ მიმომხილველთა ერუდიცია, დიპლომატიურ
ხლართებში გარკვევის უნარი. ბერძნებს, გაზეთების სწორი შენიშვნით, ომის დაწყება-
სას ჰქონდათ ევროპის დიდი სახელმწიფოების იმედი. კერძოდ, ფიქრობდნენ ინგლი-
სის და განსაკუთრებით რუსეთის ქომაგობაზე, მაგრამ ვარაუდი არ გაუშვართლდათ.
ინგლისი ამ დროს სამხრეთ აფრიკის (ბურების) საკითხის მოგვარებით იყო დაკავებული,
რუსეთმა კი ვერ იაქტიურა, რადგან წააწყდა ბალკანეთში გაბატონებისათვის მო-

სურნე ავსტრია-უნგრეთის წინააღმდეგობას. ასეთ პირობებში ინიციატივა ხელთ იგდო გერმანიამ, რომელიც მე-19 საუკუნის 90-იანი წლებიდან სულ უფრო აკიდებდა ვენის მახლობელ აღმოსავლეთში. ბერლინ-ბოაფორ-ბალდადის რკინიგზის მშენებლობის იდეა ამის ლოკალური გამოვლინება იყო. ამან განსაზღვრა კიდევ მისი მიზნობა ოსმალეთ-სადმი, რაშიც, თავის მხრივ, დააქარა ომში საბერძნეთის დამარცხებაც.

ამ ხსრივ საინტერესოა სტატია „საბერძნეთ-ოსმალეთის ომი“, რომელშიც კითხვაზე „ვინ დაამარცხა საბერძნეთი“ გ. წერეთელი პასუხობს: „საბერძნეთი დაამარცხა მხოლოდ გერმანიამ, რომელიც... არის ევროპის სახელმწიფოების კონცერტის ნამდვილი შეძღვენი და მეთაური“.12 ავტორის ეს აზრი იმას ეფუძნებოდა, რომ „მრავალი გერმანელი მსახურიადა ოსმალეთის სახელმწიფოში“. მათ კი დიდი როლი შეასრულეს ქვეყნის ეკონომიკისა და პოლიტიკური ცხოვრების რამდენადმე მოწესრიგებაში, არმიის გარდაქმნაში, გაწვრთნასა და მკურნალებაში. ამასთან „სამხედრო მასალის დაზოგვა ოსმალეთმა გერმანიის ქარხნებს შეუკვეთა“. მოწინავე ტექნიკის გამოყენებამ კი მას ომის წარმოება გაუადვილა, ხოლო თვით გერმანელებს „ოთხმოცი მილიონი მარკა მოგება მოუტანა“.13

პრესა მკითხველთა ყურადღებას მიაპყრობდა საბერძნეთის დამარცხების სხვა ფაქტორებზეც. თურმე ძალზე პასიურობდა თვით ბერძენთა სარღლობა. ამასთან ბერძნებს ვერ მოუღიათ ევროპელთაგან ადრე დაპირებული დახმარებაც. ჯუზეპე გარიბალდის მკილი რიჩიოტი კი იტყობინებოდა „მარტო იტალიიდან ასი ათასი მეგრძოლი გარიბალდიელის“ მიშველვას,14 მაგრამ საბოლოოდ მას და სოციალისტ ჰამილკარ ჩიპრიანის საბერძნეთში მხოლოდ 2-3 ათასი ვოლონტერი ჩაჰყვა.15

ძირითადად ასეთია ქართული პრესის დამოკიდებულება საბერძნეთ-ოსმალეთის ომისადმი, მაგრამ ქართველები მარტო ამით როდი დაკმაყოფილდნენ. ირკვევა, მაშინ მრავალ ახალგაზრდას სურდა საბერძნეთში მოხალისედ გამგზავრება და ელინთა სამართლიანი საქმისათვის ოსმალთა წინააღმდეგ ბრძოლა. პეტერბურგის უნივერსიტეტის ქართველ სტუდენტთა სათვისტომომ (თავმჯდომარე ს. ფირცხალავა, მდივანი ალ. კალანდაძე), სოლიდარობის ნიშნად, გადაწყვიტა ათენელი სტუდენტებისათვის თანაგრძნობის დეკლარაცია გაგზავნა. ამ წინადადებით ქართველთა დელეგაცია, საბერძნეთის დროშით, კიდევ მისულა საბერძნეთის ელჩთან. მას ეს აზრი უარუყვია—დეკლარაციის „გაგზავნა სახიფათოა“, მაგრამ სტუდენტებს დაპირებია „გადაცემს პირადად ჩემს მთავრობას თქვენს თანაგრძნობას“.16 მაშინ სტუდენტებმა წერილობით სთხოვეს ილია ჭავჭავაძეს17 და გიორგი წერეთელს აზრი ამ საკითხზე.

გ. წერეთელმა მაშინვე მოიწონა განზრახვა: „ვამი საქართველოს დამცირებას და დამაბლვებას, რომ ამ დროში მას არ შეუძლია უფრო ნამდვილი საქმით მიეშველოს დანაჯრულ ხალხს, გაგზავნოს საბერძნეთს თავისუფალი რაზმი ქართველ მეგრძოლთა. თქვენი თანაგრძნობის წერილი ჩინებულა და დიდაც უნდა გაგზავნოთ“.18 ილია ჭავჭავაძემ კი, სავსებით სამართლიანად, ზომიერი პოზიცია დაიკავა. „ბერძნებს — წერდა იგი, — თქვენი თანაგრძნობა... ეამებათ, მაგრამ ბევრს არას არგებს“, თქვენ კი შეიძლება ხიფათში ჩავარდეთო. ამიტომ ბრძნულად ურჩევდა: უმჯობესია ჯერ „ცოდნა შეიძინოთ და უპატრონოთ ქვეყანას“, რომელიც „მოელის თქვენგან ხსნას და ბედნიერებას“. წერილს დიდი ილია შოთასეული აფორიზმით ამთავრებდა: „სადაც არა სჯობს, გაცლა სჯობს, კარგისა მამაციისაგან“.19

ასეთი სწორი პოზიციის მიუხედავად, რამდენიმე, ჩანს, ყველზე აქტიური, ახალგაზრდა მაინც წასულა საბერძნეთში. 1897 წლის 20 ივნისს გაზეთები „ცნობის ფურცელი“ და „ივერია“ იტყობინებოდნენ: „რუსეთიდან თავის ნებით საბერძნეთში წასულ მეთომართა შორის ორი ქართველიც ყოფილა: შეგარდნაძე და წითლიძე“.

ბერძენთა ლაშქარში ქართველთა მონაწილეობას ადისტურებს თვით საბერძნეთის

დედოფალიც. 1901 წელს იგი დასასვენებლად იმყოფებოდა საქართველოში, კერძოდ ბორჯომში. ბათუმში 25 აგვისტოს ჩამოსვლისას მან მოიყიდა „ბათუმელი საბერძნეთის ელიოპულო“ და „ორი ქართველი შევარდნაძე და წითლიძე“, რომლებიც გაიცნო 1897 წელს საბერძნეთში. დაძვდურ მაღალ ჩინოსნებს ეს ძალიან გაუკვირდათ.²⁰ მაშინ დედოფალმა ისურვა წასვლისას მაინც შეხვედროდა მათ. შეხვდა თუ არა სტუმარი აღნიშნულ პირებს, ცნობილი არაა, მაგრამ თვით სურვილი იმის კიდევ ერთი მაჩვენებელია, რომ ქართველი ვოლონტიერები ნამდვილად იბრძოდნენ მისი სამშობლოს ინტერესებისათვის.

„ვინ იყვნენ ეს კეთილშობილი ახალგაზრდები, ერთა თავისუფლებისათვის მებრძოლი შევარდნაძე და წითლიძე, ამის შესახებ ცნობები ვერ მოვიძიეთ“ — 1961 წელს სინანულით წერდა პ. ინგოროყვას.²¹ ჩვენ ვცადეთ მათი ვინაობის დადგენა. მართალია, გაზეთის ქრონიკაში მხოლოდ გვარებია მითითებული, მაგრამ საბერძნეთის დედოფლის სიტყვებით ვიცოდით, რომ ისინი იყვნენ ოზურგეთის მახრიდან. ამიტომ დაუკავშირდით მახარაძის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმის დირექტორს ე. გოგუაძეს, რომელსაც შეუტრება ზოგიერთი მასალა შევარდნაძის შესახებ. იგი აღმოჩნდა ერეკლე კონსტანტინეს ძე შევარდნაძე. შემდეგ თვით ე. კ. შევარდნაძის ოჯახის წევრებმაც მოგვაწოდეს რამდენიმე ცნობა სახელოვან წინაპარზე. გარკვევა, რომ ე. შევარდნაძე 1869 წელს დაბადებულია, დაუმთავრებია ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია. ათი თვის განმავლობაში აქტიურად მონაწილეობდა საბერძნეთის კამპანიაში. იქვე დაიჭრა. როგორც მოხალისე და საპატიო მებრძოლი, მკურნალობდა სამეფო ჰოსპიტალში. საბერძნეთიდან დაბრუნების შემდეგ ე. შევარდნაძეს რუსეთის არმიამ გაუგრძელდება სამსახური, მონაწილეობდა რუსეთ-იაპონიის ომშიც. ყოფილა პორუჩიკი, ბოლოს შავი ზღვის სასაზღვრო პირველი ფეხოსანთა რაზმის შტაბსკაპიტანიც. ქრონიკული მალარიით (სხვა ცნობით, ადრე მიღებული ქრილობებით) დაავადებული, 1919 წელს პენსიაზე გასულა. გარდაიცვალა 1953 წელს.

გადმოცემით, ე. შევარდნაძე საბერძნეთში დაუჯილდოვებიათ „ძვირფასი ხმლით“ და სპილოს ძვლისტარიანი ვერცხლის რევოლვერით, რომელსაც „ოქროს ასოებით“ სათანადო წარწერაც ამშვენებდა. აღნიშნული იარაღი ოჯახის რელიქვიად ითვლებოდა, მაგრამ 1924 წელს წაუღიათ და დაიკარგა.

ზოგიერთი მასალა მოვიძიეთ მეორე ქართველი ვოლონტიერის შესახებაც. ჩოხატაურის რაიონის სოფ. ზომლეთის მკვიდრი ვარლამ წითლიძე ე. შევარდნაძის ნათლული ყოფილა. თურმე ძალზე ახალგაზრდა იყო, თანაც უცოლშვილო და ამიტომ მშობლებს დიდი სასოებით გაუსტუმრებიათ საბერძნეთში. ქართველები ერთად ჩასულან პირიქით და ერთადვე განაწილდნენ მოქმედ არმიაში. დაუზუსტებელი ცნობით, ვ. წითლიძე, თითქმის, ერთ-ერთ ბრძოლაში დაიღუპა და იქვე ელადის მიწაში დაკრძალეს.

ქართული პრესისა და საზრგალოების გულთბილი დამოკიდებულება ბერძენთა სამართლიანი ომისადმი, ელინთა მხარეზე ომში ქართველთა მონაწილეობა საინტერესო ფურცელია საქართველოსა და საბერძნეთის მრავალსაუკუნოვანი ურთიერთობის ისტორიაში.

დამოუყვარული ლიბერატორა

1. გაზ. „კვალის“ ცნობით — 4 ათასი ჯარისკაცი და 17 ათასი მოხალისე (№ 13, 1897 წ.).

2. გაზ. „ივერიის“ ცნობით, საბერძნეთს დამატებით უნდა გადაეხადა 400 ათასი გირვანქა სტერლინგიც „იმ ზარალის საკომპენსაციოდ, რომელიც ოსმალთა ქვეშევრდომი ეპირში მოუვიდათ“ (№ 149, 1897 წ.).

3. Ш. Сеньобос, Политическая история, т. 2, СПб, 1903, с. 730-732.
4. 1894-97 წლებში ნ. ნიკოლაძე, ჟურნ. „მოამბეში“ განაგებდა შინაური და საგარეო პოლიტიკური მიმოხილვის განყოფილებას (დ. გამეზარდაშვილი, ნიკო ნიკოლაძე, თბ., 1983, გვ. 91-92). ჩვენი აზრით, მისი უნდა იყოს ამ ჟურნალში 1897 წელს გამოქვეყნებული ვრცელი წერილები კრეტის შესახებ (იხ. № 3, 4, 5).
5. ი. ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. 9, თბ., 1957, გვ. 319.
6. იქვე, გვ. 133, 146, 151 და ა. შ.
7. ჟურნ. „მოამბე“, № 3, 1897 წ.
8. გაზ. „ივერია“, № 11, 1897 წ.
9. გაზ. „ივერია“, № 55, 1897 წ.
10. იქვე, № 40, 1897 წ.
11. გაზ. „კვალი“, № 19, 1897 წ.
12. გაზ. „კვალი“, № 21, 1897 წ.
13. იქვე, № 43, 1897 წ.
14. იქვე, № 15, 1897 წ.
15. Всемирная история, т. 7, с. 180, Ш. Сеньобос, დასახ. ნაშრომი, ტ. 2, გვ. 7.
16. იხ. ი. ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. 10, თბ., 1961, გვ. 516-520.
17. პ. ინგოროყვა, ილია ჭავჭავაძის ორი წერილი, ჟურნ. „ისკარი“, № 11, 1961, გვ. 118-125.
18. ი. ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. 10, გვ. 521.
19. იქვე, გვ. 143-144.
20. ა. კარბელაშვილი, ძმობის ფურცელი, გაზ. „სამშობლო“, № 6, 1985.
21. ი. ჭავჭავაძე, თხზულებანი, ტ. 10, 522.

არჩილ ზუბოველი

ჯარია? არა — ჯერია!

„ვეფხისტყაოსნის“ ერთი დამახინჯებული
ტაჰკის გავრ

ოდეს არაბთა მეფემ შეიტყო, ავთანდილი ტარიელის საშველად
გაიპარაო, მოთქმა-ტირილს მოჰყვა და „პირსა ხოკით, წვერსა გლეჯით
გააკვირუნა მისნი მჭვრეტნი“. მაშინო, ამბობს პოეტი:

ზარი გაისმა, შემოერბა ჯარი მრავლისა კაცისა,
დარბაზს ხასთაგან ჯარაა ხელითა წვერთა ტაცისა,
იგლეჯს და იცემს ყველაი, ხმა ისმის თავსა ტკაცისა;
თქვეს: „ბნელი გემართებს ღლეკრულთა, რათგან მზე მიგვიდრკა
ცისა“. (825)*.

ცხოვლად, რეალისტური ფერებითაა დახატული სასახლის ეტიკეტი:
ხელმწიფე პირს იხოკს და წვერს იგლეჯს და კარის კაცებიც „იგლეჯს
და იცემს ყველაი“. სტროფის შინაარსი ადვილი გასაგებია და ალბათ
ამიტომაც დღემდის შეუმჩნეველი დარჩა, რომ მეორე ტაჰკი შერყვნილია.

ეს ადვილი არსებითად ასეა წარმოდგენილი ყველა ხელნაწერსა და
ბეჭდურ გამოცემაში. მხოლოდ დავით კარიჭაშვილს შეუმჩნევია ტაჰკას
გაუმართაობა და „ტაცისა“ შეუცვლია სიტყვით „მტაცისა“. თუ რატომ,
ამას ქვემოთ მოგახსენებთ. (დ. კარიჭაშვილის გასწორება გაიზიარეს
იუსტ. აბულაძემ და კ. ჭიჭინაძემ).

დავიწყეთ ტაჰკის მეორე ნახევრით — „ხელითა წვერთა ტაცისა“.
აქ სიტყვები სინტაქსურად სწორად არის შეწყობილი, ოღონდ დამოუკი-
დებლად იგი ვერაფერს გვეტყვის. „ტაცისა“ განსაზღვრებაა, მაგრამ წი-
ნადაღების რომელი წვერისა? „დარბაზს“ და „ხასთაგან“ იგი არ ეგუ-
ება. დაგვრჩა „ჯარია“, რომელიც შედგენილი შემასმენელია. ამიტომ გა-

*) სტროფების ნუმერაცია მითითებულია 1957 წლის გამოცემის მიხედვით.

ნსაზღვრება შეიძლება ახლდეს მხოლოდ მის სახელად ნაწილს (ამ შემთხვევაში. ეს იქნება „ჯარი“), „დარბაზს“ ადგილის გარემოებას, „ხასთაგან“ — ქვემდებარისებრი დამატება. ეს ტაეპი პროზად რომ გაეაწყუთ, ასეთი წინადადება გვექნება — დარბაზში ხასთაგან ხელით წვერების ტაცების ჯარია. ეს, რაღა თქმა უნდა, სრული უაზრობაა. აი ეს — „ხელითა წვერთა ტაცის ჯარიას — შეუსაბამობა შეუწინეია დ. კარიჭაშვილს. მას — დარი ტაცა (ტაცება) მიმღეობით — მტაცით იმიტომ შეცვალა, რომ ტაეპი ასეთ წინადადებად ესახებოდ: დარბაზში ხელით წვერების მტაცი ხასების ჯარია, ესე იგი, მტაცისა ხასების განსაზღვრებაა, ხასები — ჯარიას.

ამ გასწორებას ვერ შევიწყნარებთ — „ხასთაგან ჯარია“ ყოვლად შეუძლებელი სინტაგმაა. რუსთაველს რომ ამის თქმა ნდომოდა, განა ასე ვერ იტყოდა — „დარბაზს ხასების ჯარია?“. ჯარი რამდენჯერმე გვხვდება პოემაში და როცა მსაზღვრელი ახლავს, ნათესაობითშია დასმული: ჯარი სპათა (8,2), ჯარი ავაზისა (474,1), ჯარი ხადუმთა (480,2), მჭვრეტელთა ჯარი (720,3), ჯარი მკვდრისა (1415,4), ლაშქართა ჯარია (92,3), წამწამთა ჯარისა (40,4), კაეშანთა ჯარები (313, 1), ჯარი ხასისა (44, 1), ჯარია მუნ ხასებისა (552, 3).

ასე რომ, თუ დ. კარიჭაშვილის გასწორებას გავიზიარებთ, მაშინ „ხასთაგან“ უნდა შევცვალოთ ფორმით „ხასების“. და ტაეპი ასე წარმოვიდგება:

დარბაზს ხასების ჯარია, ხელითა წვერთა მტაცისა.

მაშ ასე: დ. კარიჭაშვილის კონიექტურა აუცილებლად მოიხოვს მეორე კონიექტურას. „ხასთაგან“ უნდა შეიცვალოს „ხასების“. საერთოდ, კონიექტურის საწინააღმდეგო არაფერი გვაქვს, იგი აუცილებელია, როცა ხელნაწერები სასიცოცხლო ვერას გეუბნებიან, მაგრამ ამ დროს დიდი სიფრთხილე გვმართებს. ამ შემთხვევაში კი ორი კონიექტურა ერთ ტაეპში სასურველ შედეგს ვერ გვაძლევს — მაინც ვერ გაიმართა რიგიანად, მძიმე კონსტრუქცია გამოვიდა. ისიც გავითვალისწინოთ, რომ წინა ტაეპში უკვე ნახსენებია „ჯარი მრავლისა კაცისა“. ეს განმეორება რომ პოეტურ ფუნქციას ასრულებდეს, კიდევ ჰო. გამართლებული იქნება მაშინაც, თუ რამდენჯერმე ნახმარი სიტყვა იმ საგანს ან მოვლენას აღნიშნავს, რომელსაც ავტორი საგანგებოდ ახასიათებს. მაგალითად:

მართ აგრევე მელექსესა — ლექსთა გრძელთა თქმა და ხევა,
რა მისჭირდეს საუბარი და დაუწყოს ლექსმან ლევა. (13, 3-4).

მომდევნო სტროფში კვლავ ნახსენებია „მელექსე“ და „ლექსმან“, მაგრამ ეს არ გვეჩოთიერება, რადგან აქ სწორედ მელექსეზე, მის ზელოვნებაზე, ლექსზეა საუბარი.

რაკი ვერც „ტაცისა“ და ვერც „ხასთაგანის“ შეცვლამ უშველს საქმეს, დამახინჯება სხვაგვან უნდა ვეძიოთ. „დარბაზს“ ხელს არ გვიშლის. დარჩა „ჯერია“. ეს სიტყვა აქ უთუოდ უადგილოა. თუ მას გავაძევებთ სტრიქონიდან და ნაცვლად იმ სიტყვას ჩავსვათ, რომელიც ჟამთა ვითარებაში გადამწერთაგან შერყვნილა, ყველაფერი რიგზე იქნება. ეს სიტყვა გაძლავთ „ჯერია“.

ეს სიტყვა იმავე ძირისაა, რაც ძველ ქართულში გაერცელებულ „ჯერ-არს“-ში გვაქვს და ნიშნავს: საქნელია (საბა), სათანადო არს, ანუ მართებულია (ნ. ჩუბინაშვილი), საჭიროა, უნდა. ს.-ს. ორბელიანს ლექსიკონში შეუტანია ზმნა განსჯერვიდა (წყაროს დაუძოწმებლად), რომელსაც ასე განმარტავს — განაწესებდა, გაარიგებდა. ასე რომ, ჯერი სემანტიკურად ძალზე ახლოს დგას რიგ და წეს სიტყვებთან. (ორივეს ხმარობს რუსთაველი). ეს კიდევ უფრო ცხადლივ გამოჩნდება, თუ ამავე ძირისაგან ნაწარმოები უარყოფითი სახელის (უჯერო) მნიშვნელობას გავითვალისწინებთ. „არარაჲ უჯეროჲ ყყავთ თქუენ შორის“ (2 თეს. 3,7), რუსულ თარგმანში: „мы небесчинствовали у вас“, ხოლო გერმანულში — *wirsind nicht unordentlich unter euch gewesen*. Бесчинный მოძველებულის კვალიფიკაციით განმარტებულია როგორც წესრიგის, საყოველთაოდ მიღებული ნორმების დამრღვევი, ე. ი. უწესო, უწესური, „бесчинство“ — უწესობა, წესიერების დარღვევა, ზმნა бесчинствовать — უწესობის ჩადენა. ასევე გერმანული *unordentlich* ნიშნავს უწესოს (*ordentlich* — წესიერს).

მაშ, ასე: ჯერია ნიშნავს ჯერ-არს, წესია, რიგია, მართებს, ხამს. ტაქტი ასე გაიმართება:

დარბაზს ხასთაგან ჯერია ხელითა წვერთა ღაცისა.*

აზრი ნათელია: მეფის კარზე (ასეთ სიტუაციაში) ხასებისაგან წვერების ტაცების ჯერიაო.

* ასეთი კონსტრუქცია რუსთაველს სხვადა აქვს: „ლაშქართა შიგან შეიქმნა ხმა ტირილისა დიდისა, ზოგთაგან ხოცა პირისა, ზოგთაგან სრევა რიდისა“ (1006, 1-2). სწოედ ამის გავლენა უნდა იყოს, რომ საანალიზო ტაქტი ხუთ ხელნაწერში ასე იკითხება: „დარბაზს ხასთაგან შეიქნა ხელითა წვერთა ტაცისა“. ჯარი მართებულად გაუძევებათ, მაგრამ ის კი ვეღარ გაუთვალისწინებათ, რომ „შეიქნა... ტაცისა“ შეუძლებელი შესიტყვებაა, უნდა „შეიქნა... ტაცა“.

სხვათა შორის, ასეთი სინტაქსური წყობა საქმიან საბუთებშიც გვხვდება: „ცაიშელმა უჩივლა: „რადგან ამ ქვეყნის მწყემსი ვარ, ჩემგან რიგია, რაც რომ უსჯულოება და უმართებულო საქმე იქნება, უნდა მოვიკითხო“. (ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. VI, 1977, გვ. 247-248).

«და გავიხსენოთ მშვენიერი ქართული ლექსი»

მურმან ლებანიძის შემოქმედება გამოირჩევა დიდი სიმაღლითა და გამოსახვის თავისებური სტილური ნიშნებით, შემეცნებითი ნაკადის სულ უფრო მზარდი აქტიუ-
ბითა და პატრიოტული გრძნობის კრისტალური სიწმინდით.

პოეტი ღრმად წვდება დროისა და თაობის ურთიერთგავიშორისა და მაჯისცემას, ცხოვრების ფეხდაფეხ მიყოლის აუცილებლობას. ქვეყნის წარსული და მომავალი, მისი ზვალანდელი დღე, დროის პრებლემები, მიტოვებული მთის სოფლების აღორძინებ-
სათვის ზრუნვა, სამშობლოს ბედნიერებისათვის მაღალბოეტურად გააზრებული სიცო-
ცხლე და მისდამი სამსახური — აი, მ. ლებანიძის პოეზიის უმთავრესი თვისებები.

ქვეშარიტი პოეტი წარმოუდგენელია ხალხთან შემოქმედებითი ურთიერთობის გარეშე. ასეთი ურთიერთობა გულისხმობს ფოლკლორთან სიახლოვეს, მის დიდ სიყ-
ვარულსა და პოეტური გარდასახვის თავისებურებას. პოეტი ფოლკლორულ ნიმუშს
იღებს როგორც თანადროულ სულიერ საზრდოს. ეს თანადროულობა ბუნებრივად
არის, რადგან ხალხისათვის პოეტური ნიმუში არ ძველდება, რაიმე მოვლენასთან და-
კავშირებით მოხმობილი ფოლკლორული მასალა ისეთ შთაბეჭდილებას ტოვებს, თით-
ქოს იგი სინქრონულად, მოვლენის შესაბამისად, ახლა შეიქმნა.

მ. ლებანიძის შემოქმედებაში შეინიშნება მითოლოგიით, დალოცვა-დატირების
ტრადიციებით, გადმოცემებითა და სხვადასხვა სახის ფოლკლორული ნიმუშებით დაინ-
ტერესება.

დიდ ინტერესს იწვევს მითითური სამოსელი ჩვენამდე მოღწეული გადმოცემა, სვა-
ნური ტრადიციის მიხედვით მიცვალებულს რომ შეეხება. ცნობილ სვანურ ხალხურ
ლექსში „მირანგულა“ ნახსენები „ფისიმც დასხმია“ წყველისა და შეურაცხყოფის
უმადლესი ფორმაა სვანეთში. „ფისიმც დასხმია“ შენიანის საფლავს“ არის ყველაზე
დიდი მიზეზი მტრობისა.

„ფისიმც დასხმია“ — ამგვარი დიდად შეურაცხყოფელი გამოთქმის არსი კარგად
მოეხსენება მურმან ლებანიძეს და ამის გამოა, რომ სიტუაციის გასამწვავებლად მას
ლექსში იყენებს:

ქვემოთ ცალანართან წისქვილია.

უეცრად ატყდება სროლა

მოუტაცებლად სირცხვილია

ვაჟაკის დიატან წოლა.

ცალანარს თოფებმა იგრიანეს,

მზარი დაუჭირეს ლადლერს.

ფისიმც დასხმიათ ვიბლიანებს, —

ქალის მოტყუება გვკადრეს.

საისტორიო ნაწარმოებს განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ქართულ პოეზიაში.

თამარ მეფის, დავით აღმაშენებლის, შოთა რუსთაველის, გორგასალის სახეები არაირ-
თხელ გაუცოცხლებია ქართულ მწერლობას.

ამ შემთხვევაში მხედველობაში გვაქვს გორგასალის სახე, შემონახული ხალხურ-
ზეპირსიტყვიერებაში. იგი ძალიან თავსებულად გამოიყენა მურმან ლებანიძემ. პოეტი-
სათვის ამ შემთხვევაში მთავარია ამ სახის მაგიური ქმედების ძალა და არა, ვთქვათ,
მთლიანად, წარმოდგენებში შემორჩენილი თუ ფოლკლორში შემონახული მისი პიროვ-
ნება.

ვახტანგ მეფეზე დაცულია პოეტურ და პროზაულ ფოლკლორულ მასალებში ხაზ-
გასმულია ვახტანგის მეფური პიროვნება, თბილისის აშენება და მრავალი სხვა, ერთ-
ერთი მთავარი მაინც ისაა, რომ ვახტანგს „ციდან ჩამოესმა რეკა“. ამის შემდეგ კი,
როცა „იალბუზზე ფეხი შედგა, დიდმა მთებმა იწყეს დრეკა“.

მაინც რა მაგიური ძალისხმევით ჩამოესმა რეკა, რის შედეგადაც იგი განივთდა
დიდი მთების დრეკაში? — ასეთ კითხვამდე მივდივართ, როცა ვეცნობით მურმან
ლებანიძის ლექსს გალაკტიონზე.

გალაკტიონი გაცოცხლდა ქვაში, — გამოიყვოა შესანიშნავი სახე პოეტისა და
ძეგლად დაიდგა.

ქვაში ნაკვეთი სახე პოეტისა ცოცხლდება ციდან რეკვის ხმის გაგონებაზე, ჩამო-
დის კვარცხლბეგიდან და ჰაბუკ ოსტატს, ანუ მისი სახის გამოძეგრწავს, „შიგ შუბლში
კოცნის“. ეს სასწაული მხოლოდ ერთ წამს გრძელდება, ხილვები ქრებიან, გალაკტიონი
კვლავ კვარცხლბეკს უბრუნდება:

ანაზღად ციდან გაისმის რეკა,
შეიძვრის მკერდი მაღალი მგონის,
ჩამოდის იგი ძირს კვარცხლბეგიდან
და ჰაბუკ ოსტატს შიგ შუბლში კოცნის.
ცაში კვლავ არი დავუგუნება,
ეს სასწაული ერთ წამს გრძელდება.
პოეტი კვარცხლბეკს დაუბრუნდება
და ლურჯ სივრცეებს გააცქერდება.
დიდი სიმღერა მთებზე გადადის,
მდინარესავით იღვრება ხალხში.
გალაკტიონი რჩება მარადის
გალაკტიონის პროსპექტის თავში.

აქ საინტერესოა მითიური ელემენტი, რომელიც ასე წარმატებით გამოიყენა
მ. ლებანიძემ თავის ლექსში და ახალი კუთხით დაგვანახა სახელოვანი პოეტი.

საყოველთაოდ ცნობილია ლეგენდა ჰაოსისა და ქართლოსის ძმობის შესახებ. მის
წარმოშობას თავისი გამართლება და მიზანი აქვს: უძველესი მეზობელი ხალხები, კარის
მეზობლები ერთმანეთთან მეგობრულ, კეთილმოსურნე და ახლობლურ დამოკიდებუ-
ლებაში უნდა იყვნენ. ამ თემას მიუძღვნა მურმან ლებანიძემ „იციანო მეზობელს!“:

მითოლოგიური თქმულებანი ბევრი მწერლის შთაგონების წყარო გამხდარა. ზოგმა
მასზე მთლიანად დააფუძნა თავისი ნაწარმოები, ეს იქნება რომანი თუ პიესა, ზოგმა
ლექსი გახვია მითიურ სამოსელში, ზოგიც მას გაკვირვით შეეხო. ეს უკანასკნელი ითქმის
მურმან ლებანიძეზეც, რომელმაც პატარა უსათურო ლექსი თქვა:

ღმერთო, შენ არ გეწყინოს
ჩემგან შენი მღურება —
ას წელწადს მ-ნდოდა!

ას წელიწადს მინდოდა!
და ათასსაც მინდოდა
შენი ზელით შექმნილი
წუთისოფლის ყურება!

ეს პატარა ლექსი სხვა მხრივაც არის საინტერესო. მასში მინიშნებულია ისეთ მნიშვნელოვან ფოლკლორულ ნაწარმოებებზე, როგორიც არის ლეგენდა სურამის ციხეზე.

„სურამის ციხე“ ბევრმა მწერალმა გამოიყენა თავის შემოქმედებაში, მაგრამ მათ შორის ცნობილმა ქართველმა მწერალმა დანიელ ჟონქაძემ, რომელმაც შექმნა ბატონ-ყმობის წინააღმდეგ მებრძოლი ნაწარმოები და იგი დააფუძნა დასახელებულ ლეგენდაზე.

ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ ამ ლეგენდაზე მურმან ლებანიძემ გავრცოთ მიანიშნა თავის ლექსში. ლექსში ლაპარაკია იმაზე, რომ ლექსის ღირებულ გმირს ჩაუქროლეს ფოთოლივით ქრელმა დღეებმა, წლებმა და თვითონ „თავდება“:

ვაიმე, დედა, ვთავდება!
ვაიმე, დედა, გშორდება!
რანაირად დამდება
საქაოს კორდება!

აქ სტრიქონი „ვაიმე, დედა, ვთავდება“ შექმნილია ხალხური „სურამის ციხის“ ანალოგიით: „ვაიმე, დედი გაგზავდი“.

მართალია, პოეტი აქ მხოლოდ მინიშნებით კმაყოფილდება, მაგრამ ეს მინიშნებაც დიდ ინტერესს იწვევს ლიტერატურულ-ფოლკლორული კვლევისას.

ამავე თვალსაზრისით ერთ-ერთი საინტერესო ლექსია „სვანეთში წავალ“:

სვანეთში წავალ: კვლავ შეძახიან,
წელსაც მიხმობენ ქრელი ზღაპრებით;
სულთ ხორცამდე ჩემი ხალხია,
ჩემი მთები და ჩემი ალბები!

ქრელი ზღაპრებით უხმობენ პოეტს სვანეთის რომანტიკული სანახები. ეს სანახები მჭიდროდ არის დაკავშირებული ფოლკლორთან. მრავალ თქმულება-გადმოცემებთან. არის წილნაყარი ეცერი, ცხუმარი, ბეჩო, უშგული, თეთნულდი, ხალდე, ჰადიში, ზარი, ლილე და მრავალი სხვა. მსგავსი მაგალითები შეიძლება მოვძებნოთ აგრეთვე ლექსებშიც: „საფუტრის საკარცელში“, „რა იქნა ჩერქეზული ცხენები“, „რიპა“ და სხვ.

ლექსში „სვანეთში წავალ“ ვკითხულობთ: „ორს ხომ კისწავლი — „ზარსა“ და „ლილეს“...

ზარი თავისებური დატირებაა. იგი ფართოდ გავრცელებულია საქართველოს მთიანეთში. ცნობილია ე. წ. „დალაი“. ეს არის საერთო გლოვის თავისებური გამოხატულება. ყველას როდი გლოვობდნენ. ასეთის ღირსად თვლიდნენ იმას, ვინაც თავი გამოიჩინა სამშობლოს, ქვეყნის, თემის, სოფლის წინაშე, ვისი ცხოვრებაც არის ცოცხალი და თვალსაჩინო მაგალითი „დამარჩობათვის“. ასეთი დატირების დროს წინა პლანზე წამოიწოდა მიცვალებულის ღირსებანი და მათი ზარით ჩამოთვალა ერთგვარ აღზრდულობით ხასიათს ატარებდა. და როცა მ. ლებანიძე ამბობს, „ზარს“ ვისწავლიდო, გულისხმობს ამ ღირსებებს და ტრადიციის სისპეტაქეს გმირობისა და სამშობლოსადმი თავდადების თვალსაზრისით.

პოეტს სურს გახდეს ღირსი, დალაი თქვან მასზეც! მაგრამ „არამი იყოს ვაოი-ვო“ (დატირება), „თუ მამულისათვის ვერ ვიქნე მკედარი“. — ამბობს იგი და ამით ერთ-

ხელ კიდევ პოეტურად ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ „დალაი“ ითქმის მხოლოდ ლარსელულ ადამიანზე, ვინც დაიმსახურა სამშობლოს ხალხის სიყვარული. ისევ დავუბრუნდეთ ზემოთ ციტირებულ სტრიქონს: „ორს ხომ ვისწავლი — „ზარსა“ და „ლილეს“.

„ლილე“ მზის საგალობელია. იგი აღრე მზის წარმართული სადიდებელი იყო. მასში დაცულია უძველესი რელიგიურ-მითოლოგიური სიმბოლიკა. სიტყვა „ლილე“ სიმღერის რეფერენია.

აქვე საინტერესოა ერთი ფაქტიც. „ლილე“ უპირველესად აღიღებდა მზეს, როგორც „ხოშა ღერბეთს“ (ღიდ ღმერთს) თანაც ღილით, ამოსვლისას.

„ლილე“ არის არა მარტო ჩვენი ღმრთებისათვის ცნობილი და პოპულარული საფერხულო სიმღერა-მეღერეო, არამედ მას შორეულ წარსულში წარმართობისდრინდელ სინამდვილეშიც უდგას ფესვები და ეს ყველაფერი, რაც ღლეს ხალხურ რწმენა-წარმოდგენებს ეკუთვნის, საყოველთაოდ ცნობილია...

თუკი ღმრთებადელი პოეტისათვის „ლილე“, მზის ეს უკვდავი საგალობელი და „ხოშა ღერბეთი“ მარადისობის იგივეობად არის მიჩნეული, რაღა გასაკვირია, რომ იმავე რწმენა-წარმოდგენებით ის მაგიური ძალითაც იყოს აღჭურვილი.

მ. ლებანიძის „ლილეს“ ეს თავისებურებები აქვს მხედველობაში, როცა დასძენს, რომ ბევრს თუ არა, სვანეთში „ლილეს“ მაინც შეისწავლის ზართან ერთად.

„ლილესთან“ ერთად პოეტი განსაკუთრებული სიყვარულითა და ინტერესით ამბობს „რიპაზე“. იგი სინათლის საგალობელია. ამავე სათაურით პოეტმა შექმნა შესანიშნავი, ლიტერატურულ-ფოლკლორული ურთიერთობის თვალსაზრისით მეტად საინტერესო, ლექსი „რიპა“.

ეს ლექსი მრავალ ისეთ ცნობას გვაწვდის, რაც უშუალო კავშირშია ხალხურ შემოქმედებასთან, ტრადიციასა და ისტორიულ ფაქტთან. ჩვენ, რა თქმა უნდა, გვიანტერესებს მხოლოდ მისი ფოლკლორული მხარე.

ლექსში, უპირველესად, ლაპარაკია „ხოშა ფუთას“ შესახებ, რომელმაც უშგულზე გაბატონება განიზრახა. თავისუფალი უშგული ამას, ცხადია, არ შეუთრგდებოდა. ფუთამ შემოუთვალა დანებდობდნენ, მაგრამ ამაოდ. მაშინ ფუთა თვითონ ეწვია ლაპარაკის ტაძრის გალავანში შეკრებილ სვანებს და უთხრა, დამნებდითო. ამ დროს „სიკვდილი ფუთას, — იგრილა ხალხმა აწყადა“. შემდეგ ლაპარაკია იმაზე, რომ „მზაკვარს მზაკერულად უნდა დაეხვდეთ“. რაში მდგომარეობს მზაკერულა დახვედრა? მოგუსმინოთ გადმოცემას:

„დადეშქელიანებმა მოინდომეს თავისუფალ სვანეთზე გაბატონება, მაგრამ თავისუფლებას შეჩვეულ სვანებს ქედი ვერ მოახრევიან... ხალხს უნდოდა, რომ ფუთას მოკლა ერთ ვინმეს არ დაბრალეოდა, მასობრივი ხასიათი მიეცათ და ამიტომ მოაგროვეს თურმე თითო მარცვალი თოფის წამალი, ყველამ თავიანთ თოფების ტყვიას ჩამოათალა და მისგან გამოკვეთა ფუთას მოსაკლავად ერთი ტყვია. ამ ტყვია-წამლით გატენილი თოფი შეიტანეს უშგულის ღვთისმშობლის ეკლესიის გალავანში და ტუჩი იჭითვე უქნეს, საიდანაც მოვლოდნენ ფუთას მოსვლას. თოფის გასროლაშიც, რომ ყველას მიეღო მონაწილეობა, თოფს ჩახმაზეც გამოაბეს გრძელი ბაწარი და ამის შედეგად უშგულელებმა გაუგზავნეს კაცები ფუთას მოსაპატიუებლად.

ფუთა არ ენდო მოციქულებს, არ დაეახულა წამოსვლას მანამ, სანამ არ გაუგზავნეს უშგულის უფროსის შვილი და ოცი კაცი მძევლად. ამის შემდეგ ის თავისი ამალით ესტუმრა უშგულელებს... მაშინვე ეკლესიის გალავნიდან გავარდა თოფი, რომლის ტყვიამ ფუთა გამოასალმა წუთისოფელს“. (ქართული ხალხური სიტყვიერება, ქრისტომათია. თბ., 1970, გვ. 239).

მ. ლებანიძის ლექსში ვეცნობით იმ კონკრეტულ ფაქტს, თუ როგორ მობრძანდა ფუთა დადმშეკლიანი უშგულს:

შემდეგ რაც მოხდა,
ისტორიის გაკვეთილი აქამდე გვახსოვს.
თავისუფლება მახვშია და მთებს თვითონ მახვშობს,
მობრძანდა ფუთა,
საუფროსო საკარცულში „ლილეთი“ ჩასვეს,
წითელი ღვინო, თეთრი რახი ჯიხვებით ასვეს...
სათოფურიდან საკარცულზე მიმიზნებულო
გავარდა თოფი, —
დაილოცა იმის მხნე გული,
ვისიც ერია იმ ტყვიაში ტყვიის წაშალი,
ვინც იყო ბრძენი
და ვინც ცამდე იყო შართალი.

ასე ოსტატურად და საინტერესოდ გამოიყენა გადმოცემებში დაცული ისტორიული ფაქტი მ. ლებანიძემ ლექსის შესაქმნელად.

„რიაჰ“ სხვა მხრივაც არის საინტერესო. მასში (და სხვა ლექსებშიც) ლამაზარია ლამარიასა და მახვშებზე.

თუ ქართული ხალხური სიტყვიერების ქრესტომათიას დავიმოწმებთ, „სვანეთში დიდ პატივში იყო და დღესაც დიდ პატივს მიაგებენ ორ მთავარ სალოცავს, ესაა „ჯგრაგი“ და „ლამარია“. ლამარიობაზე — წმინდა მარიამისადმი მიძღვნილი ღლეობა — საქონლის გამრავლებას ევედრებოდნენ.

„ლა“ წინასართია სვანურში. იგი შეესატყვისება ზოგადქართულ წინასართს „სა“, „ლა-მარია“ ნიშნავს სა-მარიოს, ანუ სამარიამოს, — ადგილს, ეკლესიას, ტაძარს, რომელიც ეკუთვნის მარიამ ღვთისმშობელს. „ჯგრაგი“ კი არის იგივე, რაც გიორგი, იგულისხმება წმინდა გიორგი.

„ლამარიას“ დიდი კომპლექსი დაცულია უშგულში. იგი სოფელს ზემოდან გადმოჰყურებს. იქ ახლაც შემონახულია ხისაგან გამოთლილი სავარძელი, სადაც ჩასვეს ფუთა დადმშეკლიანი და მოჰკლეს.

რასაკვირველია პოეტი ზედმიწევნით იცნობს ამ ადგილებს და ლექსშიც შესანიშნავად ასახავს.

აქვე უნდა აღინიშნოს გეარის გამგრძელებლებზე — მახვშებზე, რომლებიც ციტირებულ ლექსში დიდის „პატივით სარგებლობენ“.

არა მხოლოდ სვანური, არამედ ზოგადქართული ფოლკლორისადმი დიდ ყურადღებასა და სიყვარულს იჩენს პოეტი. მისი აზრით, მთქმელი-ინფორმატორი წარმავალია, მაგრამ მაინც ცოცხლობს მარადიულად. ცოცხლობს, როგორც ზოგადად ადებულის ცნება „ხალხი“, რადგან ცოცხლობს მისი ნათქვამი, შაირი იქნება თუ სხვა. ამ მიმართებით საინტერესოა ლექსი „მესტირის სიკვდილი“:

მესტირის ნაცვლად	მეურმეების, მწყემსების,
კარდაგარ ივლის შაირი...	ასე გახდება ხალხური
და როგორც გახდა	ანუ მარადი
„ვეფხვის და მოყმის ბალადა“	ლხინში და ჭირში
მიწის მუშების,	მისგან ნათქვამი ლექსები.

აი, ესაა „მესტიის ნათქვამის“ ანუ ზოგადად რომ ვთქვათ, ფოლკლორის უკვლევა, მისი მარადიულობა. ასე მიაჩნია მ. ლებანიძეს და ამიტომაც მისგან არაა მოულოდნელი სიტყვები „ხალხური ანუ მარადი“.

ასე ესმის პოეტს ფოლკლორის უკვლევა და „მესტიის ნათქვამის“ მარადისობა. ასე ახლოს გრძნობს იგი ფოლკლორული მასალის დასრულებისა და დახვეწის ხალხურ შემოქმედებით პროცესს, ფოლკლორულ ტრადიციას.

„მშვენიერი ხალხური ლექსი“ — ეს გამოთქმა, როგორც სალექსე სტრიქონი, მოცემულია მ. ლებანიძის ერთ-ერთ უსათაურო ლექსში. აქ საყურადღებოა გამოთქმა „მშვენიერი“. ეს გამოთქმა არის გაცხადება პოეტის შეხედულებისა და დამოკიდებულებისა ხალხური ლექსისადმი — „ზიდისთავს შეეკრათ პირობა“.

ამ მართლაც მშვენიერ ლექს-სიმღერის მიმართ პოეტის სიმპათია ასეა გამოხატული:

წყნარად, უსიტყვოდ
უხმაუროდ ზეიფანს ჩავუყვებო.
ვართ დღემდე სამნი,
შევიქმნებით ამაღამ ექვსნი;
სცნოს გულმა გული,
გავიხაროთ. ურთერთის ნახვით

და გავიხსენოთ
მშვენიერი ხალხური ლექსი:
„ზიდისთავს შეეკრათ პირობა,
ჩვევს გავხდეთ დიდი ძმანია,
ჩავუხტეთ მუხრან ბატონსა,
დაცა დავაქციოთ ბანია“.

აქ, როგორც იტყვიან, კომენტარები ზედმეტია.

მეტად საინტერესოა ლექსი „ლილე“, ორი პოპულარული ფოლკლორული წყარო — ანდაზა „შენი ხმალი და ჩემი კისერი“, ინვერსიული ავტორისეული გადაადგილებით — „ჩემი კისერი და შენი ხმალი“. ასევე, ხალხური ლექსი „ირემო, მთასა მყვირალო“. დიდი წარმატებით მოერგო არა მხოლოდ ავტორისეული ლექსის შინაგან სულიერ სამყაროსა და განწყობილებას, არამედ ლექსის არქიტექტონიკას, მისი გამოსახვის საშუალებებს.

ანდაზა უაღრესად საინტერესო უახრია ქართულ ფოლკლორში, იგი აზრის ფორმულა და სათქმელის ჩუქურთმია. ანდაზა, როგორც ფოლკლორული ფენომენი, თითქმის ყველა მწერალმა გამოიყენა თავის შემოქმედებაში. მ. ლებანიძემაც რიგ ლექსებში წარმატებით მოიხმო იგი.

მეტად საინტერესო ფაქტია, რომ პოეტმა ანდაზა ნაწარმოების სათაურად გამოიყენა. მ. ლებანიძის ერთ ლექსს ჰქვია „შვილი გაზარდე მტრად, გამოგადგება მოყვარედ“. საერთოდ კი პოეტი მეტად საინტერესოდ და მოხდენილად იყენებს ხალხურ ფოლკლორულ მასალებს, კერძოდ, ანდაზებს.

მ. ლებანიძე ერთი იმათაგანია, ვინც კარგად იცის ხალხური საუნჯის ფასი და მნიშვნელობა. ამიტომაც მის საპატიო მიზანს შეადგენს შეკრიბოს იგი ან შეკრებილი გამოიყენოს შემოქმედებითად და „შთამბეჭდავად, ამით კი აქციოს ხალხის საკუთრებად, მის ფასეულობად. აკი ამას მოითხოვს ცნობილი ფოლკლორისტი და მწერალი პ. უმიკაშვილი; როცა ამბობს:

„ხალხის სიტყვიერებითი ნაწარმოები არის დიდი საუნჯე საზოგადოდ მწერლობისა... ყოველი განათლებული საზოგადოება ცდილობს შეკრიბოს ყოველგვარი სიტყვიერი ნაწარმოები ხალხისა და საყოველთაო კუთვნილებად აქციოს“.

და ეს ჭეშმარიტად ასეა საჭირო, რადგან „ხალხის სარწმუნოება, ფიქრი, სატანჯველი, სიხარული, იმედი — ხალხის ლექსებში და ზღაპრებშია გამოხატული და გაფანტული“.

ეს კარგად აქვს შეგნიებული მ. ლებანიძეს, ამიტომაცაა, რომ იგი თავის შემოქმედებაში წარმატებით იყენებს ხალხურ საუნჯეს და დიდ შემოქმედებითს ეფექტსაც აღწევს.

იმ მრისხანე ღლეჯში

მთელს საბჭოთა ხალხთან ერთად, აჭარის მშრომელები დიდი სამამულო ომის პირველი ღლეჯიდანვე აღდგნენ სოციალისტური სამშობლოს დასაცავად, „ყველაფერი ფრონტისათვის, ყველაფერი მტერზე გამარჯვებისათვის!“ — აი, ასეთი იყო მათი ლოზუნგი.

ნათქვამია, როცა ქვემეხები ლაპარაკობენ, მუხები სდუმანო, მაგრამ ლიტერატურისა და ხელოვნების მუშაკებმა იმ მრისხანე ღლეჯში გარკვეული წვლილი შეიტანეს ფაშისმზე გამარჯვებაში.

თვალსაჩინოა აგრეთვე ჩვენი პრესის საქმიანობა ომის პერიოდში. გაზეთების ფურცლებზე, ნომრიდან ნომერში, იბეჭდებოდა მასალები მოწინავე ხაზიდან საბჭოთა ხალხის არწაფელ გმირობაზე, იმის შესახებ, თუ რა წვლილი შეჰქონდათ აჭარის მშრომელებს მტრის განადგურებაში.

გაზეთების რედაქციებთან ერთად მეტად რთულ პირობებში უხდებოდათ მუშაობა აჭარის სახელმწიფო გამომცემლობის მუშაკებსაც: ცუდი იყო სტამბის ტექნიკური აღჭურვა, აკლდათ ქაღალდი, საღებავები, მაგრამ წიგნების გამოცემა მაინც გრძელდებოდა. ეს წიგნები იყო საფრონტო კრებულები ადგილობრივი მწერლებისა, რომლებიც ომის პირველი ღლეჯიდანვე აქტიურად ჩადგნენ ფაშისმის წინააღმდეგ საერთო-სახალხო ბრძოლაში.

დიდი სამამულო ომის პერიოდში ბათუმში, მართალია, მცირე ტირაჟით, მაგრამ მაინც გამოიცა 30-მდე დასახელების წიგნი. რაოდენობა თითქმის მცირეა, მაგრამ თუ გავეთვალისწინებთ იმ სიძნელეებს, თითოეული წიგნის ბეჭდვას რომ უძღოდა წინ, უნებლიეთ განიშტვალებით დიდი სიყვარულით შათი ავტორებისადმი, გამომცემლებისა და მბეჭდავებისადმი.

ამ წიგნებში აისახებოდა საბჭოთა ხალხის გმირობა ფრონტზე და ზურგში, ისინა გვასწავლიდნენ სამშობლოს სიყვარულს, ნერგავდნენ გამარჯვებისადმი მტკიცე რწმენას, ამხელდნენ ფაშისმის მხეცურ არსს.

ასეთი ნაწარმოებებიდან უპირველესად უნდა დავასახელოთ პარმენ ლორიას „ფრონტსა და ზურგში“, „გმირობა და მეგობრობა“, „შეხვედრა“ ნესტორ მალაზონიას ლექსები, კაპიტან რუსიძის „იწერებოდა სისხლით“, „მამული გვეძახის“, „ჩვენი გავიძარკვებით“ და სხვა.

მშრომელთა პატრიოტულ და ინტერნაციონალურ აღზრდაში დიდი როლი ითამაშა ხარტონ ახვლედიანის ნარკვევებმა აჭარის ისტორიიდან, რომელიც 1944 წელს გამოიცა. ნარკვევები იწერებოდა ჩვენი ხალხისათვის უმძიმეს დროში, როცა წყდებოდა საბჭოთა სახელმწიფოს ყოფნა-არყოფნის საკითხი, სამშობლოს თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის საკითხი.

როდესაც მკვლევარი წარმოაჩენდა საქართველოს ისტორიის გმირულ ეპიზოდებს, გვიხატავდა ხალხის ბრძოლის თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის, ამით თანამედროვეობის აქტუალურ მოვლენებს ეხმაურებოდა.

ომის წლებში გამოცემული პოეტური კრებულებიდან აღსანიშნავია „სამშობლოს

სადღევრდელო“, „სისხლი სისხლისა წილ“, „ბრძოლა გამარჯვებამდე“ და სხვ. ამ წიგნებში დაბეჭდილი იყო ნესტორ მალაზონიას, პარმენ რურუას, შალვა იოსელიანის, სხვათა ლექსები, რომელთაგან მხოლოდ ზოგიერთის სათაურს ჩამოვთვლით: „წერილი“, „ბალადა ქართველ მეომარზე“, „ფაშისტ ურდოებს გავაულოთ მუსრი...“ როგორც ხედავთ, ლექსების მთავარი თემა იყო ხალხის საბრძოლო მამაცობა და შემართება. ვაჟაკობა და სიმტკიცე მტერთან ბრძოლაში, საშობლოსათვის თავდადება. ამავე თემას მიეძღვნა პარმენ რურუას „მხედრული სიმღერები“, გიორგი სალუქვაძის ლექსები.

მწერლები არც ნორჩ მკითხველებს ივიწყებდნენ, დაიბეჭდა ნესტორ მალაზონიას „ჩვენი ყვავილები“, პარმენ რურუას „ჩვენი თაიგული“, „მზე და ყვავილები“ და სხვ. ამ კრებულებში წარმოდგენილი ლექსები, რასაკვირველია, ომის თემაზე იყო აგებული, უმღეროდა სიკეთეს, სილამაზეს, გმობდა ბოროტებას, კაცთმოძულეობას.

ომის მრისხანე წლებში შექმნილი ნაწარმოებებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია დიდი სამამულო ომის უშუალო მონაწილე პოეტის, მამია ვარშანიძის ფრონტული ლექსები, აგრეთვე ფრიდონ ხალვაშის „სიმღერა ისრაფელ ჯინჭარაძეზე“. ამ კუთხის პირველი საბჭოთა კავშირის გმირისადმი მიძღვნილი ეს ლექსი, რომელიც გაზეთ „საბჭოთა აჭარაში“ დაიბეჭდა, ხალხმა მართლაც რომ სიმღერად აქცია.

ომის წლებში ჩვენი ქვეყანა აკეთებდა ყველაფერს, რათა დაეცვა ბავშვები ტანჯვი-ჩაგან. მათი გადარჩენა ქვეყნის, მომავლის გადარჩენას ნიშნავდა. ამიტომაც იყო, რომ ომის წლებში გამოცემლობის მუშაობაში დიდა ყურადღება ექცეოდა საბავშვო თემატიკას. გოძელდებოდა დედანის, საყმაწვილო კრებულების ბეჭდვა. ეს წიგნები დასურათებული იყო და საკმაოდ კარგადაც. ასეთი კრებულებით ეცნობოდნენ ბავშვები მშვენიერების სამყაროს, რაც მთავარია, წიგნები მათ ეხმარებოდა ომის სიძნელეთა გადალახვაში. სწორედ ასეთი საბავშვო კრებულები იყო ნესტორ მალაზონიას „პაწაწინა ლუჩა“, „ეთერი და თანა“, პარმენ რურუას „ოქტომბრელები“ და სხვ.

დასასრულ არ შეიძლება არ აღვნიშნოთ ის მეტად მნიშვნელოვანი ფაქტი, რომ ომის მრისხანე დღეებში, კერძოდ, 1944 წელს, ბათუმის სტუმარი იყო დიდი ქართველი პოეტი გალაკტონ ტაბიძე, სწორედ ჩვენს ქალაქში, კერძოდ, სასტუმრო „1 მაისში“, რომელსაც დღეს ამ მოვლენის აღსანიშნავი მემორიალური დაფა ამშვენებს, შექმნა გალაკტონმა ლექსების შესანიშნავი ციკლი „ოქრო აჭარის ლაქვარდში“. ეს ლექსები აჭარის სახელმწიფო გამომცემლობამ ცალკე წიგნად დაბეჭდა და სულ მალე ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობად იქცა. რამდენავე წლის წინათ „ოქრო აჭარის ლაქვარდში“ გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარამ“ ხელახლა მიაწოდა მკითხველებს.

მცირე ბანმარტეხა

გიორგი ქუჩიშვილის პოეზიის ღირსეულად აფასებდნენ და აფასებენ სახელოვანი ქართველი მწერლები, ცნობილი მეცნიერები, საერთოდ, მკითხველი საზოგადოება. გიორგი ქუჩიშვილი, როგორც პოეტი ქართული პოეზიის მოვარდნილი ჩანჩქერია, როგორც ადამიანი — უანგარო და ალალი პიროვნება, ამხანაგისათვის სულს არ დაიშურებს. მას მეტად მგრძნობელი და აზიზი გული აქვს: ამტანი და გამტანი, — წერდა ის სებ გრიშაშვილი, (ი. გრიშაშვილი, თხზულებანი).

ქუჩიშვილის შემოქმედებამ გაუძლო დროის გამოცდას. ამის დასტურია ღუ გენბავთ, ისიც, რომ მისი ოქტომბრის რევოლუციამდელი და რევოლუციის შემდეგდროინდელი პოეტური ქმნილებები ახლაც დიდი ინტერესით ისწავლება საშუალო სკოლებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში. ეს ნაწარმოებები ხელს უწყობს კომუნიზმის მშენებელი ახალი თაობების აღზრდას.

გ. ქუჩიშვილის ნაწარმოებთა გულწრფელი ღირებულება, მელოდიურობა და შინაგანი ჰარმონია, აზრის სიცხადესა და მაღალ იდეურობასთან ერთად, გახლავთ იმის მთავარი მიზეზი, რომ ამ ქეშმარიტი პოეტის მრავალი ლექსი სიმღერად იქცა.

გვაგონდება გერონტი ქიქოძის სიტყვები: „გიორგი ქუჩიშვილის ღირსეული ლექსების კრებული ყოველთვის ადგილს იპოვის ისეთი მკითხველის გულში, რომელიც პოეზიაში უწინარეს ყოვლისა კეთილშობილი და სიცოცხლის მოყვარული ადამიანის გამოვლინებას აფასებს. ხოლო ვინც პოეზიაში რიტმების სიმდიდრეს და მეტაფორულ ენის სირთულეს ეძებს, მას შეიძლება გიორგი ქუჩიშვილი ერთფეროვანი ეჩვენოს. ნამდვილად ის სრულიადაც არ არის ერთფეროვანი. ის ნამდვილი ოსტატია. მხოლოდ მის ოსტატობაში არაფერია ნაძიები. მას არ უყვარდა ფერუმარულო შეცხებული ადამიანები და არც ცდილობდა მათი მოწონების დამსახურებას.

როდის დაიბადა გიორგი ქუჩიშვილი?

„მე დაგბადებულვარ 1886 წლის ოქტომბრის 17-ს (ძველი სტილით)“ — წერს გ. ქუჩიშვილი. (გ. ქუჩიშვილი, ერთგომეული, თბ., 1958 წ., გვ. 5). და დაბადების ადგილად თელავის მაზრის სოფელ ვარდისუბანს ასახელებს.

საქართველოს სახელმწიფო არქივში დაცული ვარდისუბნის მიძინების ეკლესიის „მეტრიჩესკის წიგნში“ მივაკვლიეთ ჩანაწერს, რომლის მიხედვით ირკვევა გ. ქუჩიშვილის (ჩხეიძის) დაბადების ზუსტი თარიღი. ეს ჩანაწერი გვამცნობს, რომ აწანაწარმ ანდუყაფარ ქაიხოსროს ძე ჩხეიძეს და მის მეუღლეს სალომე ალექსანდრეს ასულ ბაქრაძეს 1884 წლის 17 ოქტომბერს შეეძინათ ვაჟი გიორგი, რომელიც იმავე წლის 5 ნოემბერს მოუწათლაგთ. მომავალი პოეტის სახელის მიმრქმელთაგანი (ნათლია) ყოფილა ქართული თეატრის მშვენიერა ვლადიმერ სარდიონის ძე ალექსი-მესხიშვილი (საქართველოს სსრ ცსი არქივი, ფ. № 489, აღწ. 9, ვარდისუბნის მიძინების ეკლესიის „მეტრიჩესკი წიგნი“, 1884 წ., ჩანაწერის № 31).

ბავშვის დაბადების თარიღის რამდენიმე წლის დაგვიანებით ჩაწერის შემთხვევები ცნობილია, მაგრამ დაბადებამდე ორი წლით ადრე მეტრიკულ წიგნში გატარება შეუძლებლად მივიჩნიეთ.

გ. ქუჩიშვილის ავტობიოგრაფიაში უნებლიედ დაშვებულ შეცდომაზე მეტყველებს ისიც, რომ პოეტის დაბადების თვე და რიცხვი (ძველი სტილით 17 ოქტომბერი) ავტობიოგრაფიაშიც და საეკლესიო წიგნშიც ერთი და იგივეა. განსხვავება მხოლოდ წლებშია.

ამ გზით დადგინდა, რომ გიორგი ანდუყაფარის ძე ჩხაიძე (გ. ქუჩიშვილი) დაიბადა 1884 წლის 17 ოქტომბერს (ძველი სტილით).

გიორგი ეპრალიძე,

ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი

„მასსოვს პირველად სასწავლებელში“

შორს წაგვიყვანდა იმაზე ლაპარაკი, თუ როგორ უყვარს ხალხს მასწავლებელი, როგორ აფასებს მის კეთილშობილ შრომას. მასწავლებლის ბიოგრაფია ნაწილია ჩვენი ხალხის ბიოგრაფიისა; ქვეყნის ყველა წარმატებასა და მიღწევაში მასწავლებლის გონებისა და გულის ნაღვანია. სკოლის მეშვეობით ყალიბდება ქვეყნის მომავალი — ახალგაზრდა თაობა. ყველა პროფესიისა და რანგის ადამიანთა აღზრდას სათავეში უდგას მასწავლებელი და მისი როლი ქეშმარიტად განუზომელია. პედაგოგთა ვალია მტკიცე ბალავარი ჩაუყარონ ადამიანის ცოდნასა და უნარ-ჩვევებს, მის მსოფლმხედველობას და ხასიათს.

მასწავლებელი! — ამ სახელს დიდი სიყვარულთა და პატივისცემით წარმოადგენს საბჭოთა ადამიანები. ისინი მადლიერების გრძნობით ლაპარაკობენ თავისთავად გადმოცემულ იგონებებზე, ღრუბლებზე, რომლებზეც გადმოედინება თვალწინ ცოდნის ჯადოსნური სამყარო, ჩაუნერგეს დედაენის სიყვარული, უჩვენეს შემოქმედებითი შრომის სილამაზე, გამოუმუშავეს მისწრაფება — მთელი ძალებით ემსახურონ სამშობლოს, ხალხს.

მასწავლებლისადმი დიდი სიყვარულისა და პატივისცემის დასტური იყო ის შეხვედრა, რომელიც რესპუბლიკური მნიშვნელობის პერსონალურ პენსიონერს, ამაგდარი აღმზრდელს ელენე მელუას მოუწევდა.

ნახევდრამზე მოვიდნენ მსოფლიო შედგომის აღზრდილები, რათა მადლობა ეთქვათ მასწავლებლის მიერ გაწეული შრომისათვის, უძილო ღამეებისათვის, დიდი ზრუნვისათვის, მათდამი თავდადებისა და სიყვარულისათვის. გაიხსენეს პედაგოგის ცხოვრება გზა.

საზღვარდა მასწავლებელმა პედაგოგობა დაიწყო ჯერ მანარაძის რაიონის სოფელ რგარბეთის მწვლიან სკოლაში. შემდეგ კი სოფელ მელექედურის ოთხწლედის გამგე-მასწავლებელია.

1931 წლის სექტემბრიდან ე. მელუა ბობოყვათის ოთხწლიანი სკოლის მასწავლებელია, შემდეგ იგი ადგილის დაწყებით სკოლაში მუშაობდა, 1937 წლის სექტემბრიდან ჩათუმის № 1 საშუალო სკოლის მასწავლებელია, ხოლო 1939 წლის სექტემბრიდან ჩათუმის ე. ო. ლენინის სახელობის პირველ საშუალო სკოლაში გადაჰყავთ, სადაც ბგნისაზე გასვლამდე მუშაობდა.

წლების მანძილზე აქანდაკებდა ნორჩების სულს, ასწავლიდა ადამიანთაობას, გაცურაკობას, პატიოსნებას. მასწავლებლის შრომას ამოდ არ ჩაუვლია. სად არ მუშაობენ დღეს მისი აღზრდილები, მათ არასოდეს დაავიწყდებათ აღმზრდელის ამაგი.

თითქოს შეუშინებლად გასულან წლები, მაგრამ რამდენი აქვს მოსაგონარი ქალბატონ ელენეს. თუნდაც ის, რომ ჯერ კიდევ 1936 წელს კლასში არ ჰყავდა აკადემიურად ჩამორჩენილი არცერთი მოსწავლე. მან დაწერა მოხსენება „როგორ ვაღწევ მაღალ აკადემიურ მოსწრებას“ და თბილისში პედაგოგიურ კითხვაზე წაიკითხა. მოხსენებამ დიდი მოწონება დაიმსახურა და საქართველოს სსრ პედაგოგიურ მეცნიერებათა სამეცნიერო-კვლევითმა ინსტიტუტმა ცალკე წიგნად გამოსცა. ასევე ცალკე წიგნად დაისტამბა მისი მეთოდური ხასიათის ნაშრომი „როგორ ვატარებ ხელგარჯილობის გაკვეთილებს დაწყებით კლასებში“. ე. მელუას სხვა მეთოდური წერილებიც ხშირად იბეჭდებოდა ჟურნალ-გაზეთებში. აქტიურ საზოგადოებრივ მოღვაწეობასაც ეწეოდა, იყო განათლების სამინისტროს შტატგარეშე ინსპექტორი, სასკოლო და საქალაქო მე-თოდგერითანებების ხელმძღვანელი.

ამაგდარი მასწავლებლის ღვაწლი ღირსეულად დაფასდი. ელენე მელუა დაჯილდოებულია ლენინის ორდენით, შრომის წითელი დროშის ორდენით, მედლებით, სახალხო განათლების წარჩინებულის სამკერდე ნიშნით.

ძნელი იყო ამაგდარი პედაგოგის სკოლასთან, მოსწავლეებთან, კოლეგებთან დამორება, მაგრამ ღრმად თავისი გაიტანა და ვალმოხდილმა აღმზრდელმა გზა ახალგაზრდებს დაულოცა.

მიუხედავად ხანდაზმულობისა, საზოგადოებრივ მოღვაწეობას თავს არ ანებებს. „მახსოვს, პირველად მასწავლებელში...“

გვახსოვს, ყველაფერი გვახსოვს, პატივცემულო ელენე, აღმზრდელის ღვაწლს ჩასოდეს ვიფიქრებთ...

გუშრაზ კომანისძე.

ილია რურუა

წიგნი, რომელიც უნდა დაწერილიყო

ეს წიგნი უნდა დაწერილიყო.

უნდა დაწერა იგი შოთა ქერიძეს — ცნობილ ჟურნალისტსა და კრიტიკოსს, პოეტ-ლადო ასათიანის ერთ-ერთ უახლოეს მეგობარს.

როცა ამ წიგნს — „ჰაბუკი იყო, ჰაბუკი იყო“ (გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარა“), ბოლომდე ჩაიკითხავთ, უნებურად კვლავ უბრუნდებით მისთვის წამძღვარებულ წინათქმას. ავტორის ეჭვი — ნიკა აგიაშვილის შესანიშნავი წიგნის შემდეგ ღირდა თუ არა ლადო ასათიანზე მოგონების დასაწერად კალმის აღებაო, უსაფუძვლო გამოდგა. შეიქმნა ნამდვილად საინტერესო და საჭირო წიგნი.

მაინც რა გვაძლევს ამგვარი დასკვნის საფუძველს?

უპირველესად ის, რომ ავტორის ნამდვილად ჰქონია თავისი საკუთარი სათქმელი; რომ წიგნში ბედნიერად შერწყმია ერთმანეთს მეგობრული ურთიერთობით გამთბარი აღმზიანური გრძნობა და პროფესიონალი კრიტიკოსის დინჯი, ანალიტიკური გონება.

თუმცა შოთა ქერიძე ძირითადად სტუდენტობის ხანის მოგონებებით იფარგლება, მაინც ბევრ ახალსა და საინტერესოს აწვდის მკითხველს ჩვენგან ნაადრევად წასულ პოეტზე. აქ იგულისხმება არა მარტო აქამდე უცნობი ბიოგრაფიული რეაღიები, არამედ გარემო და ატმოსფერო, რომელშიც ყალიბდებოდა ლადო ასათიანის პიროვნული და პოეტური მრწამსი, თავისებურება. საამისოდ ავტორი უხვად იშველიებს ჰაბუკი პოეტის წერილებსა და ლექსებს, მათ შორის სავსებით უცნობთ, რომლებიც სრულყოფილებისაგან საკმაოდ შორს დგანან. იქნებ ზოგიერთ მკითხველს ეს გაუმართლებლად ეჩვენოს, მაგრამ ჩვენის აზრით, წიგნის ავტორი სწორად იქცევა და აი რატომ: ახლად-ფხვადმდგომი პოეტის ჯერ კიდევ უმწიფარი სტრიქონები, აქა-იქ გაუღებელი ლაღოსებური უშუალოება, ფრთხილობა და ელვარება გვაგრძნობინებს, თუ როგორ თანდათან ღვეთვბოლა თვითნაბიძი პოეტური ნიჭი, როგორი სულიერი ტანჯვით, ნებისყოფის დაძაბვით ესწრაფვოდა ლადო ასათიანი სრულყოფილ სისადავესა და სილადეს, მის საუკეთესო ქმნილებებში, რომ გვატყვევებს. თითქმის თვალნათლივ ვხედავთ იმის ცოცხალ მაგალითს, თუ რას შეიძლება მიაღწიოს ნიჭმომადლებულმა კაცმა თავდაუზოგავობით. ბოლომდე დახარჯვით, თავისი სათქმელის სულისა და ზორის ნაწილად ქცევით. იქნებ ამიტომაც შეგაცბუნებთ პოეტის ერთ-ერთი, 1935 წელს დაწერილი ბარათიდან მოყვანილი სიტყვები: „მე პოეტი არა ვარ, მხოლოდ ვცდილობ კი ვაგზდმე, თუ კი საამისო ტალანტი გამომჩნდება“. და ამას ამბობს ჰაბუკი, რომელსაც უკვე ესმოდა, რომ ჰეშმარიტი, ჩვენი დროის პოეზიისათვის აუცილებელია „ვავანერისებური მუსიკის მაღალი ძაბვისა და მძაფრი ღენის სუნთქვა“. შოთა ქერიძის წიგნის უპირველესი ღირსება ის გახლავთ, რომ საშუალებას გვაძლევს თვალი გავადევნოთ პოეტის სულის მაღალი ძაბვით დამუხტვის ამ რთულ, წინააღმდეგობრივ პროცესს.

ბუნებრივია, მკითხველს ანტერესებს გარემო, სადაც ეს პოეტური ინდივიდუალობა ყალიბდებოდა. ავტორიც საფუძვლიანად გვახედებს დიდი კულტურული ტრადიციების ქალაქის მაშინდელ სინამდვილეში, გვარწმუნებს, რომ ახალი ქართული პოეზიის უპირველესი განმახლებლების — „დიდებული ქუთაისლებისა“ და მარჯანიშვილის მიერ შექმნილი თეატრალური კოლექტივის თბილისში გადასვლის შემდეგაც რიონისპირა ქალაქის კულტურული ცხოვრების მაჩისცემა არ შენელებულა, რომ „სავარდო და სამაისო“ ქუთაისი კვლავაც რჩებოდა პოეზიის სავანედ, მოწინავე საზოგადოებრივი და მეცნიერული აზრის სასპარეზოდ.

წიგნში საფუძვლიანად არის წარმოჩენილი ქუთათურთა სულიერი ცხოვრების სამი ცენტრი: პედაგოგიური ინსტიტუტი, მწერალთა კავშირის განყოფილება და საქალაქო გაზეთი. თავისთავად ამდელეგებელი და საგულისხმო ფაქტია ის, რომ ქუთაისში ახლად გახსნილ უმაღლეს სასწავლებელს, თურმე, კედლებს უმაგრებდნენ ჩვენი ხალხის საამაყო მეცნიერები. მრავალი მათგანი უკვე ასაკმოყრილიც გახლდათ, მაგრამ არ იზარებდა დედაქალაქიდან ქუთაისში ჩასვლას, რათა მეცნიერული სწავლების დონე ინსტიტუტში თავიდანვე მაღალი ყოფილიყო და ღირსეული შემეცნელები აღეზარდათ. წიგნში გა-მორჩეული სიყვარულით არის წარმოდგენილი ვახტანგ კოტეტიშვილისა და ვარლამ თოფურაის სახეები, მათი იშვიათი სულიერი ღირსებები, დემოკრატიზმი, სტუდენტებთან დამოკიდებულების ღრმად ადამიანური კულტურა. სწორედ ასეთი ყაიდის მეცნიერებს შეეძლოთ უდრტივწევლად შეხვედროდნენ სტუდენტთა მხრივ პირდაპირ გამოთქმულ განსხვავებულ აზრებსა და შეხედულებებს, მოთმინებითა და ტაქტით მიეყვანათ ისინი ღრმად გაცნობიერებული ჭეშმარიტების გაგებამდე.

სარეცენზიო წიგნი მადლიერების გრძნობით გვაგვებს აგრეთვე იმ მწერლებისა და ლიტერატორებისადმი, რომლებმაც ქუთაისიდან პირველი კოპორტის პოეტთა წასვლის შემდეგ თავიანთ მხრებზე მიიღეს ლიტერატურული ცხოვრების წარმართვის სიმძიმე და ყველაფერს აკეთებდნენ იმისათვის, რომ ეს ცხოვრება სისხლსავსე, საინტერესო ყოფილიყო. ამ საქმეში მათი პირველი და ერთგული შემწე იყო საქალაქო გაზეთი „სტალინელი“ და მისი კოლექტივი, რომელსაც არასოდეს ჰკლებია დაუვიწყარ ნიკა აგიაშვილის მსგავსი უანგარო ადამიანები, თავიანთი ცხოვრების უმთავრეს აზრს კეთილი საქმეების ქმნაში რომ ხედავდნენ.

სწორედ ამგვარ ატმოსფეროში ჩნდება ერთი ტანმაღალი ლეჩხუმელი ჰაბუკი, რომელიც სულ მალე საერთო ყურადღების ცენტრში ექცევა. შოთა ჭურიძე არ ჩქაღავს იმ ფაქტს, რომ ლაღო ასათიანისადმი დამოკიდებულება არ ყოფილა ერთნიშნა, რომ იგი თავისი ზოგიერთი უცნაურობით ურთიერთ განსხვავებულ აზრსა და დამოკიდებულებას აღძრავდა, მაგრამ უდაო იყო ერთი რამ — მისმა მოსვლამ საგრძნობლად გამოაცოცხლა ადგილობრივი ლიტერატურული ცხოვრება.

ნიჭიერი, იმედისმომცემი ჰაბუკი დროზე შეამჩნია გაზეთმა და ერთბაშად დააბლოვა, სარედაქციო ოჯახის წევრად გაიხადა. შოთა ჭურიძის თქმით, „გაზეთში მოღვაწეობამ ხელი შეუწყო ლაღო ასათიანი განმსკვალულები ხალხის გულისთქმით, ესწავლა მოვლენათა ნაკადიდან შეერჩია უმთავრესი, ემართა საკუთარ სულიერ სამყაროში მიმდინარე პროცესები და მათგან საჯაროდ გამოეტანა მხოლოდ სოციალურად ღირებული, აუმაღლა პასუხისმგებლობის გრძნობა მკითხველის წინაშე“.

ყველაფერი ეს სწორი გახლავთ, მაგრამ პოეტის ხასიათსა და სულიერ ცხოვრებაზე ჩვენი წარმოდგენა სრული ვერ იქნებოდა ლაღო ასათიანთან დაახლოებულ ადამიანთა წრესთან ურთიერთობის წარმოჩენის გარეშე. ამ ასპექტით სარეცენზიო წიგნში საკმაოდ მდიდარი მასალაა წარმოდგენილი. არანაკლებ დასაფასებლად მიგვაჩნია ისიც, რომ ავტორს არსად ღალატობს ზომიერება და ტაქტი, მით უფრო, როცა ახალგაზრდა პოეტის მეგობრული გარემოცვა, თურმე, ძირითადად სტუდენტი ქალიშვილებისაგან შეს-

დგებოდა. წიგნიდან იმასაც ვაგვიგებთ, რომ ლადო ასათიანი მეგობარ ქალებთან სიმორ-
ცხემელე მორიდებული ყოფილა არა მარტო იმის გამო, რომ მშვენიერ არსებთან ამ
დასის ერთ-ერთ წევრს მისთვის გული პირველი სიყვარულის გრძნობით აღძვრებოდა.
ავტორი დამაჯერებლად ცხადყოფს, რომ მეგობარი ქალებისადმი რაინდული და ამაღ-
ლებული დამოკიდებულება მომდინარეობდა პოეტის ფაქიზი და მგრძნობიარე სულის
შინაგანი მოთხოვნილებიდან. მართალია, როგორც ხშირად ხდება ჩოლმე, ჰაბუკი პოე-
ტის გრძნობა უპასუხოდ დარჩენილა, მაგრამ, სამაგიეროდ, სტუდენტ ქალიშვილებს
მასში, უტყუარი ქალური გუმანით, თავიდანვე შეუცვნიათ დიდი და უტყუარი ნიჭი. ამ
მხრივ ლადო ასათიანს ნამდვილად ასმათისებური მეგობრობა და დობა გაუწია ამჟამად
ცნობილმა ფილოლოგმა ნელი დუმბაძემ. მის ახლო ნაცნობებს კარგად მოეხსენებათ,
რომ იგი თავიდანვე ქერუშვით ელოლიაეობდა ლადო ასათიანის სახელსა და პოეზიას.

როგორც ზემოთ ითქვა, შოთა ქურიძის წიგნში საფუძვლიანად და ყოველმხრივ არის
განხილული ლადო ასათიანის შემოქმედება. ეს პროფესიული ანალიზი მით უფრო საი-
ნტერესოდ ჩანს იმის მეოხებით, რომ ავტორს თავის დროზე შესაძლებლობა ჰქონდა
ზიარებოდა პოეტის შემოქმედებითი ლაბორატორიის მრავალ საიდუმლოს, ყოფილიყო
მისი მრავალი ქმნილების პირველი მკითხველი და შემფასებელი. ამიტომაც მკითხველს
არ უკვირს, როცა შოთა ქურიძე დამაჯერებელი არგუმენტების მოშველიებით აზუს-
ტებს პოეტის ბიოგრაფიასთან დაკავშირებულ ზოგიერთ მომენტს ან ცალკეული ლექ-
სების შექმნის ზუსტ თარიღს. ყოველივე ამას ავტორი წვრილმანი მაძიებლობის ენით
როდი აკეთებს. ასე, მაგალითად, როცა ვიგებთ, რომ ლადო ასათიანის პირველი დაბე-
ჭდილი ლექსი ყოფილა არა „თებერვლის დილა“, არამედ „ჩვენ კვალ მოვედით“, ეს
საჭირო დაზუსტებად უნდა მივიჩნიოთ, რადგან 18 წლის ჰაბუკის პოეტური პირში,
შ. ქურიძისავე სიტყვებით, იყო „ამ თაობის იდეური დეკლარაცია, სამოქმედო ასპარე-
ზზე მისი გამოსვლის მაცნე“; კრიტიკოსი გვაჯერებს, რომ მის არქივში შემონახული
პირვანდელი ვარიანტი ლექსისა — „ისმინეთ ქება ვენახის“, — უფრო გამართულია და
პოეტური, ვიდრე კრებულებში დაბეჭდილი ვარიანტი; შეუძლებელია არ დაეთანხმოთ
ავტორის მოსაზრებას, თუ რატომ უნდა აღსდგეს აბასთუმანში დაწერილი ერთი ცნო-
ბილი ლექსის ლათინური სათაური, რომ შინაარსობრივად ყველაფერი ბოლომდე გასა-
გები იყოს.

შეიძლებოდა სხვა შემთხვევაში ავტორს ყურადღების საგანად არ გაეხადა ლადო
ასათიანის მიერ სცენისათვის ხარკის გადახდის კურიოზული ფაქტი, ან „ჩაპაევის“ სა-
ნახავად საგანგებოდ ქუთაისიდან ბათუმს ჩასვლა, მით უფრო, ლადოს სტუდენტური
ოინები, მაგრამ იმ პოეტის ბუნებისა და ხასიათის შესაცნობად, რომელსაც თავისი
ბიოგრაფიის ბოლომდე გასრულება არ დასცალდა, ყველაფერი ეს საინტერესოდ და
მნიშვნელოვნად გვეჩვენება. რად ღირს თუნდაც ახალგაზრდა პოეტის დამოკიდებულე-
ბა მეშჩანური კეთილდღეობისა და ფსიქოლოგიისადმი, რასაც თავადვე გვიდასტურებ-
და ცხოვრების საკუთარი წესითა და სიტყვითაც: „ო, როგორ მძულს და მეზინდება
ზოგი ხეპრე და ბოთლის თაყვანისმცემელი, კარგად ნასადილევი ადამიანის სახე რომ
აქვს... და თვლებში უაზრობა ჩადგომია“.

უფრო ფართო აზრით თუ ვილაპარაკებთ, უთუოდ სულიერი მეშჩანობის გამოგ-
ლინება იყო ზოგიერთთა გამოხდომები ახალგაზრდა პოეტის მიმართ, რომელიც მთელი
ხმითა და მგზნებარებით აღვლენდა თავის სიმღერას დედამამშობლოს, ღირსეული წი-
ნაპრების მიმართ და რასაც ნაციონალიზმის გამოვლინებად ნათლავდნენ. ეს უსაფუძ-
ლო ბრალდება ლადო ასათიანს კარგა ხანია დრომ მოუხსნა, მაგრამ შ. ქურიძის წიგნში
მოყვანილი ფაქტები კიდევ ერთხელ გვიდასტურებენ, თუ რამდენად ფართო იყო ჰა-
ბუკი პოეტის იდეური თვალსაწიერი და უხვი — სულიერი სიმდიდრე. სხვაწივრად წარ-

მოუღგენელია ვერონეის ოლქში სამხედრო სამსახურში გამწესებულ კაცს ისეთი სიყვარულით ელაპარაკა ხალხთა მეგობრობის აუცილებლობაზე, რუსი ხალხის შეილებაზე, როგორც ეს არის გადმოცემული წიგნში მოყვანილი ერთ-ერთ პარაგრაფში.

საერთოდ, სარეცენზიო წიგნის უმთავრეს ღირსებად და თავისებურებად მაგვანია ის, რომ ავტორი არ შემოიფარგლა პირადი მოგონებებით და რომ მან საფუძვლიანად გაგვარკვია ჩვენი ხალხის საყვარელი პოეტის მიერ შექმნილი მემკვიდრეობის არსა და ღირებულებაში, რაც მოკლედ ასე შეიძლება შევამდეს შ. ქურიძისავე სიტყვებით:

„ღაღო ასათიანი განუყრელად იყო დაკავშირებული თავის თაობასთან. გამოსცა და მისი სიხარული და ტკივილიც, მთლიანად გაიზიარა მისი მძიმე, მაგრამ საპატიო ხვედრი. ცხოვრების გზაზე მას ბევრი ავკაცობა გადაეღობა, ბევრი წყენა და გაჭირვება შეხვდა, ბოლოს საშინელი სენით დაავადდა, მაგრამ მაინც შეინარჩუნა სულეირი მხნეობა, რწმენა. იგი სიცოცხლისა და სიყვარულის, ვაჟკაცობისა და შემართების, ბოროტებასთან შეუთრეგებლობის პოეტია და ყველაფერს შეხარის, რაც კი ცოცხლობს და ქმნის, რაშიც ელინდება მშობლიური ხალხის გენია და გმირული სული“.

სწორედ ყოველივე ამის საინტერესოდ და დამაჯერებლად წარმოჩენა გვაძლევს საფუძველს, „ქაბუკი იყო, ქარბუკი იყო“ მივიჩნიოთ მეტად საჭირო წიგნად.

ახლახან გამოიცა

გასულ ორ თვეში თბილისსა და ბათუმში აჭარის მწერალთა რამდენიმე წიგნი გამოიცა. მოკლედ ზოგიერთ მათგანზე.

გამომცემლობა „მერანმა“ რუსულ ენაზე დასტამბა გიორგი სალუქვაძის პოეტური კრებული „საგარეუბნო ავტობუსები“.

წიგნში წარმოდგენილი რჩეული ლექსები და ლირიკული პოემა „მაისის წვიმა“ რუსულად თარგმნა მოსკოველმა პოეტმა ევგენი ილინმა.

წიგნის რედაქტორია ე. ნეიმანი, მხატვრულად გააფორმა თ. კობრეიძემ.

* * *

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველომ“ და „ნაკადულმა“ თითქმის ერთდროულად მიაწოდეს მკითხველს ემენ დავითაძის ორი კრებული — „სოფლის აღმშენებელი“ და „რწმენა“.

პირველი მათგანი პუბლიცისტური კრებულია, როგორც ანოტაციაში ვკითხულობთ: „ავტორი სწვევია მთიანი აჭარის ისტორიულ სოფლებს, მოუნახულებია სულოს, შუახევისა და ქედიჩის რაიონები, შემდეგ კი სტუმრებია აჭარიდან წამოსულ ახალმოსახლეთა კარიბჭეებსა და სამოსახლოებს გაცოცხლებულ მესხეთში, წითელწყაროსა და გურიის სოფლებში. დიდძალმა მასალამ მოიყარა თავი. ისტორიულ წყაროებსა და ფოლკლორულ-ეთნოგრაფიულ მასალებზე დაყრდნობით სურს ფართო საზოგადოებას გააცნოს საქართველოს ერთ-ერთი უღამაზესი კუთხის აჭარის მდიდარი წარსული, შენაარსიანი დღევანდელი სახე და ნათელი მომავლის პერსპექტივები“.

წიგნი ილუსტრირებულია და გამოცემულია დიდი ტირაჟით.

„რწმენა“ ჰქვია ე. დავითაძის ლირიკუ-

ლი ლექსების კრებულს, რომელშიც ძირითადად ბოლო წლებში დაწერილი ლექსებია შესული.

* * *

„სიყვარულის ახსნა“ დაუბრუნებია პოეტ შოთა ზოიძეს თავისი ახალი წიგნისათვის, რომელიც გამომცემლობა „საბჭოთა აპარამ“ დაბეჭდს.

აი, რას ვკითხულობთ ავტორისგულანოტაციაში: „ეს მარად უბერებელი გრძნობა ყოველთვის იყო მძაფრი ვნებათაღელვის სათავე, არც ჩვენი საუკუნეა გამონაკლისი. კოსმოსური აფეთქებისათუ არნახული სიჩქარის ეპოქაში. ისევ პოეზიამ უნდა გაანელოს გულგრილობა, სიყვარულმა უნდა ჩაკლას ადამიანში კენი და გააცოცხლოს რუსთაველი და სერვანტესი, პუშკინი და ბაირონი, ტოლსტოი და ჭავჭავაძე, ბეთოვენის და ფალიაშვილი, გასტელო და გაგარინი, ფიროსმანი და გუდიაშვილი...“

ამ წიგნით ხწორედ ეს მინდა შევახსენო მკითხველებს, როგორც ანშტაინი იტყუდა, ცოცხალმა ადამიანურმა გრძნობებმა არენა არ უნდა დაუთმოს მკვლარ წესებს.

განყოფილება „რუსული ჩუქურთმაც“ ამ მიზანს ემსახურება.

ესეც სიყვარულმა შთამაგონა.

კრებულის რედაქტორია ზ. ფირცხალიაშვილი, მხატვარი — გ. ხოჯაშვილი.

* * *

გამომცემლობა „საბჭოთა აპარამ“ მკითხველს მიაწოდა ცნობილი ქართველი მწერლის პარმენ ლორიას რომანი „განთიადი ხევში“. ეს ნაწარმოები პირველად „დედოფალ მურადის“ სახელწოდებით გამოიცა 1939 წელს და იმთავითვე მიიპყრო ფართო საზოგადოებრიობის ყურადღება.

რომანი ასახავს აჭარის მთის სოფლის ცხოვრებას საბჭოთა ხელისუფლების პირველ წლებში.

წიგნის რედაქტორია ზ. ფირცხალიაშვილი, მხატვრულად გააფორმა რ. ლოძაძემ.

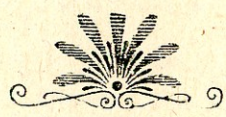
* * *

ახალგაზრდა პოეტის ზურაბ ფირცხალიაშვილის ლექსების ახალი წიგნი მიაწოდა „საბჭოთა აპარამ“ მკითხველებს. ანოტაციაში ვკითხულობთ:

„დაუბრუნებელი პორტრეტი“ უწოდებდა პოეტმა ახალ კრებულს. ალბათ ძნელია სიტყვებით სრულყოფილად, უველანიუანის გათვალისწინებით აჩვენო სულის მიმოხვრა სიყვარულისა და სიძულვილის, სიკეთესა და ბოროტებას, სინათლესა და სიბნელეს შორის.

ლექსების ლირიკული გმირი ჩვენი თანამედროვეა — ფიქრიანი და მაძიებელი.

წიგნის რედაქტორია ლ. ბეჟანიძე, მხატვრულად გააფორმა თ. ღიბსაძემ.

ბამსვლელი სხდომა

მუდამ ხალხთან, მუდამ პარტიასთან ერთად! — ამ დევიზით გაიმართა ბათუმში, მწერალთა კლუბში, საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის სამდივნოს გამსვლელი სხდომა, რომლის მუშაობაში, სტუმრებთან ერთად, მონაწილეობდნენ აჭარის მწერლები, პარტიული და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წარმომადგენლები.

გამსვლელი სხდომა შესავალი სიტყვით გახსნა საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის თავმჯდომარემ გ. ციციშვილმა, რომელმაც ილაპარაკა სკკპ XXVII ყრილობის მიერ მწერლობის წინაშე დასახულ საპატიო ამოცანებზე, აჭარის ლიტერატორთა სადღეისო პრობლემებზე.

საქართველოს მწერალთა კავშირის აჭარის ორგანიზაციის მუშაობაზე მოხსენებით გამოვიდა მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილების პასუხისმგებელი მდივანი ფ. ხალვაში.

ჟურნალ „ჭოროხის“ მუშაობის შესახებ ინფორმაცია გააკეთა მისმა მთავარმა რედაქტორმა ა. სამსონიამ.

კამათში მონაწილეობდნენ საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის მდივნები ჯ. ჩარკვიანი, რ. ამაშუკელი, მწერლები ა. ჩხაიძე, შ. როყვა, ვ. ლლონტი, ო. ნოღია, დ. კვიცარიძე, ზ. ფირცხალაიშვილი, გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარის“ დირექტორი ა. ახვლედიანი, გაზეთ „საბჭოთა აჭარის“ განყოფილების გამგე ნ. ჭაფარიძე.

სამდივნოს სხდომაზე სიტყვა წარმოთქვა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს წევრობის კანდიდატმა, პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის პირველმა მდივანმა ვ. პაპუნძემ.

გამსვლელი სხდომა შეაჯამა საქარ-

თა კავშირის გამგეობის თავმჯდომარემ გ. ციციშვილმა.

* * *

თბილისელი მწერლები ხელვაჩაურის რაიონის მშრომელებს ეწვივნენ. მათ დაათვალიერეს საზღვრისპირა სოფელი ხარფი. საინტერესო შეხვედრა მოეწყო გონიოს მეციტრუსეობის საბჭოთა მეურნეობის კულტურის სახლში. შეხვედრა გახსნა საქართველოს მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილების პასუხისმგებელმა მდივანმა ფ. ხალვაშმა, პარტიული მწერლობის ამოცანებზე ისაუბრა საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის თავმჯდომარემ გ. ციციშვილმა.

სიტყვით გამოვიდნენ და ლექსები წაიკითხნენ ჯ. ჩარკვიანმა, დ. კვიცარიძემ, ა. სულაკაურმა, ჯ. ქათამიძემ, დ. თედორაძემ.

პარტიის ხელვაჩაურის რაიონის პირველმა მდივანმა ნ. გოგიტიძემ სტუმრებს გულითადი მადლობა გადაუხადა.

იდეოლოგიური კომისია იხილავს

გაიმართა საქართველოს კომპარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის იდეოლოგიური კომისიის გაფართოებული სხდომა, რომლის მუშაობაში, კომისიის წევრებს გარდა, მონაწილეობდნენ საოლქო და რაიონული გაზეთების, შემოქმედებითი კავშირების, განათლების, კულტურის, ჯანმრთელობის დაცვის, უმაღლესი და საშუალო სპეციალური სასწავლებლების, სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებების ხელმძღვანელები, პარტიული ორგანიზაციების მდივნები.

სხდომაზე მოხსენებით „აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის იდეოლოგიურ მუშაკთა ამოცანები სკკპ XXVII ყრი-

ლობის გადაწყვეტილებების განხორციელებისათვის“ გამოვიდა საქართველოს კომპარტიის აპარის საოლქო კომიტეტის მდივანი ნ. დუმბაძე.

სხდომაზე გამოითქვა რწმენა, რომ ავტონომიური რესპუბლიკის კომუნისტები, მშრომელები, ისე როგორც მთელი საბჭოთა ხალხი, ყველაფერს გააკეთებენ იმისათვის, რათა წარმატებით განახორციელონ სკკპ XXVII და საქართველოს კომპარტიის XXVII ყრილობების გადაწყვეტილებები.

შეხვედრები, სადამოკი

აპარის მწერალთა ჯგუფი ქობულეთის რაიონის მშრომელებს ესტუმრა. საინტერესო შეხვედრა, რომელიც სკკპ XXVII ყრილობას მიეძღვნა, გაიმართა ხუტუბნის კულტურის სახლში.

შეხვედრა გახსნა სახალხო დეპუტატთა ხუტუბნის სასოფლო საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარემ რ. მოწყობილმა.

პოეტებმა მ. ვარშანიძემ, ჯ. ქათამაძემ, ზ. გორგილაძემ, შ. ზოიძემ, ქ. მუავიამ, შ. როყვამ, ზ. ფირცხალაიშვილმა, ვ. დლონტმა, ა. ხაბაშმა დამსწრეთ წაუკითხეს ლექსები და უპასუხეს შეკითხვებს.

პოეტები პლანტაციაში ესტუმრნენ და თავიანთი ნაწარმოებები წაუკითხეს სოფელ ულიანოვკის კოლმეურნეობის უგანრიგო ბრიგადის წევრებს, მოწინავე კოლმეურნეებს უსახსოვრეს თავიანთი წიგნები.

* * *

ბათუმის სახალხო დეპუტატთა საქალაქო საბჭოს აღმასკომის კულტურის განყოფილებამ და წიგნის მოყვარულთა საზოგადოების აპარის რესპუბლიკურმა გამგეობამ მოაწყვეს პოეზიის საღამო, რომელშიც მონაწილეობდნენ რესპუბლიკის მოწინავე ადამიანები, პოეტები, მხატვრები, მხაზიობები, საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები.

სადამოკე ლექსები წაიკითხეს პოეტებმა ფ. ხალვაშმა, გ. სალუქვაძემ, ჯ. ქათამაძემ, ც. ანთაძემ, ქ. მუავიამ, დ. გიგინეიშვილმა, საქართველოს დამსახურებულმა არტისტმა ნ. საკანდელიძემ, სტუდენტებმა ნ. დლონტმა და ი. ფუტკარაძემ.

სადამოს მონაწილეებს მიესალმა სკკპ XXVII ყრილობის დელეგატი, ბათუმის ტრანსფორმატორების ქარხნის მუშა ლ. დიასამიძე.

პოეზიის სადამოკე, რომელსაც უძღვეოდა ბათუმის № 22 ქართული საშუალო სკოლის სასწავლო ნაწილის გამგე გ. ვადაკორია, ბავშვთა ანსამბლმა „ჩიტუნია“, პროფკავშირების კულტურის სახლის ვაჟთა ტრიომ, კულტსაგანმანათლებლო სასწავლებლის მოსწავლეებმა და მუსიკალურ-ქორეოგრაფიული საზოგადოების ქალთა ვოკალურმა ანსამბლმა თავიანთი ხელოვნება უჩვენეს დამსწრეთ.

საქართველოს სსრ დამსახურებულმა მხატვარმა ა. ფილიპოვმა და ო. გიორგაძემ სადამოს მონაწილეებს უძღვნეს მეგობრული შარუები.

კონცერტი მენაჟოტოგიათა კულტურის სასახლეში

აპარში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 65 წლისთავს მიეძღვნა დიდი კონცერტი, რომელიც ბათუმის მენაჟოტოგიათა კულტურის სასახლეში გაიმართა.

აუდიტორიის წინაშე წარსდგა აპარის სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრი. (დირიჟორი ტ. დუგლაძე). დიდი წარმატება ხვდათ თბილისის ზ. ფალიაშვილის სახელობის ლენინის ორდენისა და სახელმწიფო აკადემიური თეატრის სოლისტებს — სსრ კავშირის სახალხო არტისტს მ. ამირანაშვილს, საქართველოს სსრ სახალხო არტისტს ნ. მკერვალიძეს, საქართველოს სსრ სახალხო არტისტს საქართველოს ლენინური კომკავშირის

პრემიისა და ჩაიკოვსკის სახელობის საერთაშორისო კონკურსის ლაურეატს ა. ზომერისს, საოპერო სტუდიის ახალგაზრდა მომღერალს მ. ჯახუტაშვილს.

ეპიკაჟის საპატრიო წიგრი

საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს ტანკერ „ბოლშევიკ კამოს“ ეპიკაჟმა თავის საპატრიო წევრად ჩარიცხა ცნობილი ქართველი პოეტი მამია ვარშანიძე, რომელსაც ახლანდ ტანკერზე შეხვედრამ მოუწვევს.

„ბოლშევიკ კამოს“ ეპიკაჟის სახანოლო საქმეებზე ისაუბრა კაპიტნის პირველმა თანამემწემ რ. ნაკაშიძემ. მ. ვარშანიძის ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ ილაპარაკეს ვაჟეთ „საბჭოთა აქარის“ განყოფილების გამგებმა შ. ზოიძემ და ნ. ჭაფარიძემ, საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს პროფკავშირული ბიბლიოთეკის გამგემ ც. გიგინეიშვილმა.

პოეტმა მ. ვარშანიძემ გულითადი მადლობა გადაიხადა შეხვედრისათვის, ისაუბრა შემოქმედებითი გეგმებზე და წაიკითხა ლექსები.

კონსერვატივი მოსკოვში

საქართველოს კომკავშირის პრემიის ლაურეატი ბათუმის შ. რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის ქორეოგრაფიული ანსამბლის „ტბეთი“ (ხელმძღვანელი ჯ. ჩიჩუა) სტუდენტური არდადეგების დროს გამოდგოდა მოსკოველი მაყურებლების წინაშე.

ანსამბლი საინტერესო რეპერტუარით წარსდგა ახალგაზრდულ ბანაკ „ზემჩუჟინში“ გამართულ სტუდენტთა შემოქმედებითი კოლექტივების ფესტივალზე და საპატრიო დიპლომით დაჯილდოვდა. „ტბეთმა“ საერთაშორისო ახალგაზრდულ კომპლექსში გამართა კონცერტი, რომელსაც ბევრი მაყურებელი დაესწ

რო, მონაწილეობა მიიღო კავშირების სახლის სვეტებიან დარბაზში გამართულ საზეიმო კონცერტში.

პირველად გასტროლზე

კალინინგრადში გამართულ თვითმოქმედი კოლექტივების მე-2 საკავშირო ზონალურ ფესტივალზე დიდი წარმატება ზღდა აქარის საოლქო კულტურის სახლის ქორეოგრაფიულ ანსამბლს „ნაბერწყალს“. მისი ხელმძღვანელია საკავშირო ფესტივალის ლაურეატი რ. სურმაიძე. ანსამბლში ქალაქის თერაპეტი სკოლის მოსწავდეები არიან გაერთიანებული.

ფესტივალი, რომელზეც „ნაბერწყალი“ მიიწვიეს საგაზაფხულო არდადეგებზე, საბჭოთა კავშირის მრავალი კუთხის წარგზავნილ მასპინძლობდა. საქართველო მხოლოდ „ნაბერწყალით“ იყო წარმოდგენილი. კონცერტები, საფესტივალო პროგრამის გარდა, გამართეს ქალაქ ნე-ნეში.

„ნაბერწყლის“ საგასტროლო დებიუტმა წარმატებით ჩაიარა. ამაზე მეტყველებს ისიც, რომ ანსამბლი მიიწვიეს „ნეთევსეთა ზეიმზე“. ეს ტრადიციული საოლქო დღესასწაული კალინინგრადში 1987 წლის ივლისში გაიმართება.

შეღებულ მსტონური მუსიკა

აქარის მუსიკალურ-ქორეოგრაფიული საზოგადოების მოწვევით ბათუმს ესტუმრა ესტონეთის სსრ მამაკაცთა აკადემიურ გუნდთან არსებული ვოკალური ჯგუფი, რომელმაც ზ. ფალიაშვილის სახელობის ბათუმის სამუსიკო სასწავლებლის დიდ დარბაზში კონცერტი გამართა.

სტუმრების რეპერტუარი გამოირჩეოდა თვითმყოფადი ეროვნული მოტივებით, იუმორით, დინამიკურობით.

მსმენელთა მოთხოვნით თითქმის ყოველი ნომერი მეორდებოდა.

6116/83

ფან 40 333.

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

„ЧОРОХИ“

ОРГАН СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
ИНДЕКС 76118